

**TÜRKİYE VE GÜNEY KORE’NİN KATMA DEĞER BAZINDA
ULUSLARARASI REKABET VE UZMANLAŞMA ANALİZİ**

Huri Gül AYBUDAK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Birol ERKAN

Uşak

Ağustos, 2020

**TÜRKİYE VE GÜNEY KORE’NİN KATMA DEĞER BAZINDA
ULUSLARARASI REKABET VE UZMANLAŞMA ANALİZİ**

Huri Gül AYBUDAK

Yüksek Lisans Tezi

İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Birol ERKAN

Uşak

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ağustos, 2020

ÖZET

TÜRKİYE VE GÜNEY KORE’NİN KATMA DEĞER BAZINDA ULUSLARARASI REKABET VE UZMANLAŞMA ANALİZİ

Huri Gül AYBUDAK

İktisat Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağustos, 2020

Danışman: Doç. Dr. Birol ERKAN

Bu araştırmada Türkiye’nin ve Güney Kore’nin dış ticaret rekabet ve uzmanlaşma düzeylerinin sektörel bazda ölçülmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, söz konusu ülkelerin küresel rekabet ve uzmanlaşma düzeylerinin ortaya koyulabilmesi amacıyla birbirini destekleyici ürün teknoloji sınıflandırmaları olan SITC ve ISIC sınıflandırmaları kullanılmıştır. SITC sınıflandırması ile ülkelerin karşılaştırmalı avantaj ve dezavantajlarının faktör donanımı (emek, hammadde, sermaye, AR-GE) bazında ortaya koyulması amaçlanmıştır. ISIC sınıflandırması ile de ülkelerin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürünlerin donanımındaki teknoloji düzeylerinin hesaplanabilmesi amaçlanmıştır. Yapılan hesaplamalar ve analizler sonucunda ise ülkelerin hangi endüstrilerde ve ürün gruplarında daha fazla katma değer yaratmış olduğu ve hangilerinde daha yüksek rekabet gücüne sahip olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye ve Güney Kore’ye ait çalışmada gerek birbirinden farklı fakat birbirini destekleyici endeksler kullanılarak, iki ülkenin mikro bazda (sektörel) rekabet yapısının ve uzmanlaşma düzeyinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu perspektifte, araştırmada ülkelerin sektörel rekabet ve uzmanlaşma düzeylerinin ölçülebilmesi amacıyla Lafay, Michaely, Ticaret Dengesine Katkıyı Ölçen Açıklanmış RCA katsayısı ve Ticaret Tamamlayıcılık endeksleri kullanılmıştır.

SITC sınıflandırması kapsamında yapılan analizler, Türkiye’nin ağırlıklı olarak emek ve sermaye yoğun ürün gruplarının ihracatında rekabet avantajına sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye’nin ihracat rekabet gücü özellikle emek yoğun ürün grupları

ekseninde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin rekabet avantajına sahip olduğu emek yoğun ürünlerde yüksek bir katma değerden söz edilemez. Daha yüksek kâr marjına sahip ancak daha fazla AR-GE yatırımı isteyen ürün ya da ürün gruplarında ise Türkiye'nin küresel çapta rekabet düzeyinin yüksek olmadığı ortaya çıkmaktadır. Güney Kore ise ağırlıklı olarak rekabet gücü nispeten daha yüksek AR-GE bazlı ve sermaye yoğun ürünlerin ihracatında uzmanlaşmış ve rekabet avantajı sağlamıştır. Ayrıca, Güney Kore'nin katma değeri yüksek ürün gruplarındaki küresel rekabet gücü yıllar itibariyle yükselmektedir.

ISIC sınıflandırması kapsamında yapılan analizler de SITC analizlerini destekler niteliktedir. Keza Türkiye düşük ve düşük orta ürün gruplarının ihracatında uzmanlaşmıştır. Güney Kore ise görece daha yüksek inovasyon ve AR-GE düzeyini içeren teknoloji gruplarında uzmanlaşmıştır.

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, Türkiye ve Güney Kore'nin ihracatındaki katma değer donanımındaki farklılıklar belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Güney Kore, Türkiye'ye göre nispeten daha yüksek katma değerli ürünleri barındıran endüstrilerde uzmanlaşmış ve rekabet gücü elde etmiştir. Dolayısıyla Güney Kore, Türkiye'ye göre daha yüksek teknoloji bir üretim ve ihracat donanımına sahiptir.

Anahtar Kelimeler: *Rekabet Gücü, Uzmanlaşma, Lafay Endeksi, Michaely Endeksi, Güney Kore, Türkiye*

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF INTERNATIONAL COMPETITION AND SPECIALIZATION OF TURKEY AND SOUTH KOREA ON THE BASIS OF VALUE ADDED

Huri Gül AYBUDAK

Department of Economics

Uşak University, Graduate Education Institute, Ağustos, 2020

Advisor: Associate Professor Birol ERKAN

In this research, it is aimed to measure and compare with Turkey and South Korea's foreign trade competitiveness and specialization levels on sectoral basis. In this context, in order to reveal the global competition and specialization levels of these countries the SITC and the ISIC which are supportive product technology classifications of each other have been used. It has been aimed to reveal the comparative advantages and disadvantages of countries on the basis of factor endowment (labor, raw material, capital, R&D) with the SITC. Also with the ISIC, it has been aimed to calculate the technology levels in the endowment of the products that countries have competitive advantage. Both classifications will ultimately try to identify in which industries and product groups the countries have created more value added and having competitive power.

In the study, both in the SITC and the ISIC classifications, in order to measure Turkey and South Korea's micro base (sectoral) competition structure and specialization level, different from each other but supportive indices are used. In this perspective, it has been possible to measure the sectoral competition and specialization levels of the countries with the help of Lafay index, Michaely index, RCA Coefficient measuring Contribution to the Trade Balance and Trade Complementarity index.

The analyses made under the SITC classification shows that Turkey has a competitive advantage in the exports of mainly labor and capital intensive product groups. Turkey's export competitiveness takes place especially in labor intensive product

groups axis. There is no high added value in labor intensive products which Turkey has competitive advantage. It emerges that Turkey has no competitive advantage on the products or product groups which has higher profit margin but need more R&D investment. On the other hand, South Korea has mainly specialized in the export of relatively higher competitive, R&D based and capital intensive products and provided competitive advantage. In this way, global competitiveness of South Korea in high value added product groups has been increasing over the years.

The analyses made within the scope of the ISIC classification also support the SITC analyses. Likewise, Turkey has been specialized the export of low and low-medium product groups. As for, South Korea has been specialized the technology groups that are relatively higher innovation and R&D level.

When the analysis results are evaluated, the differences in Turkey and South Korea's exports of value added endowment emerges markedly. South Korea, in comparison with Turkey, has been specialized in industries with relatively higher value added products and achieved competitive power. Therefore, South Korea has a relatively high-tech production and export endowment as against Turkey.

Key Words: *Competitiveness, Specialization, Lafay Index, Michaely Index, South Korea, Turkey.*

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması sırasında eşsiz tecrübelerini, değerli zamanını hiçbir şekilde esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Birol ERKAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Desteklerini eksik etmeyen aileme, çalışmanın yürütülmesi hususunda tecrübelerinden faydalandığım Tuğçe BOZDUMAN'a teşekkür ederim.

Ve son olarak hayatın tüm safhalarında bana güvenen ve akademik manada ilham kaynağım olan kıymetli eşim Utku AYBUDAK'a sonsuz teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Huri Gül AYBUDAK
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya / 1993
Lisans Öğretimi : Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü, 2011-2016
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

e-posta adresi : huriaybudak@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
Jüri ve Enstitü Onayı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu.....	2
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
Araştırmanın Yöntemi ve Kısıtları.....	3
1. BÖLÜM: TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'YE İLİŞKİN ÇEŞİTLİ MAKROEKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER.....	5
1.1 MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER.....	12
1.1.1 Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH).....	12
1.1.2 GSYH Büyüme Oranı.....	13
1.1.3 Kişi Başına Düşen GSYH.....	15
1.1.4 Enflasyon Oranı.....	16
1.1.5 İşsizlik Oranı.....	18
1.1.6 Cari Açık/Fazla Oranı (% GSYH).....	20
1.1.7 Kamu Borcu (% GSYH).....	21
1.1.8 Dış Ticaret.....	23
1.1.9 İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi.....	25
1.1.10 Küresel Rekabet Gücü Sıralaması.....	26
1.2 SOSYOKÜLTÜREL VE DEMOGRAFİK GÖSTERGELER.....	28
1.2.1 İnsani Gelişmişlik Endeksi ve İnsani Gelişmişlik Sıralaması.....	28
1.2.2 Beklenen ve Ortalama Eğitim Süresi.....	31
1.2.3 Özgürlük Endeksi.....	33
1.2.4 Yolsuzluk Algı Endeksi.....	34
2. BÖLÜM: ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ.....	35
2.1 ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI.....	35

2.2 ULUSLARARASI REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜMÜNE YÖNELİK ENDEKSLER	40
2.2.1 Lafay Endeksi (LI).....	40
2.2.2 Michaely Endeksi (MI).....	41
2.2.3 Ticaret Dengesine Katkısı Ölçen RCA Katsayısı (CTB)	42
2.2.4 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi (TCI).....	43
2.3 LİTERATÜR TARAMASI	44
2.3.1 Lafay Endeksi'ne İlişkin Literatür Taraması.....	44
2.3.1.1 Lafay Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması	44
2.3.1.2 Lafay Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması.....	45
2.3.2 Michaely Endeksi'ne İlişkin Literatür Taraması	46
2.3.2.1 Michaely Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması	46
2.3.2.2 Michaely Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması.....	46
2.3.3 Ticaret Dengesine Katkısı Ölçen RCA Katsayısına İlişkin (CTB) Literatür Taraması.....	47
2.3.3.1 CTB Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması.....	47
2.3.3.2 CTB Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması	48
2.3.4 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi'ne İlişkin Literatür Taraması.....	48
2.3.4.1 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması	49
2.3.4.2 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması	49
3.BÖLÜM: TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'NİN KATMA DEĞER BAZINDA ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ ANALİZİ	52
3.1 KATMA DEĞERİ YÜKSEK ÜRÜN GRUPLARI	52
3.1.1 Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması'na (SITC Rev.3) Göre Katma Değeri Yüksek Ürün Grupları	52
3.1.2 Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması'na (ISIC Rev.3) Göre Katma Değeri Yüksek Ürün Grupları	53
3.2 LAFAY ENDEKSİ ANALİZİ	55
3.2.1 Türkiye Analizi	55
3.2.1.1 SITC Rev.3'e Göre Analiz	55
3.2.1.2 ISIC Rev. 3'e Göre Analiz	57
3.2.2 Güney Kore Analizi	59
3.2.2.1 SITC Rev.3'e Göre Analiz.....	59
3.2.2.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz	61
3.2.3 Genel Değerlendirme.....	63

3.3 MICHAELY ENDEKSİ ANALİZİ	63
3.3.1 Türkiye Analizi	63
3.3.1.1 SITC Rev. 3'e Göre Analiz	63
3.3.1.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz	66
3.3.2 Güney Kore Analizi	67
3.3.2.1 SITC Rev. 3'e Göre Analiz	68
3.3.2.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz	69
3.3.3 Genel Değerlendirme	72
3.4 TİCARET DENGESİNE KATKIYI ÖLÇEN AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜK ENDEKSİ ANALİZİ	72
3.4.1 Türkiye Analizi	72
3.4.1.1 SITC Rev. 3'e Göre Analizi	72
3.4.1.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz	74
3.4.2 Güney Kore Analizi	76
3.4.2.1 SITC Rev.3'e Göre Analiz	76
3.4.2.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz	77
3.4.3 Genel Değerlendirme	80
3.5 TİCARET TAMAMLAYICILIK ENDEKSİ ANALİZİ	80
3.5.1 Türkiye-Güney Kore Analizi	80
3.5.2 Güney Kore-Türkiye Analizi	82
3.5.3 Genel Değerlendirme	83
3.6 ENDEKS SONUÇLARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	83
4. SONUÇ	86
Kaynakça	91

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH'si (milyar \$).....	12
Tablo 1.2: Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH Büyüme Oranı (%).....	13
Tablo 1.3: Türkiye ve Güney Kore'nin Kişi Başına Düşen GSYH'si (milyar \$)....	15
Tablo 1.4: Türkiye ve Güney Kore'nin Enflasyon Oranı (%).....	17
Tablo 1.5: Türkiye ve Güney Kore'nin İşsizlik Oranı (%).....	19
Tablo 1.6: Türkiye ve Güney Kore'nin Cari Açık/Fazla Oranı (% GSYH).....	20
Tablo 1.7: Türkiye ve Güney Kore'nin Kamu Borcu (% GSYH).....	22
Tablo 1.8: Türkiye ve Güney Kore'nin Genel Ticaret Görünümü.....	23
Tablo 1.9: Güney Kore ve Türkiye'nin İhracat ve İthalatı (milyar \$).....	24
Tablo 1.10: Türkiye ve Güney Kore'nin İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi (2000-2018).....	25
Tablo 1.11: Türkiye ve Güney Kore'nin Küresel Rekabet Gücü Sıralaması.....	27
Tablo 1.12: Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi.....	28
Tablo 1.13: Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişmişlik Sıralaması.....	30
Tablo 1.14: Türkiye ve Güney Kore'nin Beklenen Eğitim Süreleri (yıl).....	31
Tablo 1.15: Türkiye ve Güney Kore'nin Ortalama Eğitim Süreleri (yıl).....	32
Tablo 1.16: Türkiye ve Güney Kore'nin Özgürlük Endeksleri (2018).....	33
Tablo 1.17: Türkiye ve Güney Kore'nin Yolsuzluk Sıralamaları (2018).....	34
Tablo 2.18: Literatür Taraması.....	50
Tablo 3.19: Teknolojik Tabanlı Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC Rev.3).....	53
Tablo 3.20: Uluslararası Standart Endüstriyel Sınıflandırma (ISIC Rev.3).....	54

Tablo 3.21: Türkiye'nin LI Skorları (SITC Rev.3).....	55
Tablo 3.22: Türkiye'nin LI Skorları (ISIC Rev.3).....	57
Tablo 3.23: Güney Kore'nin LI Skorları (SITC Rev.3).....	59
Tablo 3.24: Güney Kore'nin LI Skorları (ISIC Rev.3).....	61
Tablo 3.25: Türkiye'nin MI Skorları (SITC Rev.3).....	64
Tablo 3.26: Türkiye'nin MI Skorları (ISIC Rev.3).....	66
Tablo 3.27: Güney Kore'nin MI Skorları (SITC Rev.3).....	68
Tablo 3.28: Güney Kore'nin MI Skorları (ISIC Rev.3).....	70
Tablo 3.29: Türkiye'nin CTB Skorları (SITC Rev.3).....	73
Tablo 3.30: Türkiye'nin CTB Skorları (ISIC Rev.3).....	74
Tablo 3.31: Güney Kore'nin CTB Skorları (SITC Rev.3).....	76
Tablo 3.32: Güney Kore'nin CTB Skorları (ISIC Rev.3).....	78
Tablo 3.33: Türkiye-Güney Kore Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi.....	80
Tablo 3.34: Güney Kore-Türkiye Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi.....	82

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH'si (milyar \$).....	13
Grafik 1.2: Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH Büyüme Oranı (%).....	14
Grafik 1.3: Türkiye ve Güney Kore'nin Kişi Başına Düşen GSYH'si (milyar \$)...	16
Grafik 1.4: Türkiye ve Güney Kore'nin Enflasyon Oranı (%).....	18
Grafik 1.5: Türkiye ve Güney Kore'nin İşsizlik Oranı (%).....	19
Grafik 1.6: Türkiye ve Güney Kore'nin Cari Açık/Fazla Oranı (% GSYH).....	21
Grafik 1.7: Türkiye ve Güney Kore'nin Kamu Borcu (% GSYH).....	22
Grafik 1.8: Güney Kore ve Türkiye'nin İhracat ve İthalatı (milyar \$).....	24
Grafik 1.9: Türkiye ve Güney Kore'nin İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi (2000- 2018).....	26
Grafik 1.10: Türkiye ve Güney Kore'nin Küresel Rekabet Gücü Sıralaması.....	27
Grafik 1.11: Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi.....	29
Grafik 1.12: Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişmişlik Sıralaması.....	30
Grafik 1.13: Türkiye ve Güney Kore'nin Beklenen Eğitim Süreleri (yıl).....	32
Grafik 1.14: Türkiye ve Güney Kore'nin Ortalama Eğitim Süreleri (yıl).....	33
Grafik 3.15: Türkiye'nin LI Analizi (SITC Rev.3).....	56
Grafik 3.16: Türkiye'nin LI Analizi (ISIC Rev.3).....	58
Grafik 3.17: Güney Kore'nin LI Analizi (SITC Rev.3).....	60
Grafik 3.18: Güney Kore'nin LI Analizi (ISIC Rev.3).....	62
Grafik 3.19: Türkiye'nin MI Analizi (SITC Rev.3).....	65
Grafik 3.20: Türkiye'nin MI Analizi (ISIC Rev.3).....	67
Grafik 3.21: Güney Kore'nin MI Analizi (SITC Rev.3).....	68

Grafik 3.22: Güney Kore'nin MI Analizi (ISIC Rev.3).....	71
Grafik 3.23: Türkiye'nin CTB Endeksi Analizi (SITC Rev.3).....	73
Grafik 3.24: Türkiye'nin CTB Endeksi Analizi (ISIC Rev.3).....	75
Grafik 3.25: Güney Kore'nin CTB Endeksi Analizi (SITC Rev.3).....	77
Grafik 3.26: Güney Kore'nin CTB Endeksi Analizi (ISIC Rev.3).....	79
Grafik 3.27: Türkiye-Güney Kore Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi.....	81
Grafik 3.28: Güney Kore-Türkiye Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi.....	82

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ANAP	:	Anavatan Partisi
AR-GE	:	Araştırma Geliştirme
ASEAN	:	Güneydođu Asya Uluslar Birliği
BM	:	Birleşmiş Milletler
CTB	:	Ticaret Dengesine Katkısı Ölçen RCA Katsayısı
DB	:	Dünya Bankası
DP	:	Demokrat Parti
DTO	:	Dünya Ticaret Örgütü
FED	:	Amerika Merkez Bankası
GSYH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
ISIC	:	Uluslararası Standart Sanayii Sınıflandırması
İGE	:	İnsanı Gelişmişlik Endeksi
İİT	:	İslam İşbirliği Teşkilatı
KBDGSYH	:	Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
LI	:	Lafay Endeksi
MI	:	Michaely Endeksi
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SITC	:	Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması
TCI	:	Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi
UN	:	Birleşmiş Devletler
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WEF	:	Dünya Ekonomik Forumu

GİRİŞ

Merkantilizmin ortaya çıkışından beri yönetimler mümkün olduğunca çok değerli madeni elinde tutmak istemekte ve böylece istikrarlı bir ekonomi, müreffeh bir halk ve güçlü bir devlet ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Kıymetli madenleri ülke ekonomisinde tutabilmenin birincil yolu ülkenin kıymetli ürünler ihraç ederken görece daha ucuz ürünleri ithal etmesidir. Bu nedenle ekonomik gelişim için mamul maddeler ihraç edilip hammadde ithal edilmelidir. Bu ilkeyi ekonomilerinde hayata geçirebilen ülkelerin günümüzde de makro iktisadi göstergeleri olumlu yönde değişmektedir. Ülkelerin görece ucuz ürün ya da ürün gruplarını ithal etmesi ve katma değerli ürünlerin ihracına yönelmeleri ile makro iktisadi göstergelerin olumlu yönde seyretmesi arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Küreselleşmiş dünya ekonomisinde rekabet üstünlüğünü sağlayabilmenin en önemli yollarından birisi teknolojik gelişmedir. Teknoloji temelli planlanan üretimlerin rekabetçilik ortamında üretilen ürün ya da ürün gruplarına katma değer kazandıracağı açıktır. Buna ek olarak ekonomisinde teknolojik gelişme ile sanayiye eşgüdümleyen ve elde ettiği teknolojik ürün ya da ürün gruplarının ihracına odaklı politikalar benimseyen ülkelerin küresel rekabet gücü incelendiğinde avantajlı bir pozisyonda bulunduğu da görülmektedir.

Küreselleşmeye bağlı olarak ekonomilerin ürettikleri ya da üretecekleri ürünleri rekabetçi bir piyasaya sunduğu göz önüne alındığında, rekabetçiliğin zeminini oluşturan diğer faktörler de ekonomilerin rekabetçilik adına izleyecekleri politikalar ile uyumlu olmalıdır. Rekabetçi bir ülkenin ekonomisinde yüksek teknoloji ya da AR-GE bazlı üretime yapılacak olan yatırımlar rekabet edebilmenin temelini teşkil etmektedir. Bu bağlamda rekabet gücünün önemi hem teknoloji hem de AR-GE bazlı yatırımlara yönelen ekonomilerde makro iktisadi gelişmelerin olumlu yönde seyretmesine olanak sağlamaktadır.

Küresel rekabet gücü, bir ürün ya da ürün grubunda uzmanlaşmaya gidebilen ülkelerin sahip olduğu rekabet avantajı ile ilgili bir kavramdır. Ülkelerin; uluslararası pazarda az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olarak sınıflandırılmasında küresel rekabet gücünün önemli bir rolü vardır. Zira küresel rekabet gücü, sadece ülkelerin uluslararası düzeyde rekabet edebilme kapasitesini göstermez. Küresel rekabet gücünün artması aynı zamanda ülke ekonomilerindeki diğer faktörlerin

gelişimine de zemin hazırlamaktadır. Küresel rekabet gücü sıralamalarını ölçen raporlarda üst sıralarda yer alan ülkelerin aynı zamanda insani gelişmişlik düzeyi, özgürlük endeksi gibi sıralamalarda da üstün konumda yer alması bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Araştırmanın Konusu

Bu araştırma, en temel olarak Türkiye ve Güney Kore'nin dış ticaret yapılarını uzmanlaşma ve rekabet gücü bağlamında mukayese etmektedir. Söz konusu ülkelerin kendi bünyelerinde üretim ihraç ettikleri ürün grupları ile ithal etmek zorunda oldukları ürün gruplarının AR-GE, inovasyon, katma değer ve rekabet gücü kavramları açısından karşılaştırılmasını konu edinmektedir.

Bu nedenle bu araştırmada Türkiye Güney Kore'nin dış ticaretlerinin dinamik bir analizle yıllar itibariyle kıyaslanmıştır. Bu kıyaslamada temel kıstas, dış ticaretteki makro düzeydeki ihracat ve ithalat değerleri değildir. Bu bağlamda, iki ülkenin dış ticareti uzmanlaşma ve ihracat rekabet gücü bağlamında karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri karşılaştırılırken genellikle makroekonomik göstergeler kullanılmaktadır. Örneğin, ülkelerin ihracatı genellikle yıllar itibariyle toplam ihracat tutarları ele alınarak karşılaştırılmaktadır. Lakin bu karşılaştırma ülkelerin ihracatındaki sektörel uzmanlaşma ve ihracat rekabet düzeyleri hususunda bilgi vermemektedir. Ülkelerin dış ticaretlerinin, belirli ürün gruplarının içerdiği teknoloji donanımı, katma değer, rekabet ve uzmanlaşma düzeyleri açısından karşılaştırılması gerekmektedir. Bu perspektifte, söz konusu kıyaslamaların somut bir biçimde yapılabilmesi belli endekslerin ve hesaplamaların yapılması suretiyle mümkün olabilecektir. Bu minvalde, bu araştırmada belli açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük ve rekabet gücü endekslerinin kullanılmasıyla Türkiye ile Güney Kore'nin hangi ürün gruplarının dış ticaretinde uzmanlaştığının ve hangilerinde rekabet gücüne sahip olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

Ülkelerin dış ticaretteki uzmanlaşma ve rekabet düzeylerinin ürün grubu ve teknoloji sınıflandırması bazında belli endeksler yardımıyla hesaplanması ve elde edilen sonuçların kıyaslanması araştırmacılara, ülkelerin uzmanlaşma alanlarını karşılaştırma imkânı sunacaktır. Böyle bir kıyaslama, ülkelerin ihracatının ve ithalatının röntgenini çekmiş olacaktır.

Araştırmada birbirinden farklı uzmanlaşma ve rekabet gücü endekslerinin kullanılması ve elde edilen sonuçların birbirini tamamlayabilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, çalışmada ülkelerin dış ticaret uzmanlaşma ve rekabet düzeylerinin ölçülmesinde karşılaştırılmasında kullanılan endeksler birbirinin ikamesi değil tamamlayıcıdır. Endeks sayısının artması, ülkelerin uzmanlaştığı ürün gruplarının ve bu ürün gruplarının teknolojik donanımlarının belirlenmesini kolaylaştıracaktır.

Araştırmanın Yöntemi ve Kısıtları

Araştırmada Türkiye ile Güney Kore'nin belirli ürün gruplarının ihracatındaki rekabet gücünü ve uzmanlaşma düzeyini ölçmek için farklı iki sınıflandırma olan SITC ve ISIC kullanılmıştır. Teknolojik Tabanlı Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırılmasına (SITC Rev.3) göre ürünler, hammadde yoğun mallar, emek yoğun mallar, sermaye yoğun mallar, kolay taklit edilen araştırma bazlı mallar ve zor taklit edilen araştırma bazlı mallar olarak 5 alt grupta incelenmiştir. Uluslararası Standart Endüstriyel Sınıflandırılmasına (ISIC Rev.3) göre ise ürünler; yüksek teknoloji endüstrisi, orta yüksek teknoloji endüstrisi, düşük teknoloji endüstrisi ve orta düşük teknoloji endüstrisi olarak 4 alt grubu içermektedir. ISIC ve SITC sınıflandırmaları araştırmanın hem yöntemini hem de kısıtını belirlemektedir. Bu sınıflandırmaların haricinde kalan ürünler araştırmanın kapsamına girmemektedir.

Çalışma aynı zamanda, dönem kısıtı da içermektedir. İki ülkeye ilişkin sektörel düzeyde dış ticaret verilerinin sağlıklı ve karşılaştırılabilir şekilde elde edilebilmesi için araştırma 2000-2018 yılları arasını ele almaktadır.

Araştırmada ülkelerin dış ticaret rekabet ve uzmanlaşma düzeylerinin ölçümü için birbirinden farklı fakat birbirini tamamlayıcı endeksler kullanılmıştır. Bu endeksler Lafay endeksi, Michaely endeksi, Ticaret Dengesine Katkıyı Ölçen RCA Katsayısı ve Ticaret Tamamlayıcılık endeksidir. Bu bağlamda, yapılan açıklamalar ve yorumlar yalnızca bu endeksler kapsamında elde edilen veriler ve sonuçlar eksenindedir.

Araştırmanın birinci bölümünde Türkiye ve Güney Kore'nin tarihsel gelişiminin yanı sıra ekonomik kalkınma aşamaları iki ülkenin de izlediği ekonomik politikalar aracılığı ile mukayese edilerek anlatılmıştır. Bunun ardından bir ülkenin gelişmişlik düzeylerine ilişkin bilgi vermeye yarayan makroekonomik göstergeler ile

sosyokültürel ve demografik göstergeler ele alınarak Türkiye ve Güney Kore ekonomik olarak mukayese edilmeye çalışılmış ve belirli sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma'nın ikinci bölümüne gelindiğinde ise araştırmanın konusunun temelini oluşturan küresel rekabet gücü kavramı izah edilmiştir. Küresel rekabet gücü kavramının izahına ek olarak araştırmanın sonucunda doğru bir mukayese çıkarabilmek adına kullanılan endekslerin tanımına yer verilmiş ve son olarak da araştırma konusuna ilişkin detaylı bir literatür çalışması yapılmıştır.

Araştırma'nın üçüncü bölümünde ilk olarak SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırmalarının ne tür ürün gruplarını içerdiği ve söz konusu ürün gruplarında hangi ürünlerin yer aldığı izah edilmiştir. Bunun ardından, endeksler yardımı ile analiz aşamasına geçilmiştir. Bu noktada evvela Lafay endeksi ardından Michaely endeksi, Ticaret Dengesine Katkıyı Ölçen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi ve Ticaret Tamamlayıcılık endeksi kullanılmıştır. Her bir endeksi içeren alt başlıkta ilk olarak Türkiye ekonomisinin verileri öncelikli olarak SITC sınıflandırmasına göre analiz edilmiştir. Ardından da yine aynı sıralama ile Güney Kore ekonomisi analiz verileri okuyucuya sunulmuştur. Bir endeksin tüm sonuçları verildikten sonra her endekse dair kendi içerisinde bir değerlendirme de yer almaktadır.

1. BÖLÜM: TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'YE İLİŞKİN ÇEŞİTLİ MAKROEKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER

Kore, 19.yüzyılın sonlarına kadar dış ilişkilerden uzak bir ülke konumundaydı. 1910 yılına gelindiğinde ise Japonya'nın işgaline maruz kalmıştır. Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı esnasında mağlup olması ve savaş sonrasında Kore Yarımadası'ndan çekilmesi ile birlikte Kore Yarımadası ikiye ayrılmıştır (Aslan & Taner, 2016). Yarımadanın güney vesayetinin denetimi ABD'ye geçerken kuzey vesayetinin denetimi ise Sovyet Rusya'ya bırakılmıştır. Ekonomik anlamda Güney Kore; Japon sömürgesinden sonra geçen 40 yılda, sadece tarım ürünleri ihraç eden bir ülke görünümü sergilemiştir (Atay, 2012). 1950'li yıllara yaklaşırken ABD'nin Güney Kore'nin demokratik bir rejime adım atmasını arzu etmesiyle birlikte 10 Mayıs 1948 tarihinde bir seçim tertip edilmiş ve Syngman Rhee Başkanlığında Güney Kore devleti resmen kurulmuştur (Armaoğlu, 1993).

1950-1959 yılları arasında Güney Kore'de İkinci Dünya Savaşı'nın tahribatlarını gidermek amacıyla yeniden inşa yoluna gidilmiştir. Güney Kore'nin yıkık bir ülke konumundan yaşanılabilir bir ülke konumuna gelmesi için yapılan yeniden inşa projelerinin tamamına yakını bu süreçte ABD destekli yürütülmüştür (Atay, 2012, s. 241).

1960'lı yılların başında ABD'den gelen yardımlar hızı bir şekilde yükselme eğilimi göstermiştir. Bununla birlikte ülke sorunlarına kalıcı çözüm getirilememesi sonucunda Syngman Rhee görevinden istifa etmiş ve akabinde Yun BoSeon %80'lik bir oy oranı ile Güney Kore'nin ikinci Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1962 yılında Yun BoSeon başkanlığındaki hükümet askeri darbe ile düşürülmüştür. Askeri darbe sonucunda görevinden indirilen Yun BoSeon'un yerine Güney Kore Başkanlığı'na General Park ChungHee geçmiştir (Çolakoğlu, 2009, s. 197-200).

1960'lı yılların başında yaşanan askeri darbe sonucunda değişen hükümet döneminde ekonomik anlamda emek yoğun sanayilerde ihracat özendirilmiş ve akabinde yaygınlaştırılmıştır. Sanayileşmenin alt yapısının inşa edilebilmesi ve dolayısıyla yaygınlaştırılabilmesi için kurumlara ihtiyaç duyulmasından dolayı sanayileşme adına Güney Kore'de kurumlar oluşturulmuştur. O dönemde temeli atılan kurumlardan bazıları; Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Kore Bilim ve Teknoloji Enstitüsü ve Kore Bilimsel ve Teknoloji Enformasyon Merkezi olarak sıralanabilir. 1960'lı yıllar Güney Kore'de önemli adımların atıldığı yılların olmasının yanı sıra

ekonomik bağlamda dış ticarete önemli ölçüde ihracata yönelik kararların alındığı yıllar da olmuştur. Bu kararların başında ihracat hedeflemesi uygulamasına gidilmesi ve ihracatın sübvansede edilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bu dönemlerde aynı zamanda Güney Kore’de Bilim ve Teknoloji’nin geliştirilmesinin zemini hazırlanmış ve buna ek bir atılım olarak da yüksek teknoloji ürünlerin ithalatının kolaylaştırılması yoluna gidilmiştir (Eşiyok, 2010, s. 14-17).

Güney Kore, İkinci Dünya Savaşı’ndan ve Japon sömürsünden kaynaklanan ekonomik tahribatın etkilerini gidermek amacıyla 1962 yılından itibaren Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planları uygulamaya başlamıştır.

1962-1966 yılları arasında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı devreye sokulmuştur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; ihracatçı şirketlerin ithalat mallarına ulaşım kolaylığı, döviz getirisinin vergiden muaf tutulması, devlet denetiminde bulunan bankaların ihracat odaklı üretim yapan firmalara imtiyazı gibi hedefler ön plana çıkmıştır. Ayrıca bu kalkınma planında ihracatçı firmalara yönelik koyulan hedeflere ek olarak, ihracatçı konumunda olan firmaların gümrük vergisinden muaf tutulması, döviz serbestisi ve ihracat sigortasının devlet eli ile güvence altına alınması gibi konulara da yer verilmiştir (İstikbal, 2017, s. 121-122).

1967-1971 yılları arasında İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. İkinci kalkınma planının temelinde kurulması istenen ihracat odaklı sanayiinin modernleşme akımı ile uyumlu hareket kabiliyeti ön plana alınmıştır. Güney Kore endüstriyel modernleşme alanında yaptığı atılıma ek olarak toplumun kentleşmesi yönünde bir atılım da yapmıştır. Bu bağlamda yapılan atılım kırsal kesimin modernleşmesi Yeni Toplum Hareketi (Seamaul) olarak geçmektedir ¹ (Gönel, 2012, s. 2-3).

1972-1976 yılları arasında Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girmiştir. Bu planın önemli gündem maddelerinden önemli bir kısmını ihracat stratejisinin değiştirilmesinin gerekliliği oluşturmaktadır. Bu gereklilik neticesinde Güney Kore’nin, hafif sanayi malı ihracatından ağır kimya sanayi mallarının üretim

¹ 1970 yılında Kore “Saemaui” (Yeni Toplum) hareketini başlatmıştır. Bu, geniş çaplı ve kırsal kesimin modernizasyonuna yönelik bir harekettir. Seamaul’un en önemli özelliği, sosyalist sistemde önerilen köylünün devletin de desteğiyle ortaklaşa bazı işleri yapması ve yürütmesidir. Kore, Saemaui’un kırsal kesimde başarıya ulaşması ve benimsenmesi üzerine kentlerde de uygulamaya çalışmış ancak getirilen eleştiriler ve rahatsızlıklar neticesinde yavaş yavaş uygulamadan kaldırılmıştır.

ve ihracatına yönelimi ile birlikte 1973 yılı sonu itibariyle ülke yüksek ölçüde bir büyüme oranı elde etmiştir (Çakmak U. , 2016, s. 156-157).

1973 yılında Kimya ve Ağır Sanayi Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. Uygulamanın temelinde; petro-kimya, çelik, gemi yapımı, elektronik ve makineleşme için gerekli makine sanayi sektörleri ele alınmıştır. Yüksek katma değerli ürünlerin ihracatı için gerekli zeminin ele alınmasına ek olarak teknoloji ithalatına doğru bir yönelimin başlaması önemli bir adım sayılmıştır. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerin ana kaygılarından biri olan rekabet gücü kavramının özeline inilerek ihracatçı sanayilerde rekabet gücünün yükseltilmesi hedeflenmiştir. 1960'lı yıllarda olduğu gibi bu dönemde de ihracat sübvansiyonunun sağlanması planlanmıştır. Teknolojide AR-GE yapılanmasına gidilmesi ve ek olarak AR-GE kapasitesinin yükseltilmesi de bu dönemin önemli atılımları arasında sayılabilir (Eşiyok, 2010, s. 15-17).

1979 yılında Başkan General Park suikast sonucu yaşamını yitirmiştir. Başkan'ın kaybı Güney Kore'de bir siyasi kargaşaya zemin hazırlamıştır. Buna karşın iktisat politikasını belirleyen odaklar, siyasi olarak yaşanan ivme kaybına aldırmadan bu dönemde Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını hazırlamıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yurtiçi tasarruf oranının artırılması ve dolayısıyla yabancı tasarrufa olan bağlılığın azalması beklentisi güdülmüştür. Bu süreçte yurtiçi tasarruflar beklenenin altında kalmıştır. Bu durumun sonucu olarak yerli sanayide üretimin ivme kazanabilmesi için ithal girdiye olan gereksinimin karşılanamaması neticesinde ülke ekonomisinin yabancı sermaye ihtiyacı şiddetlenmiştir (Gönel, 2012, s. 8-9).

1980'li yılların başında firmaların yeniden yapılanma sürecine girmesi ile birlikte ekonomide sanayii yapısı yerleşmeye başlamıştır. 70'li yıllarda olduğu gibi bu yıllarda da teknoloji-yoğun sanayiye ve AR-GE'ye verilen önem giderek yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda ulusal AR-GE projelerinin gerçekleştirilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir (Eşiyok, 2010, s. 12-17).

1982-1986 yıllarında Güney Kore'de, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanmıştır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda gözetilen temel hedeflerden en önemlisi ekonomide makro istikrarın kalıcı bir şekilde sağlanmasıdır. Güney Kore, 1986 yılından itibaren Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da hedeflendiği gibi ekonomik büyümede oldukça iyi bir performans göstererek fiyat istikrarında başarıya ulaşmıştır (Öz, 2008, s. 13-14).

Hızlı büyüme performansı sergileyen birçok Asya ülkesi gibi Güney Kore de 90'lı yılların öncesinde yüksek oranlı yatırımların önemli bir bölümünü yurtiçi tasarruflardan karşılamıştır. 90'lı yıllarda ise bu durum yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin, yükselen piyasalara girme eğilimi neticesinde Güney Kore'ye verilen büyük meblağlı krediler sayesinde tersine dönmüştür (Krugman , Obstfeld , & Melitz, 2017, s. 690-693).

1987-1991 yılları arasında uygulamaya konulan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerde yakalanan rekabet gücünün artırılmasına yönelik bir ülke profili çizilmeye çalışılmıştır. Gelişmiş ülke profilinin oluşturulabilmesi için gerekli olan ihracat ve büyüme oranının yakalanması hedefine ek olarak yüksek teknoloji ile üretilen ürünlerin ihracatına ağırlık verilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur (Gönel, 2012). Rekabet gücünün artırılmasına yönelik çalışmaların başında, finans, ithalat ve döviz kuru rejiminde serbestleşme yönünde yenilikler yapılmıştır (Öz, 2008, s. 14-15).

1995 yılından itibaren Amerikan Doları piyasalarda gücünü arttırmaya başlamıştır. Artan bu güç para birimlerini dolara endeksleyen ülkelerin para birimlerinin oldukça değerlenmesine sebep olmuştur. Neticesinde bir ülkenin parasının aşırı değerlenmesi, ithalatçı ülkelerin alım gücünü düşürdüğü için ihracatta rekabet gücü kaybı gözlemlenmiştir (Başkol, 1999, s. 2-3).

Doğu Asya ülkeleri, 1997 yılına kadar yüksek büyüme oranları elde etmeyi ve oldukça iyi performanslar sergilemeyi başarmışlardır. 1997 yılına gelindiğinde ise Güney Kore, Endonezya, Malezya, Singapur, Filipinler gibi ülkelerde Asya Krizi patlak vermiştir (Samur, 2010, s. 3-4).

2 Temmuz tarihinde Tayland'ın para birimini (baht) devalüe etmesi ile birlikte 1997 yılının Şubat ayında başlayan Doğu Asya Krizi önce çevre ekonomilere de sıçramış sonra da dünya ekonomilerine yayılmıştır. Ülkeler tarafından finansal sektörde meydana gelen uyuşmazlıklar ve kırılganlıklara karşı bir direnç mekanizması geliştirilememesi Asya Krizi'nin şiddetinin yükselmesine neden olmuştur (Samur, 2010, s. 177-178).

Doğu Asya Krizi'nin kökeninde 3 farklı kırılma noktasının olduğu görüşü yaygındır. Birinci kırılma noktası olan verimlilik, Güney Asya'da üretim potansiyelinin önemli bir kısmına hâkim olan sermaye ve emek unsurunun yükselmesi

karşısında üretkenliğin sermaye ve emeğe kıyasla daha az yükselmesi üzerine kurulmuştur. İkinci kırılma noktası olarak bankacılık düzenlemeleri gösterilmektedir. Bunun temelinde, Asya ülkelerinde yapılan bazı yatırımların nitelik bakımından yoksun olmasının istikrarsız bir canlanma yarattığı ve ekonomide azalan fiyatlar ve iflas etmiş bankalar çıkmazına soktuğu ikilemi vardır. Üçüncü kırılma noktası olarak gösterilen unsur da hukuki çerçevedir. Ekonomik olarak çıkmaza giren şirketlerin içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesi için gerekli olan hukuki çerçevenin bulunmayışı da krizi tetikleyen unsur olarak görülmüştür (Krugman , Obstfeld , & Melitz, 2017, s. 693-695).

Doğu Asya Krizi'nin sonucunda meydana gelen sermaye hareketlerinin serbestliği, likidite azlığı ve yüksek devalüasyonlar; kurumların ve firmaların ekonomik bilançolarını, üretimlerini aynı zamanda istihdam potansiyellerini de olumsuz açıdan etkilemiştir. 1997 Doğu Asya Krizi'nin ardından Güney Kore'nin ekonomik olarak toparlanma süreci diğer Asya ülkelerine nazaran daha kısa sürmüştür. Bu performansın temelinde dışa açıklığın ve piyasa ekonomisi varlığının yattığı görüşü savunulmaktadır. 1960 yılı öncesine bakıldığında; yüksek gümrük vergileri, çoklu ve itibarlı döviz kurları, bastırılmış finans sektörü ve ithal ikameci politika izleyen Güney Kore'nin ekonomik olarak hızla büyümesi, ihracata dayalı reformlara yönelim ile bağdaştırılmaktadır. İhracat odaklı politikalarda tekli döviz kuru uygulamaları, ihracata yönelik sübvansiyonlar ve ithalatta serbestleşme yönündeki gelişmeler Güney Kore'nin rekabet avantajına sahip olduğu alanlarda uzmanlaşmaya gitmesini, dış ticaretini artırmasını ve yüksek büyüme oranlarına ulaşmasını sağlamıştır (Celasun, 2002, s. 173-175).

Güney Kore, Asya krizinin ardından ihracat politikasını değiştirmeye, yabancı teknolojinin ülkeye girmesine ve bu teknolojinin kullanılabilmesi için uygun zemin hazırlanmasına kanaat getirmiştir. Ayrıca hükümet büyümenin sürdürülebilmesi ve kalkınma ile eşgüdümlü gidebilmesi için adımlar atmıştır. Hükümetin bu çabası ile birlikte ülkeye yabancı teknoloji girişine ek olarak AR-GE yatırımının yapılmasına yönelik politikalar uygulanmıştır. AR-GE yatırımları yapılırken özel sektör ve kamu kurumlarınca düzenlemelere gidilmesine ve özel sektörün katma değer üretmesine olanak sağlanmıştır. Uygulanan bu politikalar Güney Kore'nin, hem ihracat odaklı büyümesine hem de uluslararası pazarda rekabet gücünün yükselmesine olanak sağlamıştır (Arslanhan & Kurtsal, 2010, s. 9-10).

Türkiye, Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 1923-29 koridorunda görece daha dışa açık bir ekonomi modeli benimsemeye gayret etmiştir. Bu tercihin arkasında Osmanlı'dan gelen gümrük vergilerinin Cumhuriyetin ilanından sonra bir süre daha geçerli olması ve ekonomik bağımsızlığa dair bazı hususların zamanla kazanılması yer almaktadır. 1929 yılında yaşanan büyük buhranın ardından dünya ekonomisinde yaşanan konjonktürel değişimlerin baskısıyla daha korumacı bir ekonomi politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bu minvalde 1930-1939 yılları arasında devletçi bir sanayileşme modeli uygulanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gelen Demokrat Parti iktidarı ile ekonomide liberalleşme eğilimleri görülmüştür. DP iktidarı boyunca tarımda makineleşme ve ekonomide dışa açılım eğilimlerinin ağır bastığı söylenebilir. 1960 darbesi sonucunda hazırlanan yeni anayasa çerçevesinde uygulanan ithal ikameci sanayi modeli 70'li yılların sonuna kadar geçerliliğini korumuştur².

İthal ikameci sanayi modeli temel olarak ara malların ithal edilerek nihai malların yurt içinde yerli sanayici tarafından üretilmesine dayanan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu nedenle 1962-1980 yılları arasında Türkiye'de ekonomi yönetimi Güney Kore gibi temel amacı sanayileşme olan kalkınma planları ile yürütülmüştür. Ancak yürütülen bu kalkınma planları sonrasında Türkiye sanayileşme planlarında arzu ettiği noktaya gelememiştir (Aslan & Taner, 2016, s. 33-35). İthal ikameci model ilk olarak yurt içi talep oluşturma ve o talebi karşılama mantığında hareket ettiğinden üretilen nihai malların satışı da Türkiye pazarında gerçekleşmiştir. Ancak 1960'lı yılların başından beri ihracata yönelen Güney Kore, aradan geçen zamanda Türkiye'ye göre oldukça yol kat etmiştir (Doğan & Özekicioğlu, 2005, s. 157).

Nasıl ki 1960 askeri müdahalesinin ardından devletin uyguladığı ekonomik model tamamen değişmişse aynı durum 12 Eylül 1980 müdahalesinde de görülmektedir. 12 Eylül darbesi ile birlikte Türkiye, düşük işgücüne dayanan ihracat üzerinden ekonomisini geliştirme gayreti içinde olmuştur. Bu nedenle 80'li yıllardan itibaren liberalleşme ile birlikte dışa dönük bir politika izlenmiş ve bu politikanın büyüme ile paralel gideceği görüşü benimsenerek, liberalleşme sürecinde ihracatın özendirilmesi için teşvikler yapılmış ve ihracat sınırlarını kaldırma eylemleri dünya piyasasına giriş yapmak için hedeflenmiştir. Düşük işgücü maliyetleri ile ihracatın arttırılması hedeflendiğinden 1980 sonrasında uzun bir süre boyunca Türkiye'de maaş

² Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*, İmge Kitabevi, Ankara, 2010.

ve ücretlerin reel olarak gerilediği görülmektedir. Bunun yanında yine bu dönemde yüksek finans burjuvazisi de ülkede oluşmaya başlamış bu gelişmeye paralel olarak bankaların ve bankerlerin sayısında büyük artışlar yaşanmıştır. Finans piyasalarının hacminin genişlemesi ve kredi kullanımının yaygınlaşması da temel olarak bu döneme tekabül etmektedir (Karaçor & Alptekin, 2006, s. 308).

Yaşanan liberalleşme ve dışa dönük ekonominin hukuksal karşılığına dair ilk adım ise hem siyasi hem de iktisadi bir kargaşanın gölgesinde çıkan 24 Ocak kararları ile atılmıştır. 24 Ocak kararları 1980 tarihinde Süleyman Demirel başbakanlığında uygulamaya koyulmuştur (Pamuk, 2019, s. 2-3).

1980’li yılların sonunda, ANAP hükümetince uluslararası sermaye hareketliliğini kısıtlamaya yönelik kısmi engeller de ortadan kaldırılmıştır. 1995 yılında yapılan Gümrük Birliği Anlaşması ile dış ticarete dair uzun vadede uygulamaya konulan gümrük vergilerinin Türkiye ve Avrupa Birliği ortaklığında gözden geçirilerek düzenlenmesi dış dünyaya açılımda yapısal bir dönüşüm olarak incelenmiştir (Pamuk, 2019, s. 3-4).

Ekonomide yaşanan tüm bu dışa açılma deneyimlerinin makroekonomik karşılığına bakılacak olursa 1980-2000 arasında Türkiye ekonomisinin istikrarsız ve dalgalı bir görünüm sergilediği fark edilmektedir. 2001 krizi ile beraber oldukça sarsılan ekonomi, bu krizin ardından toparlanma eğilimine girmiş ve geçmiş dönemlere göre istikrarlı bir görünüm kazanmaya başlamıştır. 2002-2013 koridorunda Türkiye ekonomisinin makroekonomik anlamda yukarı yönlü bir seyir izlediği görülmektedir. Finansal piyasasında türev ürünlerin ağırlığı fazla olmayan Türkiye’nin temel olarak türev ürünler üzerinden yaşanan 2008 krizinden de gelişmiş ülkelere kıyasla daha az etkilendiği rahatlıkla söylenebilir. Ancak 2013’ten itibaren FED’in politikaları ile de bağıntılı olarak Türkiye ekonomisinin tekrardan bir istikrarsızlığa sürüklendiği ve önceki on yıllık dönemde yaşanan olumlu gelişmelerin terse dönme eğilimleri gösterdiği görülebilir (Roubini & Mihm, 2011, s. 158).

Türkiye ve Güney Kore’nin 2000-2018 koridorunda gösterdikleri makroekonomik performansları belirli göstergeler ışığında aşağıda karşılaştırılarak ele alınacaktır.

1.1 MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER

Çalışmada Güney Kore ve Türkiye ekonomilerine ilişkin GSYH, GSYH Büyüme oranı, Kişi Başına Düşen GSYH, Enflasyon oranı, İşsizlik oranı, Cari Açık/Fazla oranı, Kamu Borcu, Dış Ticaret, İktisadi Hoşnutsuzluk endeksi ve Küresel Rekabet Gücü sıralaması 2000-2018 yılları arasında ele alınmıştır.

1.1.1 Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin belirlenmesi ve karşılaştırılmasında kullanılan makroekonomik göstergelerin biri GSYH'dir. GSYH'nin tanımı bir ülkenin sınırları içinde, belirli bir süre zarfında üretilmiş tüm nihai mal ve hizmetlerin toplam parasal değeridir (Özsoy, Ceyda, Tosunoğlu, & Tuğberk, 2017, s. 287).

Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH'si incelendiğinde; Türkiye'nin GSYH'si 2001 yılındaki düşüşün ardından 2013 yılına kadar GSYH'sini sürekli yükseltmiş olmasına rağmen 2013 yılından sonra ivme kaybetmiştir. Güney Kore GSYH'sini, 2000-2018 koridorunda yaklaşık üç kat artırmayı başarmıştır (Tablo 1.1).

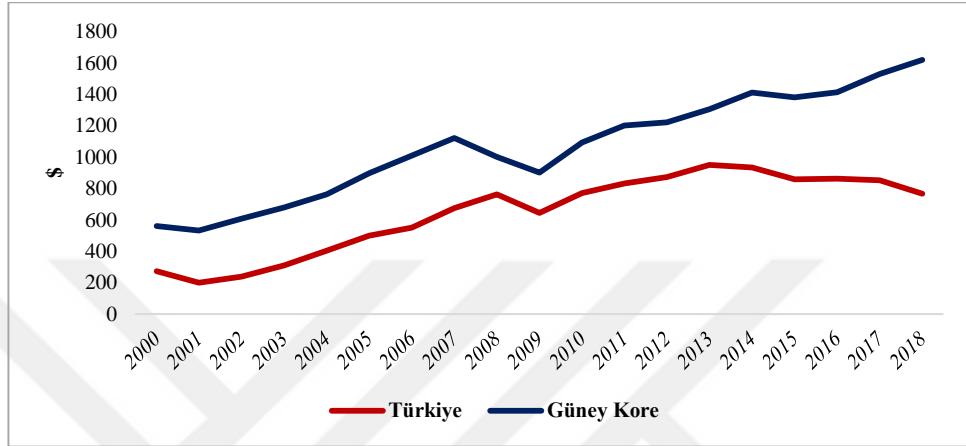
Tablo 1.1 Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH'si (milyar \$)

Yıllar	Güney Kore	Türkiye
2000	561	273
2001	533	200
2002	609	238
2003	680	311
2004	764	404
2005	898	501
2006	1011	552
2007	1122	675
2008	1002	764
2009	901	644
2010	1094	771
2011	1202	832
2012	1222	873
2013	1305	950
2014	1411	934
2015	1382	860
2016	1414	864
2017	1530	852
2018	1619	767
Ortalama	1066	645

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin 2008 küresel krizinden etkilendiği görülmektedirken krizin ardından Güney Kore'nin Türkiye'ye nazaran daha iyi bir toparlanma performansı sergilediği anlaşılmaktadır. Bunun dışında Türkiye'nin GSYH'sinin 2013 yılında başlayan aşağı yönlü hareketi Güney Kore'nin GSYH'sinde görülmemektedir (Grafik 1.1).

Grafik 1.1 Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH'si (milyar \$)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

1.1.2 GSYH Büyüme Oranı

Ekonomilerin gelişmişlik düzeylerinin tespit edilmesinde önemli bir ölçüt olarak GSYH Büyüme oranı kullanılmaktadır. Bir ekonominin GSYH'sinde meydana gelen niceliksel artış GSYH Büyüme oranını ifade etmektedir (Yamak & Tanrıöver, 2009: 47). Çalışmamızda GSYH Büyüme oranının gidişatı 2000-2018 koridorunda incelenmiştir.

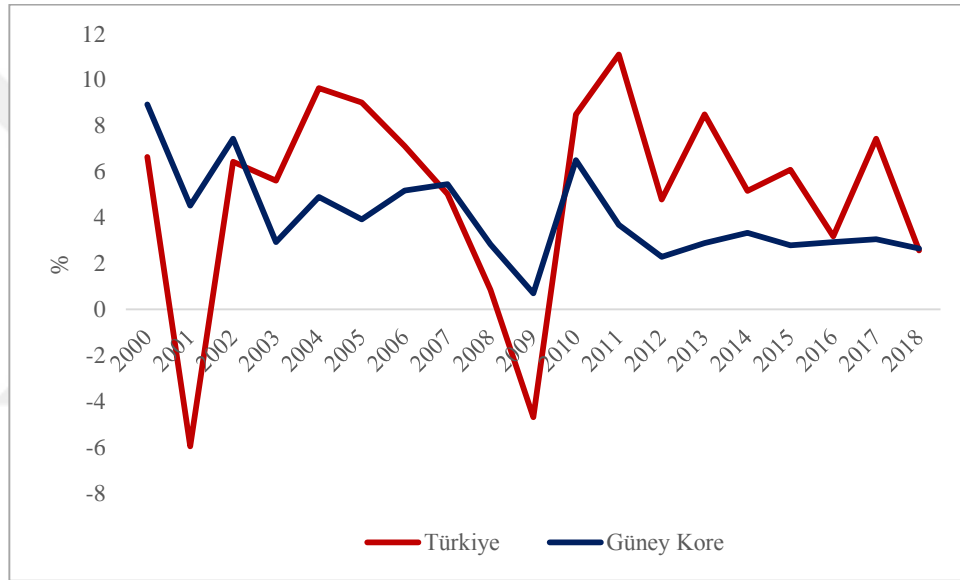
Tablo 1.2 Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH Büyüme Oranı (%)

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	6,6	8,9
2001	-6,0	4,5
2002	6,4	7,4
2003	5,6	2,9
2004	9,6	4,9
2005	9,0	3,9
2006	7,1	5,2
2007	5,0	5,5
2008	0,9	2,8
2009	-4,7	0,7
2010	8,5	6,5
2011	11,1	3,7
2012	4,8	2,3
2013	8,5	2,9
2014	5,2	3,3
2015	6,1	2,8
2016	3,2	2,9
2017	7,4	3,1
2018	2,6	2,7

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH Büyüme oranları incelendiğinde, Türkiye'de 2001 yılında bankacılık alanında patlak veren Türkiye merkezli finansal krizin büyüme oranında olumsuz bir sonuç doğurduğu görülmektedir. 2008 ABD merkezli küresel krizin etkisi ile çok düşük bir performans sergileyen Türkiye'nin büyüme oranı, 2008 krizinin etkilerinden çıktığı yıllarda bir sıçrama göstermesine rağmen 2018 yılında 2000 yılına nispeten daha düşük gerçekleşmiştir. Güney Kore'de ise genel olarak düzenli ve istikrarlı bir büyüme oranının varlığı görülmektedir. 2008 küresel krizin etkisi ise küreselleşmiş tüm ülkeler gibi Güney Kore'de de kendini belli etmektedir (Tablo 1.2).

Grafik 1.2 Türkiye ve Güney Kore'nin GSYH Büyüme Oranı (%)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

2001 yılında iki ülkenin de GSYH Büyüme oranında önemli miktarda bir azalma görülmektedir. Türkiye'de büyüme oranları dalgalı biçimde seyrederken, Güney Kore'nin büyüme oranları ise görece istikrarlıdır. 2008 krizinden sonraki süreçte Türkiye, -4,7'yi görüp negatif seyir halindeyken, kriz sonrası Güney Kore'de GSYH Büyüme oranında ivmenin kaybedilmesine rağmen pozitif seyir izlediği görülmektedir (Grafik 1.2).

1.1.3 Kişi Başına Düşen GSYH

Ekonomilerde refah düzeyinin ölçülmesinde önemli bir gösterge olan kişi başına düşen GSYH, GSYH'nin nüfusa bölünmesi ile elde edilir. Dünya Bankası, kişi başına düşen GSYH ölçümünde Atlas metodunu kullanmaktadır³. Ülkelerin kişi başına düşen GSYH'si aynı zamanda gelişmişlik düzeyi ile de paralellik göstermektedir. Gelişmişlik düzeyi düşük ülkelerin kişi başına düşen geliri 1.025 \$ ve altındadır. Yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin kişi başına düşen geliri ise 12.476 \$ ve üzeri olarak hesaplanmaktadır.

Tablo 1.3 Türkiye ve Güney Kore'nin Kişi Başına Düşen GSYH'si (milyar \$)

Yıllar	Güney Kore	Türkiye
2000	11.948	4.317
2001	11.253	3.120
2002	12.783	3.660
2003	14.209	4.718
2004	15.908	6.041
2005	18.640	7.384
2006	20.888	8.035
2007	23.061	9.712
2008	20.431	10.854
2009	18.292	9.039
2010	22.087	10.672
2011	24.080	11.336
2012	24.359	11.707
2013	25.890	12.519
2014	27.811	12.096
2015	27.105	10.949
2016	27.608	10.821
2017	29.743	10.500
2018	31.363	9.311

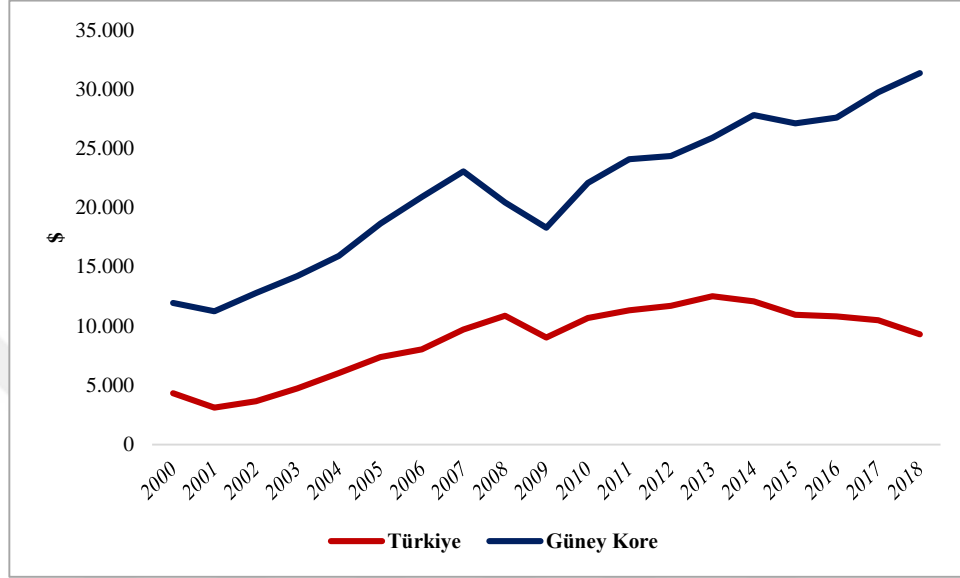
Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin kişi başına düşen GSYH'lerine bakıldığında, 2000 yılından 2018 yılına kadar Türkiye'de %116'lık bir değişim yaşanırken, Güney Kore'de bu değişim %163 olarak gözlenmiştir. Katma değerli ürün grupları üreten ihracat odaklı ekonomik yapısı sayesinde Güney Kore, birçok alanda ithalatçı konumunda bulunan Türkiye'ye göre gözle görülür bir fark yaratmıştır. Kişi başına

³ Dünya Bankası'nın kişi başına düşen GSYH'yi ölçmek için kullandığı Atlas Metodu için bkz: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>

düşen GSYH artışı bir ülkede aynı zamanda refah düzeyini de gösterdiğinden yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler, orta gelişmişlik düzeyine sahip ülkelere göre refah sıralamasında da önde gitmektedir. Bu kalkınmanın temelinde politika yapıcıların uyguladığı etkin teknoloji politikaları da rol oynamaktadır (Tablo 1.3).

Grafik 1.3 Türkiye ve Güney Kore'nin Kişi Başına Düşen GSYH'si

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye'de 2001 ve 2008 krizlerinin etkisi bir sonraki yıllar içinde gözlenmektedir. Güney Kore de 2008 krizini derinden hissetmesine rağmen 2016 yılından itibaren yüksek artış oranlarına ulaşarak refahını yükseltmeyi başarmıştır (Grafik 1.3).

1.1.4 Enflasyon Oranı

Enflasyon, bir ülkede para arzının, üretilen mal ve hizmetlere göre daha fazla yükselmesi sonucu fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen sürekli ve önemli artıştır. Enflasyon aynı zamanda ülke ekonomilerinin satın alma gücünü etkileyen bir faktördür. Bu sebeple enflasyon bir ekonominin makroekonomik performansının izlenmesinde erken uyarı sistemi görmektedir.

Türkiye ve Güney Kore'nin enflasyon oranları incelendiğinde, Güney Kore enflasyon oranının 2000-2018 yılları arasında istikrarlı bir görünüm sergilediği görülmektedir. Türkiye ise, çift haneli enflasyon oranları ile karşımıza çıkmaktadır.

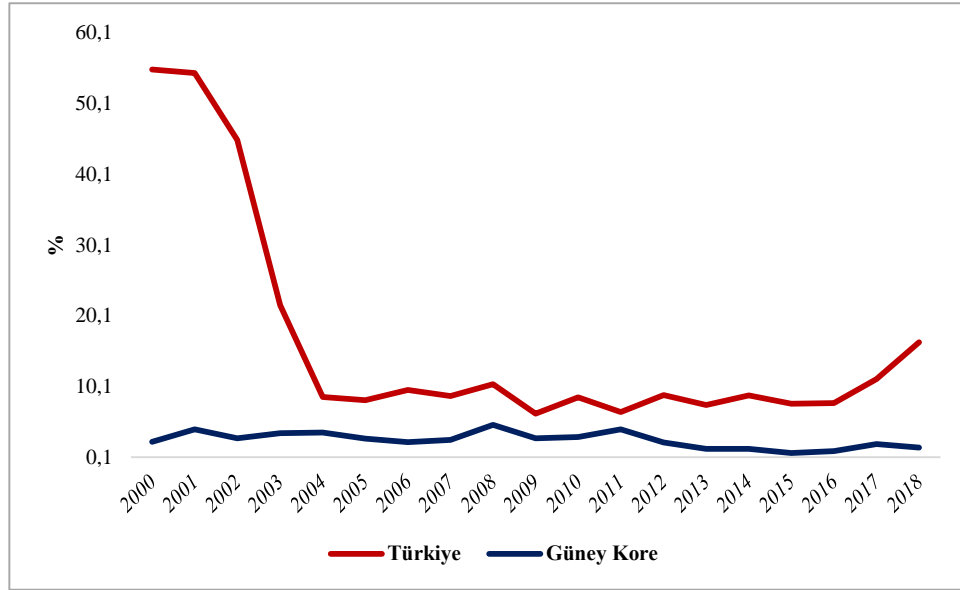
Tablo 1.4 Türkiye ve Güney Kore'nin Enflasyon Oranı (%)

Yıllar	Güney Kore	Türkiye
2000	2,3	54,9
2001	4,1	54,4
2002	2,8	45,0
2003	3,5	21,6
2004	3,6	8,6
2005	2,8	8,2
2006	2,2	9,6
2007	2,5	8,8
2008	4,7	10,4
2009	2,8	6,3
2010	2,9	8,6
2011	4,0	6,5
2012	2,2	8,9
2013	1,3	7,5
2014	1,3	8,9
2015	0,7	7,7
2016	1,0	7,8
2017	1,9	11,1
2018	1,5	16,3

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Bir ekonomide fiyatlar genel düzeyindeki artışın sürekli olması, o ülkede enflasyonist ortamın varlığını işaret eder. Enflasyonla mücadele eden ülkelerde ise kalkınma oldukça zorlaşacağından, tek haneli enflasyonu yakalamak ülke lehine olmaktadır. 2001 krizinden sonra ekonomik olarak çıkmaza giren Türkiye, krizin olumsuz etkisini sonraki yıllarda hissetmiştir. 2002 yılından itibaren artış hızı tedrici olarak azalan enflasyon oranları, 2018 yılı itibari ile yeniden çift haneli olarak gözlenmektedir (Tablo 1.4).

Grafik 1.4 Türkiye ve Güney Kore'nin Enflasyon Oranı (%)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye'nin 2000-2018 koridoru boyunca çift haneli ve yüksek enflasyon sorunu ile mücadele ettiği görülürken, Güney Kore'nin enflasyon oranlarının düşük oranlarda kaldığı görülmektedir (Grafik 1.4).

1.1.5 İşsizlik Oranı

İşsizlik, çalışma gücü ve arzusuna sahip kimselerin iş aramasına rağmen cari ücret düzeyinden iş bulamama durumu olarak tanımlanabilir (Eğilmez, 2010: 313). İşsizlik, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin en temel makroekonomik sorunlarından biridir. Gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen işsizliğin çeşitli sebepleri vardır. Köyden kente göç aşamasında tarımsal kesimden, sanayi ve hizmet sektörüne bir yönelim olduğu için çıkmaktadır.

Türkiye ve Güney Kore'nin işsizlik oranları incelendiğinde, Türkiye'de çift haneli olarak seyreden işsizlik oranı diğer gelişmekte olan ülkelerde de önemli bir sorun teşkil etmektedir. 2001 yılından 2018 yılına kadar birbirine yakın işsizlik oranları görülmesi, işsizlikle mücadele programlarının yetersiz kaldığını destekler niteliktedir.

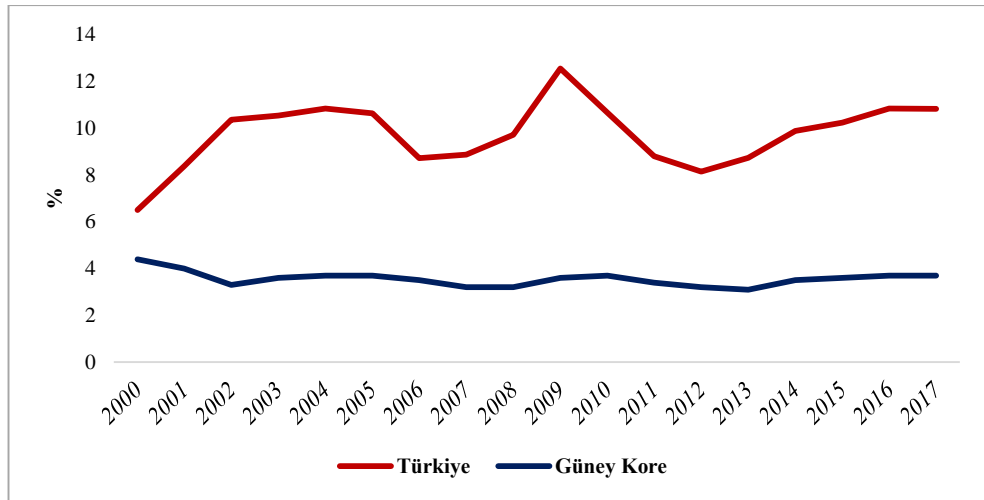
Tablo 1.5 Türkiye ve Güney Kore'nin İşsizlik Oranı (%)

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	6,5	4,4
2001	8,4	4
2002	10,4	3,3
2003	10,5	3,6
2004	10,8	3,7
2005	10,6	3,7
2006	8,7	3,5
2007	8,9	3,2
2008	9,7	3,2
2009	12,6	3,6
2010	10,7	3,7
2011	8,8	3,4
2012	8,1	3,2
2013	8,7	3,1
2014	9,9	3,5
2015	10,2	3,6
2016	10,8	3,7
2017	10,8	3,7
2018	11	3,8

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Bir ülkede işsizlik probleminin olması o ülkedeki emek gücünün bir kısmının kullanılmadığına işaret etmektedir. Emek gücünün yetersiz biçimde kullanılması aynı zamanda daha az üretimin gerçekleşmesine neden olmakta ve işsizlik oranlarını da aynı ölçüde etkilemektedir (Tablo 1.5).

Grafik 1.5 Türkiye ve Güney Kore'nin İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

2000-2018 konjonktüründe Türkiye’de dalgalı ve yüksek bir işsizlik oranı mevcutken, Güney Kore işsizlik oranlarında istikrarı yakalamayı başarmıştır (Grafik 1.5).

1.1.6 Cari Açık/Fazla Oranı (% GSYH)

Ülkelerin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri, ödemeler dengesi bilançosu üzerinden takip edilebilmektedir. Ödemeler bilançosu; bir ülkenin mal, hizmet ve sermaye hareketleri gibi işlemler vasıtası ile sağladığı gelirin ülke dışına yapılan ödemeler ile tutarlı olup olmadığını ortaya koyar (Şahin, 2011, s. 48). Bir ülkenin cari işlem gelirlerinin cari işlem giderlerinden fazla olması halinde söz konusu ülke ekonomisinin cari fazla vermesi beklenirken, aksi durumda ise ülke ekonomisinin cari açık vermesi beklenmektedir (Şahin, 2011, s. 55).

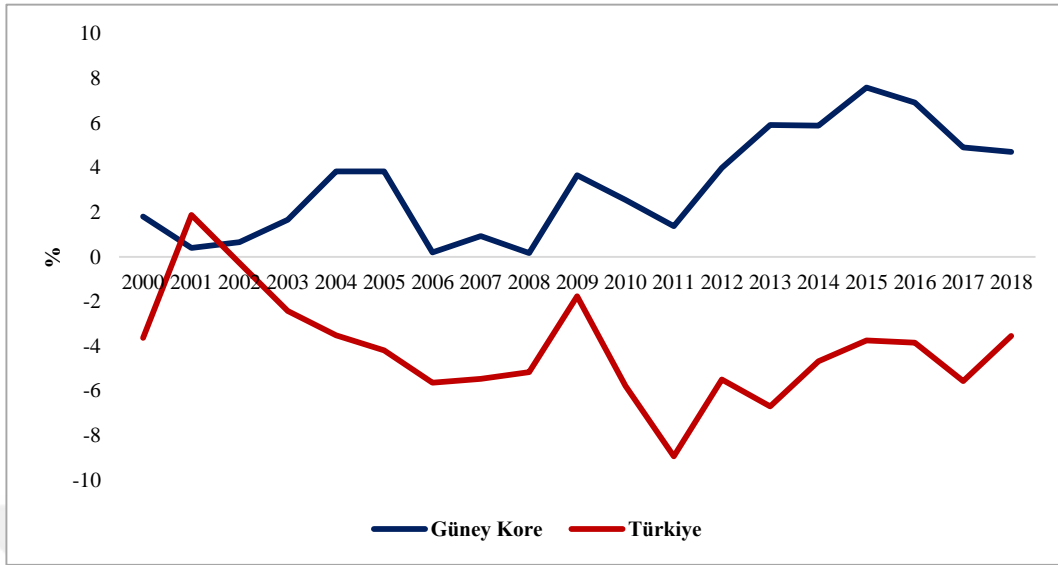
Tablo 1.6 Türkiye ve Güney Kore’nin Cari Açık/Fazla Oranı (% GSYH)

Yıllar	Güney Kore	Türkiye
2000	1,81	-3,6
2001	0,41	1,9
2002	0,67	-0,3
2003	1,66	-2,4
2004	3,83	-3,5
2005	3,83	-4,2
2006	0,21	-5,6
2007	0,93	-5,5
2008	0,18	-5,2
2009	3,67	-1,8
2010	2,55	-5,8
2011	1,38	-8,9
2012	3,99	-5,5
2013	5,92	-6,7
2014	5,88	-4,7
2015	7,60	-3,7
2016	6,92	-3,8
2017	4,92	-5,6
2018	4,72	-3,5

Kaynak: www.worldbank.org’dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore’nin cari açık/fazla oranları incelendiğinde, Türkiye’nin incelenen koridor boyunca cari açık verdiği görülmektedir. Bu aralıkta Güney Kore’nin, 2008 küresel krizi nedeniyle cari fazla oranı düşse de hiç cari açık vermediği görülmektedir (Tablo 1.6).

Grafik 1.6 Türkiye ve Güney Kore'nin Cari Açık/Fazla Oranı (% GSYH)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye'nin 2011 yılında cari açığının grafik boyunca en yüksek noktasına sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2000-2018 koridoru boyunca Güney Kore'nin cari fazla verdiği açıktır. Türkiye'nin ise 2018 yılı itibari ile ivme kaybettiği ve cari açık sorunu ile savaştığı ortadadır (Grafik 1.6).

1.1.7 Kamu Borcu (% GSYH)

Vergilerin ve diğer kamu gelirlerinin yetersiz kaldığı durumlarda devlet, çeşitli kanallardan borçlanmaya gidebilmektedir. Bu borçlanma şekline kamu borcu denir (Çataloluk, 2009, s. 241). Bir ülkede kamu kesiminin borcu, para politikası ve maliye politikası açısından önem arz etmektedir. Borçlanma hususu; Wagner kanununda, devlet harcamalarının sürekli bir artış göstermesi hasebiyle, devlet gelirleri ile karşılanamayan harcamaların yanı sıra yatırım ataklarında ya da bütçede oluşan bir açık sebebiyle de kamu borçlanma yolunu seçebilmektedir (Çataloluk, 2009, s. 5).

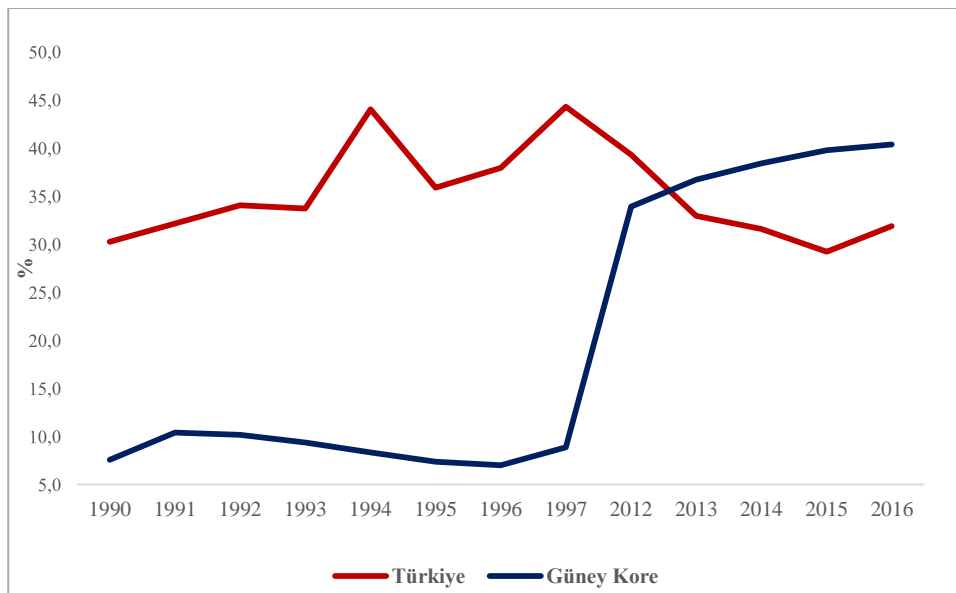
Tablo 1.7 Türkiye ve Güney Kore'nin Kamu Borcu (% GSYH)⁴

Yıllar	Güney Kore	Türkiye
1990	7,5	30,2
1991	10,4	32,1
1992	10,2	34,0
1993	9,4	33,7
1994	8,3	44,0
1995	7,4	35,8
1996	7,0	37,9
1997	8,9	44,3
2012	33,9	39,3
2013	36,7	32,9
2014	38,4	31,6
2015	39,7	29,2
2016	40,4	31,9

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin kamu borçları incelendiğinde, 2000 yılında Güney Kore'nin kamu borçlarının GSYH'ye oranı %7,5 iken aynı oran Türkiye'de %30,2lik bir kısma tekabül etmektedir (Tablo 1.7).

Grafik 1.7 Türkiye ve Güney Kore'nin Kamu Borcu (% GSYH)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

⁴ Kamu borçlarının 2000-2018 yılları arasında alınamamasının sebebi verilere yukarıda verilen yıllar haricinde ulaşılamamasındandır.

Kamu borcu veri yetersizliğinden dolayı 1990-1997 ve 2012-2016 aralığında ele alınmıştır. 1997 itibari ile Güney Kore'nin kamu borcunun tırmanışa geçtiği görülmektedir ve bunun sonucunda 2016 yılına gelindiğinde Güney Kore'nin Türkiye'ye nispeten daha yüksek bir kamu borç oranı bulunmaktadır (Grafik 1.7).

1.1.8 Dış Ticaret

Dış ticaret bir ülkenin ithalat ve ihracat hacmi ile ilgili performansın gidişatını ele almaktadır. Ülkelerin ekonomik görünümünde ihracat ve ithalat yapısı oldukça önem arz etmektedir. Yerleşmiş ve kuvvetli bir dış ticaret yapısına sahip olan ülkeler uluslararası rekabette avantajlı konuma sahiptir.

Tablo 1.8 Türkiye ve Güney Kore'nin Genel Ticaret Görünümü

2017	Türkiye	Güney Kore
İthalat (milyar \$)	233.800	478.478
Dünya İthalatı (milyar \$)	18.055.774	18.055.774
Dünya İthalatı İçindeki Payı (%)	1,3	2,65
İhracat (milyar \$)	157.020	573.694
Dünya İhracatı (milyar \$)	17.706.605	17.706.605
Dünya İhracatı İçindeki Payı (%)	0,89	3,24

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin dış ticaret göstergeleri incelendiğinde, 2017 yılında Güney Kore'nin ithalat ve ihracat hacminin Türkiye'ye kıyasla fazla olduğu gözlenmektedir. Dünya ithalatı ve dünya ihracatı içindeki payı ile de Güney Kore'nin Türkiye'ye kıyasla açık ara önde olduğu görülmektedir (Tablo 1.8).

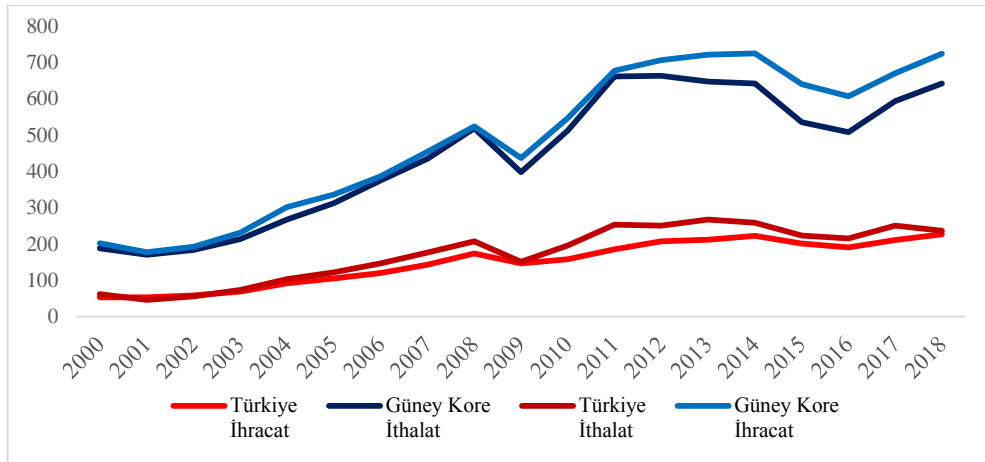
Tablo 1.9 Güney Kore ve Türkiye'nin İhracat ve İthalatı (milyar \$)

Yıllar	Güney Kore İhracat	Türkiye İhracat	Güney Kore İthalat	Türkiye İthalat
2000	202	53	188	62
2001	177	53	170	46
2002	192	58	183	55
2003	231	69	213	73
2004	301	92	267	103
2005	336	105	312	122
2006	386	120	375	146
2007	454	143	435	176
2008	524	174	519	207
2009	436	146	398	151
2010	547	158	513	196
2011	678	185	662	253
2012	707	207	663	250
2013	722	212	648	267
2014	725	222	642	258
2015	641	201	535	223
2016	607	190	508	215
2017	670	211	593	250
2018	724	227	642	236

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin ithalat ve ihracat hacmi incelendiğinde ise 2000 yılından 2018 yılına kadar geçen zaman zarfında Güney Kore'nin hem ithalat hem de ihracat hacmini genişletmesi ülkenin uluslararası rekabette yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerle yarış halinde olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 1.9).

Grafik 1.8 Türkiye ve Güney Kore'nin İhracat ve İthalatı (milyar \$)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Güney Kore'nin ihracat ve ithalat yapısı incelendiğinde Türkiye'ye görece daha kapsamlı bir dış ticaret yapısına sahip olduğu görülmektedir (Grafik 1.8).

1.1.9 İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi

İktisadi hoşnutsuzluk endeksi Amerikalı iktisatçı Arthur Okun tarafından geliştirilmiş olup bir ülkedeki işsizlik ve enflasyon oranlarının toplanması ile elde edilmektedir. İktisadi hoşnutsuzluk endeksinin yükselmesi, bir ülkenin makroekonomik açıdan kötü bir performans sergilemesini göstermektedir (Özcan & Açıkalın, 2015, s. 2-5).

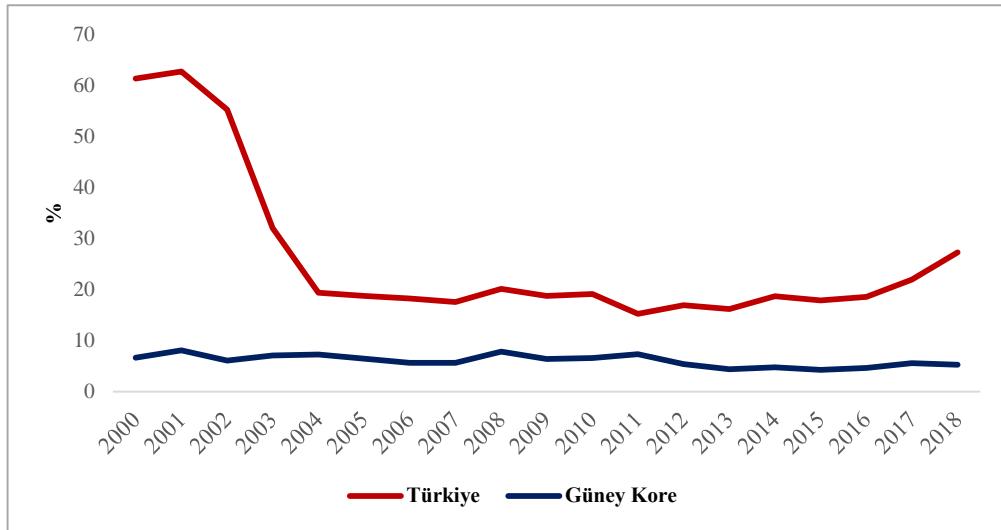
Tablo 1.10 Türkiye ve Güney Kore'nin İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi (2000-2018)

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	61,4	6,7
2001	62,8	8,1
2002	55,3	6,1
2003	32,1	7,1
2004	19,4	7,3
2005	18,8	6,5
2006	18,3	5,7
2007	17,6	5,7
2008	20,2	7,9
2009	18,8	6,4
2010	19,2	6,6
2011	15,3	7,4
2012	17	5,4
2013	16,2	4,4
2014	18,7	4,8
2015	17,9	4,3
2016	18,6	4,7
2017	22	5,6
2018	27,3	5,3

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin iktisadi hoşnutsuzluk endeksi incelendiğinde Türkiye'nin endeks değeri 2000 yılında %61,4 iken 2018 yılına gelindiğinde bu oran %27,3'e gerilemiştir. Güney Kore'de ise 2000 yılında %6,7 olan endeks değeri 2018 yılında %5,3 olarak ölçülmüştür. Türkiye'de hoşnutsuzluk endeksinin düşüş göstermesinde, diğer değişkenlere ek olarak 2002 yılından itibaren başarılı bir enflasyon politikası neticesinde enflasyon oranlarının kontrol altına alınması etkilidir (Tablo 1.10).

Grafik 1.9 Türkiye ve Güney Kore'nin İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi (2000-2018)

Kaynak: www.worldbank.org'dan elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Güney Kore'de iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin yüksek olmamasının sebebi hem işsizlik hem de enflasyon oranlarının düşük oranlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla beraber endeks istikrarlı bir seyri izlemektedir. Türkiye'nin endeks değerinde ise böyle bir istikrar söz konusu değildir. Türkiye'nin endeks değerinde 2004 yılına kadar yaşadığı düşüşe bu yıldan sonra rastlanmamıştır (Grafik 1.9).

1.1.10 Küresel Rekabet Gücü Sıralaması

Rekabet gücü kavramı, serbest pazar koşullarında üretilen mal ve hizmetlerin reel gelir artışına yönelik pazarlanması ve sonucunun alınması olarak tanımlanmaktadır (Çivi, 2001, s. 2-4). Küresel rekabet gücü ise, ülke performanslarına yönelik rekabet hacimlerinin ölçülmesine yarayan bir gösterge olarak tanımlanabilir.

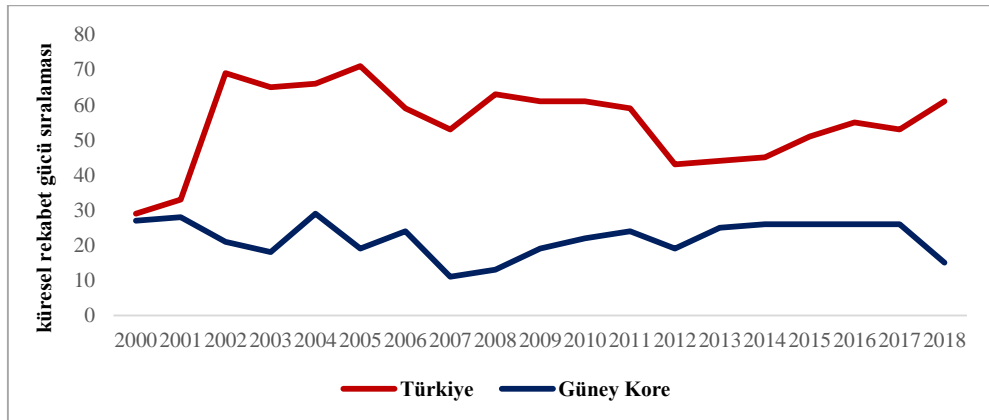
Tablo 1.11 Türkiye ve Güney Kore'nin Küresel Rekabet Gücü Sıralaması

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	29	27
2001	33	28
2002	69	21
2003	65	18
2004	66	29
2005	71	19
2006	59	24
2007	53	11
2008	63	13
2009	61	19
2010	61	22
2011	59	24
2012	43	19
2013	44	25
2014	45	26
2015	51	26
2016	55	26
2017	53	26
2018	61	15

Kaynak: (Global Competitiveness Report) 2000-2018 yılları arası Küresel Rekabet Gücü Raporlarından alınan veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin küresel rekabet gücü sıralamalarına bakıldığında, 2000-2018 yılları arasında Türkiye 29. sıradan 61. sıraya düşüş sergilerken, Güney Kore'nin 27. sıradan 15. sıraya yükseldiği görülmektedir. Küresel ölçekte rekabet edilebilirlik performansını yükseltmeyi başaran Güney Kore, yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler arasında yer almaktadır (Tablo 1.11).

Grafik 1.10 Türkiye ve Güney Kore'nin Küresel Rekabet Gücü Sıralaması

Kaynak: (Global Competitiveness Report) 2000-2018 yılları arası Küresel Rekabet Gücü Raporlarından alınan veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

2000 yılında neredeyse aynı rekabet gücü sıralamasına sahip olan Güney Kore ve Türkiye'nin 2018 itibari ile önemli ölçüde bir değişim yaşadığı görülmektedir. Güney Kore 2018 yılında küresel rekabet gücü sıralamasında 15. sıraya yükselirken, Türkiye 61. sıraya gerilemiştir (Grafik 1.10).

1.2 SOSYOKÜLTÜREL VE DEMOGRAFİK GÖSTERGELER

Çalışmada Güney Kore ve Türkiye ekonomilerine ilişkin sosyokültürel ve demografik veriler ele alınmıştır.

1.2.1 İnsani Gelişmişlik Endeksi ve İnsani Gelişmişlik Sıralaması

İnsani gelişmişlik raporları, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişliğinin insani açıdan değerlendirilmesi için yayınlanmaktadır. İnsani gelişmişlik düzeyi üç ayrı endeksin hesaplanmasına tabi tutulmaktadır. Bu endeksler; gelir endeksi, eğitim endeksi ve yaşam beklentisi endeksidir. İnsani gelişmişlik endeks değeri 0 ve 1 arasında değişim göstermekte olup, çıkan aralıklar ülkelerin gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi vermektedir. İnsani gelişmişlik endeksinin 1'e yaklaşması o ülkenin insani gelişmişlik düzeyi açısından iyi bir konumda olduğunu gösterir. Düşük insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin değeri, 0-499 arasında, orta insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin değeri 0,500-0,799 arasında, yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin değeri ise 0,800'ün üzerinde çıkmaktadır (Çalışkan, 2010, s. 20-21).

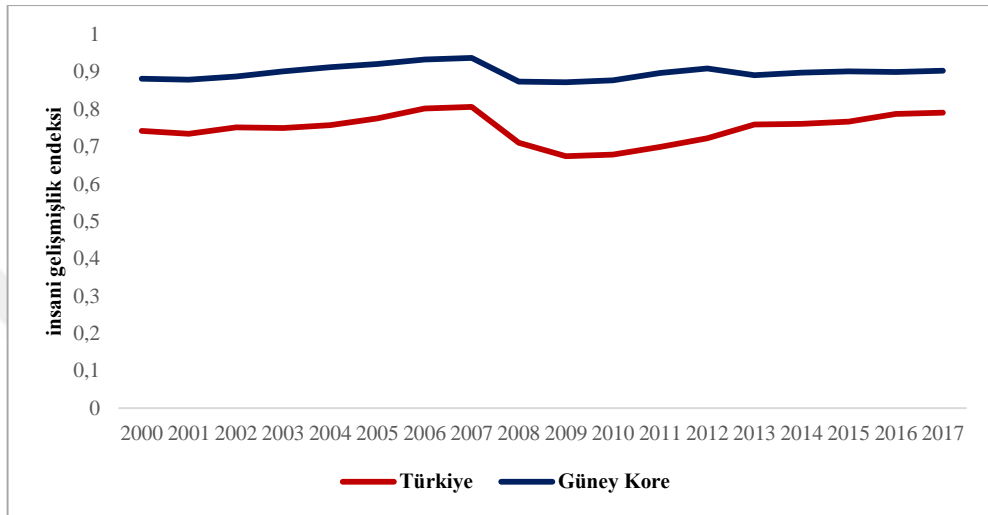
Tablo 1.12 Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	0,742	0,882
2001	0,734	0,879
2002	0,751	0,888
2003	0,750	0,901
2004	0,757	0,912
2005	0,775	0,921
2006	0,802	0,933
2007	0,806	0,937
2008	0,710	0,874
2009	0,674	0,872
2010	0,679	0,877
2011	0,699	0,897
2012	0,722	0,909
2013	0,759	0,891
2014	0,761	0,898
2015	0,767	0,901
2016	0,787	0,900
2017	0,791	0,903

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişmişlik Raporları'ndan alınan veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin insani gelişmişlik düzeyleri incelendiğinde Güney Kore'nin insani gelişmişlik endeksinin 2017 yılı itibari ile 0,800'ün üzerinde çıkması yüksek gelişmişlik düzeyine sahip bir ülke olduğuna işaret ederken, Türkiye'de oranın 0,791 olarak çıkması orta gelişmişlik düzeyine sahip bir ülke konumunda olduğunu kanıtlar göstermektedir (Tablo 1.12).

Grafik 1.11 Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişme Endeksi

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan alınan veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye'nin insani gelişme endeksi 2000 yılında 0,742 iken 2017 yılında 0,791'e yükselmiştir. Güney Kore'nin endeks değeri ise aynı aralıkta 0,882'den 0,903'e yükselmiştir. Endeks değerinin 1'e yaklaşması ülke vatandaşlarının refah düzeyini de ortaya koymakta ve aynı zamanda ülkenin kalkınmışlık seviyesi hakkında da bilgi vermektedir. Bununla birlikte 2008 küresel krizinin olumsuz etkilerinin iki ülkenin de endeks değerlerine yansıdığı görülmektedir (Grafik 1.11).

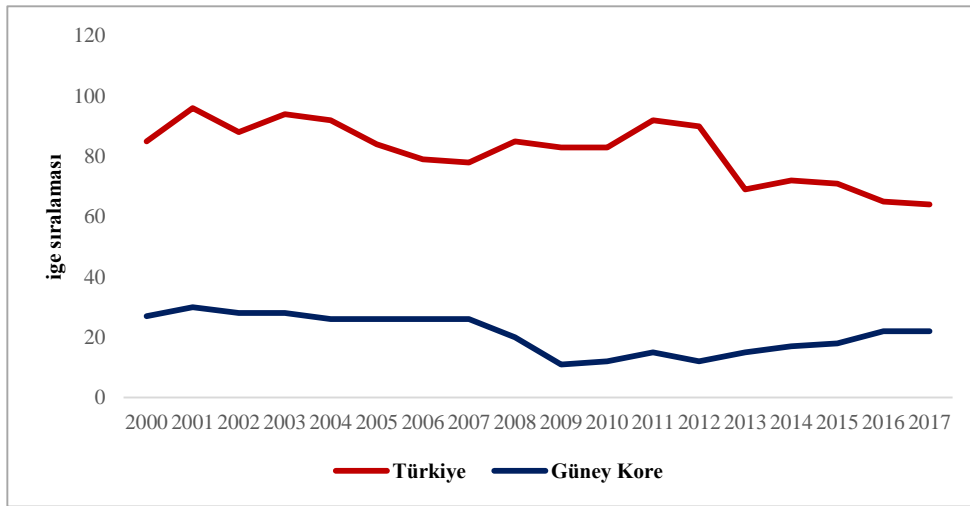
Tablo 1.13 Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişme Endeks Sıralaması

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	85	27
2001	96	30
2002	88	28
2003	94	28
2004	92	26
2005	84	26
2006	79	26
2007	78	26
2008	85	20
2009	83	11
2010	83	12
2011	92	15
2012	90	12
2013	69	15
2014	72	17
2015	71	18
2016	65	22
2017	64	22

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan elde edilen veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

İnsani gelişme endeks sıralamalarına bakıldığında Türkiye'nin sıralamasının 85. sıradan 64. Sıraya yükselmesi Türkiye'de insani gelişmişliğin iyileştiğinin göstergesidir. Güney Kore'de insani gelişme endeks sıralamasının 27. sıradan 22. sıraya yükselmesi ise iyi olan gelişmişlik düzeyinin daha iyi bir duruma geldiğini kanıtlar niteliktedir (Tablo 1.13).

Grafik 1.12 Türkiye ve Güney Kore'nin İnsani Gelişme Endeks Sıralaması

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan elde edilen veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye 2000 yılında dünya çapında 85. sırada yer alırken 2017 yılında 64. sıraya yükselmiştir. Güney Kore ise 2000 yılında 27. sırada iken 2017 yılında 22. sıraya yükselmiştir. İki ülkenin de insani gelişmişlik sıralamalarının yükselmesi ülkede refah artışının olduğuna işaretidir (Grafik 1.12).

1.2.2 Beklenen ve Ortalama Eğitim Süresi

İktisadi büyümenin gelişimi fiziksel ve beşeri sermayenin gücünün performansına bağlıdır. Eğitim ve sağlık alanındaki gelişmeler beşeri sermaye performansını etkilemektedir. Eğitim alanındaki yatırımlar orta ve uzun vadede üretimde iyileşmeye ve hasılanın yükselmesine yol açmaktadır (Erdoğan & Yıldırım, 2009) ve iktisadi kalkınma, üretim potansiyelini artıracak olan teknolojinin gelişmesi, doğal kaynakların ve sermayenin en etkin bir biçimde kullanılması ile sağlanmaktadır. İktisadi kalkınmanın temelinde eğitime yüksek ölçüde önem verilmesi aynı zamanda eğitilmiş insan gücünün gerekliliği ile örtüşmektedir. Eğitimli insan gücünün yüksek olduğu ülkelerde kıt kaynakların etkin ve doğru bir şekilde kullanılmaktadır bu nedenle eğitim süreleri ve eğitim dereceleri ülkeler açısından önemli bir yer tutmaktadır (Çakmak Ö. , 2008, s. 37-38).

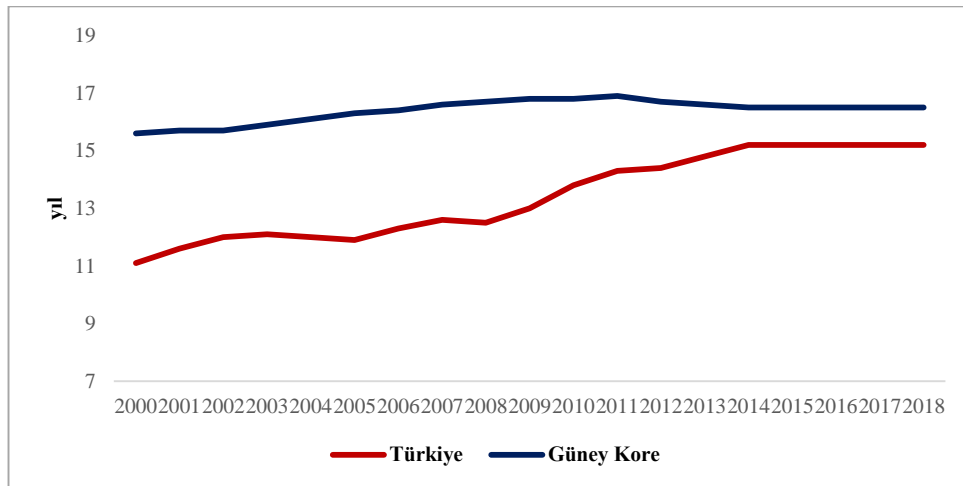
Tablo 1.14 Türkiye ve Güney Kore'nin Beklenen Eğitim Süreleri (yıl)

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	11,1	15,6
2001	11,6	15,7
2002	12	15,7
2003	12,1	15,9
2004	12	16,1
2005	11,9	16,3
2006	12,3	16,4
2007	12,6	16,6
2008	12,5	16,7
2009	13	16,8
2010	13,8	16,8
2011	14,3	16,9
2012	14,4	16,7
2013	14,8	16,6
2014	15,2	16,5
2015	15,2	16,5
2016	15,2	16,5
2017	15,2	16,5
2018	15,2	16,5

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan elde edilen verilen yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin beklenen eğitim süreleri incelendiğinde, Türkiye'de 2000 yılında 11,1 yıl olan beklenen eğitim süresi 2018 yılında 15,2 yıla çıkmıştır. Güney Kore'de ise 15,6 yıl olan bu süre 2018 yılında 16,5 yıla çıkmıştır. Eğitim sürelerinin uzaması iki ülke için de hem büyümenin hem de kalkınmanın temellerini oluşturmaktadır (Tablo 1.14).

Grafik 1.13 Türkiye ve Güney Kore'nin Beklenen Eğitim Süreleri (yıl)

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan elde edilen verilerin yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin beklenen eğitim sürelerinin ivmesi zaman zaman azalsa da genel itibari ile iki ülke de yükselen bir eğilim gözlenmektedir (Grafik 1.13).

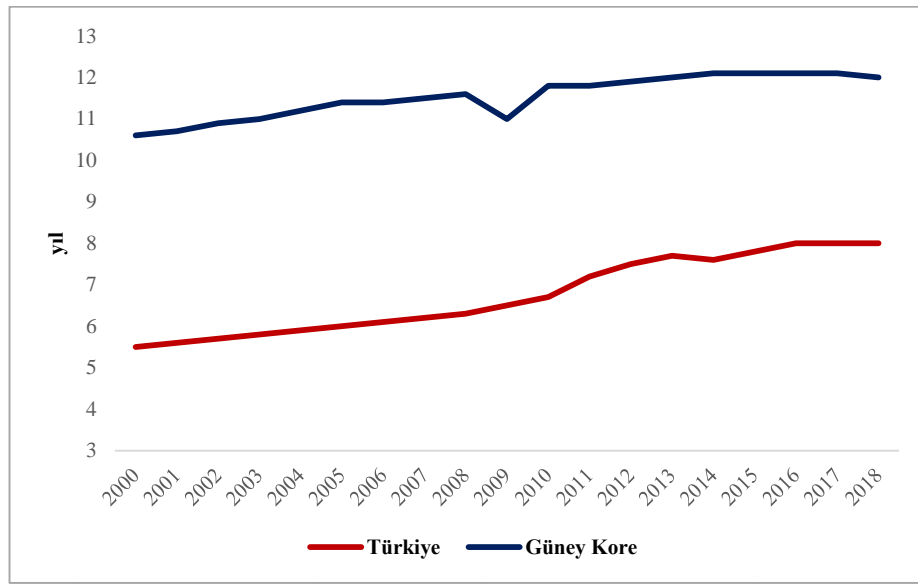
Tablo 1.15 Türkiye ve Güney Kore'nin Ortalama Eğitim Süreleri (yıl)

Yıllar	Türkiye	Güney Kore
2000	5,5	10,6
2001	5,6	10,7
2002	5,7	10,9
2003	5,8	11
2004	5,9	11,2
2005	6	11,4
2006	6,1	11,4
2007	6,2	11,5
2008	6,3	11,6
2009	6,5	11
2010	6,7	11,8
2011	7,2	11,8
2012	7,5	11,9
2013	7,7	12
2014	7,6	12,1
2015	7,8	12,1
2016	8	12,1
2017	8	12,1
2018	8	12

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan elde edilen verilerin yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin ortalama eğitim süreleri incelendiğinde, Türkiye'de 8 yıl Güney Kore'de ise 12 yıldır. Beklenen eğitim sürelerinin altında eğitime devam etme süresi iki ülke için de ortak bir alan yaratmaktadır (Tablo 1.15).

Grafik 1.14 Türkiye ve Güney Kore'nin Ortalama Eğitim Süreleri (yıl)

Kaynak: (Human Development Report) 2000-2017 yılları arası İnsani Gelişme Raporları'ndan elde edilen veriler yardımı ile tarafımızca düzenlenmiştir.

Türkiye ve Güney Kore'nin ortalama eğitim sürelerindeki yükselme birbirine paralel bir şekilde devam etmiştir. Fakat 2008 küresel krizi esnasında 11,6 yıl olan ortalama eğitim süresi 2009 yılında 11 yıla düşmüştür ve 2010 yılında da 11,8 yıla yükselmiştir. Güney Kore ise 2008 krizinin olumsuz etkisini ortalama eğitim süresinde Türkiye'ye görece daha az hissetmiştir. Bu minvalde gelişmiş ülkelerde krizler ve eğitim süreleri arasında çok sıkı bir ilişki olmadığı az gelişmiş ülkelerde ise krizler ve eğitim süreleri arasında önemli ölçüde bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla küresel krizin bekleyişler ve getiriler üzerinde olumsuz bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır (Grafik 1.14).

1.2.3 Özgürlük Endeksi

Özgürlük endeksi; ekonomide iş, emek, parasal, ticaret, yatırım ve finansal özgürlük alanları altında altı kategoriye ayrılarak hesaplanmaktadır (Heritage Foundation, 2020). Ekonomik özgürlükler çoğunlukla devletin ekonomik potansiyeli, ekonomik yapısı ve vergilendirme usulü ile yakından ilgilidir (Taşar, 2007, s. 14-16).

Tablo 1.16 Türkiye ve Güney Kore'nin Özgürlük Endeksleri (2018)

	<i>İş Özgürlüğü</i>	<i>Emek Özgürlüğü</i>	<i>Parasal Özgürlük</i>	<i>Ticaret Özgürlüğü</i>	<i>Yatırım Özgürlüğü</i>	<i>Finansal Özgürlük</i>
Türkiye	66	49.2	70	79.6	70	60
Güney Kore	91.3	57.4	82	80.4	70	70

Kaynak: (Heritage Foundation, 2018).

Türkiye ve Güney Kore'nin özgürlük endekslerine bakıldığında 2018 yılı itibari ile iki ülke arasındaki farkın en fazla olduğu alanın iş özgürlüğü olduğu görülmektedir. Yatırım özgürlüğü iki ülke için de aynı olduğu yatırım noktasındaki yaptırımların iki ülkeyi de aynı derece etkilediği söylenebilir (Tablo 1.16).

1.2.4 Yolsuzluk Algı Endeksi

Yolsuzluk, toplumsal yapının kültür ve politikasını olumsuz etkileyen bir kavram olarak bilinmektedir. Uluslararası Şeffaflık Örgütü, yolsuzluk kavramına dair kamu gücünün bireysel çıkarlar için kullanıldığında yolsuzluk algısı ile baş edilmesi gerektiğine, aksi takdirde ekonomik anlamda hükümetlerin kamu işleyişinin bozulacağına dair söylemlerde bulunmuştur. Yolsuzluk olgusunun kaynak kullanımının doğru tahsisinde ve özel sektörün rekabetçi özelliğinde alanında bir tahribata yol açmasından dolayı ekonomiyi olumsuz açıdan etkilediği görülmektedir (Amundsen, 1999).

Yolsuzluğa dair literatürde ekonomik özgürlük alanında yüksek seviyeye ulaşmış ülkelerde düşük yolsuzluk oranları olduğu görülmektedir (Konu & Ata, 2016, s. 6-7).

Tablo 1.17 Türkiye ve Güney Kore'nin Yolsuzluk Sıralamaları (2018)

	Türkiye	Güney Kore
<i>Yolsuzluk Algı Endeksi</i>	78	176

Kaynak: (Corruption Perception Index, 2018).

Türkiye ve Güney Kore'nin yolsuzluk sıralamalarına bakıldığında Türkiye'de yolsuzluk algı endeksi 2018 yılında 78 iken, Güney Kore'de 176 olarak görülmektedir. Yolsuzluk algı endeksinin Güney Kore'de Türkiye'ye göre daha yüksek çıkmasının sebeplerinden biri de ekonomik özgürlük düzeyinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 1.17).

2. BÖLÜM: ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) rekabet gücünü; girişimci kişilerin ya da kurumların ürün ve hizmetlerini tasarlayarak, üretim ve fiyatlandırma aşamalarında piyasadaki rakiplerine görece avantaj kazanmaları olarak tanımlamaktadır (World Economic Forum, 1989, s. 5-12).

Dünya Ekonomik Forumu, ülkeler arasındaki rekabet gücünü küresel boyutta kıyaslamak amacı ile küresel rekabet gücü raporları hazırlamaktadır. Bu raporlar hazırlanırken ulusal ve uluslararası rekabet gücü farklı yönlerden ele alınmaktadır. WEF, küresel rekabet gücü raporlarında verilen küresel kalkınma gücü endeksi ile kısa ve orta ölçekte küresel kalkınmanın nasıl sağlanabileceğini ortaya koymaktadır (Çivi, Erol, İnanlı, & Erol, 2008, s. 11-13).

Aşağıda uluslararası rekabet gücü kavramına ve uluslararası rekabet gücünü ölçmeye yarayan endekslere yer verilecektir.

2.1 ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI

1990 yılından itibaren ulusal ekonomiler giderek daha fazla küresel piyasalara entegre olmaktadır. Küreselleşme, kaynak kullanımının etkin bir şekilde yürütülmesini küresel boyutta ele almakta ve bu sayede ülkelerin bu yönde etkin adımlar atmasına kolaylık sağlamaktadır (Yıldız Yavuz, 2006).

Bununla birlikte küreselleşmenin tüm dünyada ivme yakalamasıyla birlikte ülkeler kendilerini rekabet yarışı içinde bulmuştur. Bu yarış, daha fazla payı alabilme hedefini tetiklemiş ve akabinde kaynakların tümünün etkin kullanılması ve rekabet gücünün artırılması için arayışlara girilmiştir (Yapraklı, 2011, s. 5-8). Ülkeler rekabet gücünü artırmayı, ekonomik ve siyasi bağlamda küreselleşen dünyanın potansiyelini yakalayabilmek ve küresel çaptaki yarışa dâhil olabilmek adına bir araç olarak görmüşlerdir (Altay & Gürpınar, 2008, s. 3-5).

Küresel çapta ülkelerin temel gayesi, rekabet gücünün muhafaza edilmesi ve eğer yapılabilirse mevcut rekabet gücünün artırılması yönündedir (Çivi, 2001, s. 23-26). Rekabet gücünün yükselmesi bir ülke ekonomisinde üretim ve ihracat alanında artışa neden olan bir değişimdir. Üretim ve ihracat alanındaki yükselişin aynı zamanda yatırım ve istihdamın iyileşmesine de olanak sağlayacağı düşünülürse rekabet gücünün ülkeler için oldukça önemli bir gösterge olduğu söylenebilir (Işıkçı, 2013). Zira bir ülkenin refahı; insan, sermaye ve doğal kaynakların birim başına üretilen ürün ve

hizmetlerin çıktısını alan bir ekonominin üretkenlikteki etkinliğinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Porter, Delgado, Ketels, & Stern, 2008, s. 2-3).

Uluslararası rekabet gücü kavramı birçok kaynakta farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Ancak uluslararası rekabet gücü tanımına geçmeden önce rekabetin bir ülke için ekonomik faydaları sıralanacaktır. Rekabet, firmalarda verimlilik artışına ve firmaların düşük maliyetle yüksek üretim yapmalarına olanak sağlamaktadır. Rekabet, ayrıca üretilen nihai mal ve hizmetlerin kaynak kullanımına dair şirketlere kar maksimizasyonu için yarış ortamı yaratmaktadır. Verimliliğin rekabet ortamı için önemi inovasyon da dikkat çekmektedir. Şirketlerin inovasyon aracılığı ile birlikte katma değeri yüksek ürünler üretebilmesi, üretilen mal ve hizmetin kalitesinin yükselmesine olanak sağlamaktadır. Buna ek olarak Porter rekabet gücünün, ulusal çapta verimlilik ile paralel giden bir olgu olduğunu dile getirmiştir (Esen & Uyar, 2012, s. 2-3). Rekabet gücünün tanımı, kişilere ve kurumlara göre farklılaşabileceği yaratabileceği gibi, konulara ve ihtiyaçlara göre de farklılaşabilmektedir (Erkan, 2016, s. 2-3).

Uluslararası rekabet gücü ekonomik büyüme ve istihdam artışı gibi politika hedeflerini, ödemeler bilançosunda dengesizlik yaratmaksızın, gerçekleştirebilme yeteneği olarak tanımlanır (Fagerberg, 1988, s. 354-355). Faiz oranları ve döviz kuru uluslararası rekabet gücünün ölçülmesine yarayan başlıca ekonomik göstergelerdir. Bu ekonomik göstergelerin yanında ayrıca uluslararası rekabet gücünün işgücü maliyetleri ve ölçek ekonomileri ışığında şekillendiği genel kabul görmektedir (Porter M. , 1990, s. 72-73).

Diğer taraftan rekabet gücünü mikro ölçekte firma rekabeti ve makro ölçekte ülke rekabeti olarak iki farklı şekilde tanımlamak doğru olacaktır (McFetridge, 2005). Rekabet gücü mikro ölçekte, firmaların rekabet edebilmesinde, büyüme performansında ve kar maksimizasyonu noktasındaki seyir düzeyini ölçmek için kullanılmaktadır. Bu unsurların yüksek derecede etkin çalışması firmanın istikrarlı bir biçimde kar maksimizasyonu ve serbest piyasa şartlarından yüksek bir getiri elde etmesini sağlamaktadır (Kumral, 2008, s. 3-7). Rekabet gücüne makro ölçekte bakılacak olursa, verimliliği üst derecelerde yakalayabilmek; reel getirisi yüksek mal ve hizmetler üretebilme kabiliyetine, üretilen mal ve hizmetlerin dağıtımı ve

pazarlama noktasında yüksek performans gösterilebilmesine bağlıdır (Martin, 2004, s. 1-10).

Rekabet gücü bir başka anlamıyla bir ülke vatandaşlarına eşit şekilde uygulanan ve giriş çıkışın serbest olduğu piyasa koşulları ile ilgilidir. Bir ülke vatandaşlarının reel gelirlerinin yükselmesi neticesinde uluslararası pazar standartlarına uygun, verimliliği yüksek mal ve hizmet üretebilme yetisi rekabet gücü olarak tanımlanmaktadır (The Report of the President's Commission on Competitiveness, 1985).

Rekabet gücüne sosyal refah açısından bakılacak olursa, bir ülkede yaşayan vatandaşların refahını ve yaşam kalitesini arttırabilmenin yolu da rekabet gücünün alanına dâhil olmaktadır. Refah ve yaşam standardı artışının sağlanabilmesi; yatırım, ticaret, üretim ve istihdam alanlarında başarılı olunması ile mümkündür. Diğer ülkelere karşı bir rekabet avantajı sağlayabilmek ancak üretilen nihai mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtım aşamasının diğer ülkelerden farklı olması bu anlamda ve özgün olunması ile sağlanabilir. Rekabet gücü aynı zamanda yüksek ve gelişmiş AR-GE yatırımlarının yanı sıra, ülkede farklı alanlarda faaliyet gösteren sektörlerin etkinliği ile ekonominin dış ticaret fazlası veriyor olması ve malların gelişmiş teknoloji bünyesinde, ve yetişmiş işgücü ile üretilmesi gibi unsurlara da bağlıdır.

Rekabetçilik olgusu, rekabet gücünün bünyesinde barınan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekabetçilik; bir ülke vatandaşlarının serbest piyasa koşullarında reel gelirin artırılması ve dış ticaret hacminin genişletilmesine yönelik mal ve hizmet üretip, dağıtım ve pazarlamasını yapabilme kabiliyetidir (OECD, 1992).

Bir ulusal ekonomide endüstri, teknolojik üstünlük sayesinde yüksek verimlilik elde ediyor ise o ülkede rekabet edebilirlik eylemi yerleşmiştir. Fakat endüstri yabancı üreticilere göre teknolojik olarak üstün olsa bile, karşılaştırmalı avantaja sahip olmadığı takdirde piyasada erimeye terkedilecektir (Martin, 2004, s. 11-13).

Rekabet gücünün artışında etkili olan diğer faktörler gibi rekabet yaratabilme de bir ülkenin dış ticaretinde rakipleri ile yarışırken öne geçebilmesi için önemli bir unsurdur. Rekabet, aynı zamanda ülke için güç yaratacağından rekabet yaratabilen ülke dış dünyaya karşı dinamik bir görünüm sergilemektedir (Porter M. E., 1998, s. 170-175). Bir toplumda yüksek yaşam standardı ve yüksek istihdam istikrarlı bir şekilde sürdürülebiliyorsa o ülkenin rekabetçi bir yapıya sahip olduğu söylenebilir

(WEF, European Competitiveness Report, 2000-2002). Ayrıca rekabetçi yapıya sahip olan ve dolayısıyla yüksek yaşam standardını yakalayabilen ülkelerde sağlıklı işgücü, ülkenin dış ticarete verimliliğinin artmasına neden olmaktadır (Sala-ı-Martin, ve diğerleri, 2007, s. 2).

Küresel çapta avantajlı bir konum edinebilmek için lazım olan rekabet gücünün birçok göstergesi vardır. Bu göstergeler; makroekonomik göstergeler, kamu ekonomisi hacmi, ülkelerin dış ticarete izlediği politikalar ve dışa açıklık sınırları, üretim faktörleri, kalite, etkin verimlilik, eğitim ve demografik yapı olarak sıralanabilir (Miral, 2006).

Uluslararası rekabet gücünün ölçülmesinde rekabet yapısı oldukça önem arz etmektedir. Hem teknik bilgiye ulaşma hem de bilgi teknolojisi ile ele alınarak üç farklı yöntem ile rekabet avantajının sağlanabileceği görüşü öne sürülmektedir. Bu yöntemler; endüstriyel yapıda köklü değişiklikler ve rekabet ortamının kurallarını yeniden gözden geçirme, rakipleri karşısında avantaj sağlaması adına şirketlere iyi olanaklar sunabilme, işletmelerde cari fiyatlar baz alınarak yeni iş istihdamı sağlayabilme olarak tanımlanmaktadır Ayrıca verimliliğin rekabet gücünün yakalanmasında önemli bir etken olduğu ve verimlilik sonrasında getirilerin ülke vatandaşının refahı için kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Porter & Millar, 1985, s. 2-3).

Bir ülkenin başka bir ülkeye karşı rekabet avantajı yaratıp yaratamamasında oldukça önemlidir. Rekabet yapısının aynı zamanda dış ticaretin önemli bir göstergesi olmasından dolayı, ülkeler arası dış ticaret ilişkilerini ortaya koyarken ülkelerin rekabet yapısı göz ardı edilmemektedir. Rekabet yapısının iyi durumda olduğu ülkeler rekabet avantajına sahip ve yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler konumunda bulunurken, rekabet yapısının düşük ve orta düzeyde olduğu ülkeler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındadır.

Uluslararası rekabet gücü bağlamında ekonomik bütünleşmenin gerektirdiği yapısal değişimlere uyum sürecinde ve sonrasında yaşanabilecek olumsuz koşulların düzeltilebilmesinde politik araçlara ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca refah seviyesini arttırmak için önemli bir faktör olan yüksek verimliliğin sağlanması için rekabet gücünü arttıran politikalar uygulanmalıdır (Çivi, 2001, s. 33-34).

Rekabet gücünü açıklamaya çalışan pek çok yaklaşım mevcuttur. İlk olarak Adam Smith ve David Ricardo öncülüğünde ortaya atılan Klasik yaklaşım ele alınacaktır. Adam Smith Mutlak Üstünlükler Teorisi'nde serbest ticaretin ve de uzmanlaşmanın uluslararası düzeyde getirisini açıklamaya çalışmaktadır. Mutlak Üstünlükler Teorisi'ne göre; bir ürün ya da hizmeti hangi ülke minimum maliyet ile üretiyor ise, o ürün ya da hizmetin üretim ve ihracatı minimum maliyet ile üreten ülkeye bırakılmalı ve ülke bu alanda uzmanlaşmalıdır. Mutlak Üstünlükler Teorisine göre, birim emek başına düşen maliyetin farklılığı avantajlı bir dış ticaretin ön koşulu sayılmaktadır (Seyidoğlu, 2017). Adam Smith'in teorisi iki ürün ve iki ülke kıstası üzerine kurulmuştur. Bu teorinin David Ricardo'ya göre eksiği, bir ülkenin başka bir ülke ile kıyasında söz konusu iki üründe de mutlak üstünlüğe sahip olabilme ihtimalinin göz ardı edilmiş olmasıdır (Altay H. , 2008, s. 5-8).

Rekabet gücünü açıklamaya çalışan bir diğer yaklaşım, David Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisidir. Uzmanlaşma ve emek verimliliğini ana unsur olarak ele alan Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi, Emek=Değer Teorisi temelinde geliştirilmiştir. Dolayısıyla ürünün bir birimlik üretiminde ne denli düşük emek kullanıldıysa birim başına düşen maliyet ve fiyatın da o denli düşük olacağı esasına dayanmaktadır (Utkulu, 2005, s. 9-15). Karşılaştırmalı Üstünlükler teorisinden, düşük maliyetli ürünlerin üretiminin ve ihracının gerçekleşmesinin gerektiği, maliyeti yüksek ürün gruplarının ise üretilmemesi ve ithal edilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır (Keskingöz, 2017). Bu nedenle Ricardo'ya göre, ürünlerin üretiminde yüksek üstünlüğe sahip olan ülke diğer ülkeye göre o ürünün üretilmesinde uzmanlaşmalıdır (Ricardo , 1817).

Rekabet gücünü açıklamaya çalışan diğer bir yaklaşım ise, Heckscher-Ohlin Faktör Donatımı teorisidir. Bu teori, üretim faktörlerinden emek ve sermayenin beraber değerlendirilmesi ile geliştirilen bir karşılaştırmalı üstünlük teorisidir. Faktör yoğunluğu, bir malın üretim aşamasında faktörlerin nispi olarak daha fazla kullanılma derecesini ölçmektedir. Heckscher-Ohlin Faktör Donatımı teorisi, faktör donanımı esnasında gözlenen değişikliklerin ne açıdan karşılaştırmalı üstünlüğe sebebiyet verdiğini ele almaktadır (Krugman & Wells, 2011). Bu modele göre, bir ülkede bol miktarda mevcut olan faktörlerin fiyatı daha ucuz iken, kıt miktarda bulunan faktörlerin fiyatı nispi olarak daha pahalıdır. Bu karşılaştırma üretim faktör yoğunluğu

açısından ele alındığında, nispi olarak avantajlı bir şekilde üretilmiş olan ürünler ihraç edilirken, dezavantajlı olarak üretilen ürünler ithal edilmelidir (Engin, 2013).

Rekabet gücünü açıklamaya çalışan teorilerinin açıklanmasının ardından rekabet gücünün ölçümüne yönelik endeksler ele alınacaktır.

2.2 ULUSLARARASI REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜMÜNE YÖNELİK ENDEKSLER

Rekabet gücünü ölçmeye yarayan birçok endeks vardır. Çalışmanın bu başlığında uluslararası rekabet gücünü ölçmeye yarayan Lafay endeksine, Michaely endeksine, ticaret dengesine katkıyı ölçen açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük endeksine ve ticaret tamamlayıcılık endeksine bakılacaktır.

2.2.1 Lafay Endeksi (LI)

LI, bir ülke ya da ülke grubu tarafından üretilmiş olan ürün ya da ürün grubunun ihracat temelinde ulusal bazda ya da diğer ülkeler bazında ölçülmesine yarayan bir endekstir (Faustino, 1991, s. 5-6). Başka bir deyişle LI; veri bir ürünün, bir ülke ya da ülke grubuna dair dış ticaret yapısındaki önemini ve konumunu ölçmeye yaramaktadır (Zaghini, 2003). LI -50 ve +50 aralığında değerlere sahiptir (Desai, 2012). LI, bir ülkenin ithalat ve ihracat yapısının incelenmesinin yanında, rekabetçiliğin belirlenmesinde rol oynayan piyasa faktörlerine ek olarak enflasyon etkisini de incelemektedir (Ainur & Diana, 2015, s. 3-4). Marconi ve Rolli'ye göre ise LI, ülkelerin birbirlerine olan mukayeseli avantajlı ya da mukayeseli dezavantajlı konumlarını ölçmeye yaramaktadır (Marconi & Rolli, 2007).

LI ithalat ve ihracat verilerini birlikte kullanarak, ticaretin endüstri boyutuna ve ihracat akışlarının sınırlarının belirlenmesine imkân vermektedir (Desai, 2012). İthalat ve ihracat hacimleri dikkate alınarak oluşturulan bu endekste, rekabet yeteneği ve karşılaştırmalı avantajların birbirinden ayrılan iki farklı yönü vardır. Bu yönlerden ilki, rekabet yeteneği veri bir mal için ülkelerin karşılaştırılması esnasında bir ölçüm görevini yürütürken, karşılaştırmalı avantajlar veri bir ülkenin ürünleri arasındaki ölçümü yürütmektedir. Birbirinden ayrılan ikinci yön ise, rekabet yeteneği başta reel döviz kurundaki dalgalanmalar ve temel makroekonomik çerçeveyi ele alırken, karşılaştırmalı avantajlar rekabet yeteneğinden farklı olarak doğal kaynak yapılarını ele almaktadır (Lafay, 1987).

LI şu şekilde formüle edilmiştir (Lafay, G. 1994) :

$$LI = \left(\frac{x_j^i - m_j^i}{x_j^i + m_j^i} - \frac{\sum_{j=1}^N (x_j^i - m_j^i)}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \right) * \frac{x_j^i + m_j^i}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)}$$

Formülde; “X” ülkenin ihracatını, “M” ise ülkenin ithalatını temsil etmektedir.

LI'nın pozitif değer alması ülke ya da ülke grubunun incelenen ürün ya da ürün grubunun rekabetinde avantajlı olduğunu kanıttır. Katsayının yükselmesi, rekabet gücünün şiddetini artırmaktadır. LI'nın negatif değer alması ise ülkenin rekabet avantajı sağlayamadığının göstergesidir (Reyes, 2014, s. 3-4). Endeks sonuçları, -50 ve +50 aralığında bulunup, +50'ye yaklaşması, ülke ya da ülke grubunun rekabete konu olan ürün bazında tam özelleştirmeye ve tam rekabet gücünün varlığına işaret etmektedir (Ainur & Diana, 2015, s. 2-3).

LI aynı zamanda bir ürün ya da ürün grubunun ithalat ve ihracatının ticaret dengesi içindeki payına göre ağırlık verilmiş ticaret dengesinden sapma payını dikkate almaktadır. Zira aynı LI sonuçlarına sahip olan ülkeler farklılaştırılmış ürün gruplarında uzmanlaşmaya gidebilmektedir (Ciommi, Francesca, Donatella, & Enrico, 2010, s. 2-3).

2.2.2 Michaely Endeksi (MI)

MI, ekonomide belirli ürün ya da ürün gruplarında karşılaştırmalı avantaja sahip olan sektörleri analiz etmek için kullanılmaktadır. Endeks, formülde görüldüğü üzere j ülkesindeki k malı ihracatının j ülkesindeki toplam ihracata oranı ile j ülkesindeki k malı ithalatının j ülkesindeki toplam ithalata oranının farkının bulunması ile elde edilmektedir (Mikic & Gilbert, 2009, s. 75-77). Başka bir tanım olarak da MI, bir ülke ekonomisindeki ithalat ve ihracat mallarının benzerlik oranını göstermek amacıyla geliştirilmiştir (Azgün, 2017, s. 52-53).

MI şu şekilde formüle edilmiştir (Michaely. 1962) :

$$MI_k^j = (X_k^j / \sum X_k^j) - (M_k^j / \sum M_k^j)$$

MI -1 ve +1 arasında değerlere sahiptir (Sujová, Hlaváčková, & Marcineková, 2015, s. 3). Pozitif değerler, ülkenin ele alınan ürün ya da ürün grubunda uzmanlaşarak karşılaştırmalı avantaja sahip olduğunu gösterirken, negatif değerler, ülkenin o mal

grubunda uzmanlaşmaya gidemediğini ve karşılaştırmalı avantaja sahip olmadığını göstermektedir (Kokko, Matha, & Gustavsson, 2007, s. 206-208). Bir ülke ya da ülke grubunda ele alınan MI sonucunun sıfıra eşit çıkması halinde ise, ürün ya da ürün grupları tam benzerlik özelliği göstermektedir (Azgün, 2017).

Michaely endeksinin temelinde bir ülkenin ürün ya da ürün gruplarına dair ithalat ve ihracatın benzeme oranını düşürmek ve endeksin değer aralığını genişletebilmek amacıyla çok sektörlü ülkeleri ele almıştır. Nihayetinde ele alınan çok sektörlü ülkelerin birbirine benzememe oranını irdelenmiştir. Endeks sonuçlarına göre ülkelerin birbirlerine tam benzerliği sonucunda, MI “0” değerini almaktadır. Yapılan birçok araştırmaya göre MI'nın rekabet gücü ölçümüne katkısı sektörlerin uzmanlaşma seviyelerini belirlemek olarak tanımlanmıştır (Laursen, 1998).

2.2.3 Ticaret Dengesine Katkısı Ölçen RCA Katsayısı (CTB)

CTB, bir ülkenin başka ülkelerle yapmış olduğu ticari ilişkilerin ölçmeye yarayan bir endekstir. Endeks belirli ürün ya da ürün grubunun toplam ticaret içindeki payını ölçmeye çalışarak ülkenin ticaret dengesindeki gerçeklik oranını göstermektedir (Economic Survey of Europe, 2002).

CTB şu şekilde formüle edilmiştir (Economic Survey of Europe, 2002, s. 142).

$$CTB_{kt} = \left[\frac{X_{kt}^j - M_{kt}^j}{X_t^j + M_t^j} \right] - \left[\frac{X_t^j - M_t^j}{X_t^j + M_t^j} \right] \times \left[\frac{X_{kt}^j + M_{kt}^j}{X_t^j + M_t^j} \right] \times 10000$$

Formülde “j” ülkeyi, “k” ürün ya da ürün grubunu, “t” zamanı, “X” ihracatı, “M” ithalatı simgelemektedir. Toplam ticaret dengesine her ürün ya da ürün grubu ayrı olarak katkı sağlamaktadır.

CTB değerinin sıfırdan büyük çıkması halinde ülke rekabet avantajına sahiptir. Endeks sonucunun sıfırdan küçük çıkması halinde ülkenin rekabette dezavantaja sahip olduğu söylenebilir (Sujová, Hlaváčková, & Marcinekova, 2015).

CTB, tüm ürün grupları dâhil edilerek hesaplandığı zaman toplamda sıfıra eşit olmaktadır. Toplamın sıfıra eşit kullanım açısından zor olacağından, kısıtlı ürün ya da ürün grubu baz alınarak yapılan bir karşılaştırma daha elverişli olacaktır (Sarıçoban & Kösekahyaoglu, 2017, s. 12-13).

2.2.4 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi (TCI)

TCI, ülkelerin birbirleri ile dış ticaretindeki uyum ve tamamlayıcılığın ölçülebilmesine ek olarak ihracat ve ithalat malları arasındaki benzerliğin yurt içi ve yurt dışı ticaret hacimleri açısından değerlendirilebilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Endeks, TCI ülkeler hakkında önemli bir gösterge olmaktadır. Endeks sonucunda dış ticarete uyumlu olan ve dolayısıyla birbirlerini tamamlayan ülkelere dair bulgular edinilir. Tamamlayıcılığa konu olan ülkelerin birbirleri ile uyumunun ölçüsünün ticaret anlaşmalarından sağlanacak kazanımı artırması beklenmektedir (Saygılı & Terzioğlu, 2008, s. 3-4).

TCI, iki ülkenin ithalat ve ihracat verilerinin ürün veya ürün grubu bazında incelenmesinin sonucunda ülkelerin birbiri ile uyumunu ölçmek için kullanılmaktadır (Linnemann & Beers, 1988). Zira bir ülkenin ithalat yapısının diğer ülkenin ihracat yapısına ne derece uyumlu olduğunu ölçülebilmesi TCI ile yapılabilir. TCI oranı arttıkça, iki ülkenin ithalat ve ihracat kalıpları birbirine uyum gösterdiği için ticaret ortaklığı da sağlanabilir (Hoang, 2018, s. 4-5). TCI, ülkelerin birbiri ile uyumunun incelenmesinin yanında ürün ya da ürün gruplarının faktör yoğunluğu bazında incelenmesine de olanak sağlamaktadır (Norak & Kakinaka, 2007). TCI, bir ülkenin ticari ortağı ile ithalat ve ihracat uyum düzeyini ortaya koymasından dolayı iki ülke arasında yapılması muhtemel ticari anlaşmaların gidişatı hakkında da bilgi vermektedir (Şimşek, Şimşek, & Zhanaltay, 2017).

TCI sonucunun 1'e yaklaşması, bir ülkenin ihracat arzının başka bir ülkenin ithalat talebini karşılaması yeterliliğinin göstergesi olduğundan iki ülke de birbirinin doğal ticaret ortağı sayılabilir (İbrahim & Shehu, 2016).

TCI ilk önce Kojima Kiyoshi'nin önerisiyle ortaya atılmış ve 1967 yılında Peter Drysdale tarafından işlevsel hale getirilmiştir (Shuai & Wang, 2011, s. 5-6). TCI'nın geliştirilmesinde Michaely'nin (1996) yılında yaptığı çalışmasına da başvurulmuştur.

Ticaret tamamlayıcılık endeksi şu şekilde formüle edilmektedir:

$$TCI_{ij} = 1 - \sum_k \frac{|x_{ik} - m_{jk}|}{2}$$

Formülde “i” ülkesinin ihracatı ve “j” ülkesinin ithalatı arasındaki ilişkinin tamamlayıcılık boyutu ele alınmıştır. Formülde “ m_{jk} ” ifadesi j ülkesindeki k ürününün ithalatının toplam ülke ithalatı içindeki oranını, “ x_{ik} ” ifadesi i ülkesindeki k ürününün ihracatının toplam ülke ihracatı içindeki oranını göstermektedir. Endeks 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Endeks skorlarının 1’e yaklaşması ülkelerin ticarete birbiri ile uyumluluğunu ve tamamlayıcılıktaki performansının iyi düzeyde olduğunu gösterir. Skorun 0 olması halinde ise ele alınan ülkeler arasında tamamlayıcılık ilişkisi olmadığı ve ülkelerden birinin ürettiği malı diğer ülkenin ithal etmediği anlaşılmaktadır (Saygılı & Terzioğlu, 2008, s. 3).

2.3 LİTERATÜR TARAMASI

Uluslararası rekabet gücü kavramının dünya ülkeleri platformunda her geçen gün öneminin artması, rekabet gücüne verilen ağırlığa ve dolayısıyla bu alanda yapılan çalışmalara yansımıştır. Bir ülkenin uluslararası rekabet gücü ne denli yüksekse o ülkede yaşam standardı ve refah düzeyi de o derece yüksektir.

Uluslararası rekabet gücüne yönelik yapılan çalışmalarda, rekabet gücünü ölçmeye yarayan endekslerden yardım alınmıştır. Ülkelerin ve ürün ya da ürün gruplarının çok sayıda olması nedeniyle bunların sonsuza yakın kombinasyon ile karşılaştırılabilmesi, endekslerin kullanıldığı çalışmaları oldukça özgün kılmaktadır.

2.3.1 Lafay Endeksi’ne İlişkin Literatür Taraması

LI’ya ilişkin literatür taraması yerli ve yabancı literatür olarak iki ayrı kategoride ele alınmıştır.

2.3.1.1 Lafay Endeksi’ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması

Ferrarini ve Scaramozzino (2010) tarafından yapılan çalışmada Çin, Almanya, ABD, Hindistan ve Japonya’nın ürün ya da ürün grupları yüksek, orta yüksek, düşük ve orta düşük sınıflandırmada karşılaştırmalı üstünlüğü LI kullanılarak ve buna uzmanlık dâhil edilerek incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda düşük ve yüksek teknoloji ürün ya da ürün gruplarının sınıflandırmasında değerlerin kesin bir şekilde farklılığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Burianová ve Belová (2012) tarafından yapılan çalışmada 2008-2011 yılları arasında Çek Cumhuriyeti’nin dış ticarete tarımsal karşılaştırmalı üstünlüğü LI

kullanılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, ülkenin tarımsal ihracatının, rekabet edilebilirliğe etkisinin az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ishchukova ve Smutka (2013) tarafından yapılan çalışmada Rusya tarım sektörünün uluslararası rekabet gücü LI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Rusya'nın tahıllarda, bitkisel yağ ve yağlı tohumlarda, tütün ve tütün mamullerinin ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu, hayvansal ürünler ile birlikte meyve ve sebze ihracatında ise dezavantajlı konumda olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Reyes (2014) tarafından yapılan çalışmada 2007-2011 yılları arasında ASEAN üyesi ilk altı ülkenin karşılaştırmalı üstünlükleri LI kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Brunei'nin petrolde, Endonezya ve Malezya'nın hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlarda, Filipinler'in elektrikli ve elektronik ekipmanlarda, Singapur'un organik kimya ürünlerinde, Tayland'ın ise tramvay ve benzeri araçlarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.3.1.2 Lafay Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması

Düzgün (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü aralarında Güney Kore'nin ve 20 AB ülkesinden oluşan karşısında LI dâhil 46 rekabet göstergesi kullanarak ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye'nin ölçülen diğer ülkelerin gerisinde kaldığı ve dolayısıyla farklı bir ülke grubu ile incelenmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yurttançıkmaç, Kabadayı, Emsen (2014) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin rekabet gücü LI kullanılarak bazı sektörlerde incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ülkede bazı sektörlerin karşılaştırmalı avantaja sahip olduğuna ulaşılırken, bazı sektörlerin karşılaştırmalı dezavantaj yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sezgin (2017) tarafından yapılan çalışmada, 1980-2015 yılları arasında LI yardımı ile Türk ticaretinin yapısal dönüşümü ve ihracat performansı analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda yakın döneme kadar Türkiye'nin; tekstil, giyim ve tarımsal ürünler gibi katma değeri düşük ürün gruplarının ihracatçısı konumunda iken, ticaret dönüşümü sonrasında motorlu araçlar, demir-çelik ürünleri, elektrikli ve elektriksiz makinelerin ihracatçısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Erkan ve Bozduman (2019) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2017 yılları arasında Türkiye'nin ihracat uzmanlaşma seviyesi LI kullanılarak Türkiye'nin emek yoğun imalat mallarında dış ticaret rekabet analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye'nin emek yoğun imalat malları ihracatında dış ticarete rekabet gücüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.2 Michaely Endeksi'ne İlişkin Literatür Taraması

MI'ya literatür taraması yerli ve yabancı literatür olarak iki ayrı kategoride ele alınmıştır.

2.3.2.1 Michaely Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması

Burianova (2011) tarafından yapılan çalışmada, 2008-2009 yılları arasında Çek Cumhuriyeti'nin tarımsal ürünlerde rekabet edebilirliği ve ihracatta uzmanlık derecesi MI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Çek Cumhuriyeti'nin 24 ürün grubunda karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Pavlickova (2013) tarafından yapılan çalışmada, 1999-2011 yılları arasında Slovakya Cumhuriyeti'nin dış ticarete rekabet edebilirliği ve ihracatta uzmanlık derecesi MI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Slovakya Cumhuriyeti'nin sermaye yoğun mallarda ve otomotiv endüstrisinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bashimov (2016) tarafından yapılan çalışmada, 2001-2014 yılları arasında Rusya'nın buğday piyasasındaki rekabet gücü MI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Rusya'nın küresel ölçekte buğday piyasasında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Hudakova (2016) tarafından yapılan çalışmada, 2010-2015 yılları arasında Slovakya Cumhuriyeti'nin otomotiv sektöründeki rekabet edebilirliği MI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Slovakya'nın motorlu taşıt sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.3.2.2 Michaely Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması

Şimşek, Seymen, Utkulu (2007) tarafından yapılan çalışmada, 1993-2005 yılları arasında Türkiye'nin AB ülkeleri karşısındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükleri SITC Rev.3 teknoloji sınıflandırılması bazında incelenmiştir. Çalışmanın

sonucunda, Türkiye'nin hammadde ve emek-yoğun ürünlerde uzmanlaşma gösterdiği, sermaye-yoğun mallarda da nispi bir avantaj sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Şahin (2016) tarafından yapılan çalışmada, 1992-2013 yılları arasında Türkiye ve Çin'in karşılaştırmalı rekabet gücü MI yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'nin emek yoğun ve sermaye yoğun mallar ile yüksek katma değerli AR-GE bazlı mallarda rekabet gücü zayıfken, Çin'in emek yoğun mallar ve AR-GE bazlı malların ihracatında karşılaştırmalı avantajlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kaya ve Manavgat (2016) tarafından yapılan çalışmada, 2003-2012 yılları arasında Türkiye'nin ticaret halinde bulunduğu 25 ülke ile rekabet gücü MI kullanılarak ISIC Rev. 3 sınıflandırmasına göre, düşük, orta düşük, orta yüksek ve yüksek teknoloji düzeylerinde analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'nin rekabet gücü elde etme noktasında ticaret ortağı ülkelerin talep yapısına uyum sağlayamadığı ve bunun küresel piyasa payında olumsuzluk yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Erkan (2017) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin 2000-2015 yılları arasında AB ve uluslararası piyasalardaki rekabet gücü MI kullanılarak SITC Rev.3, 2 haneli ürün bazında analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'nin AB piyasalarında rekabet edebilirliğinin düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.3.3 Ticaret Dengesine Katkıyı Ölçen RCA Katsayısına İlişkin (CTB) Literatür Taraması

CTB endeksine ilişkin literatür taraması yerli ve yabancı literatür olarak iki ayrı kategoride ele alınmıştır.

2.3.3.1 CTB Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması

Freudenberg ve Fontagne (2002) tarafından yapılan çalışmada, 1980-1999 yılları arasında Avrupa ticaret yapıları ve ikili ticaret anlaşmaları CTB endeksi yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, dikey olarak farklılaştırılmış ürün gruplarının endüstri içi ticarete ihmale maruz kaldığı ve rekabet edebilirliğe olumsuz yansıdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Vokorokosova (2005) tarafından yapılan çalışmada, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'nın karşılaştırmalı üstünlükleri CTB endeksi yardımı ile farklı bir teorik

çerçeveden ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, iki ülkenin de yapısal dönüşümlerinin ve üretim süreçlerinin farklı aşamalarda olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Laursen (2015) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2012 yılları arasında AB ülkelerinin kimya endüstrisindeki ticareti CTB ve diğer endeksler yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, AB kimya endüstrisinin dış piyasada ölçülüp değerlendirilmesinin, yüksek uluslararası ticarete ve rekabet edebilirliğe neden olacağı bulgusuna ulaşılmıştır.

Galovic (2015) tarafından yapılan çalışmada, 2004-2009 yılları arasında OECD ülkelerinin ilaç endüstrisindeki rekabet edebilirliği ve ticaret hacmi CTB endeksi yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, uluslararası ticaret ve rekabet edebilirlik ölçülürken gözlemlenen OECD ülkelerinin ilaçlarının tahmin edilmesi ile ülkelerin dış pazardaki konumlarının bir rekabet avantajı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.3.2 CTB Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması

Sarıçoban ve Kösekahyaoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada, ticaret sonrası verilerin yardımı ile rekabet gücünün ölçülmesinde kullanılan endeksler ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan endekslerden CTB endeksinin de literatürde önemine dair geniş bir bölüme yer verilmiştir.

Erkan ve Bozduman (2019) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2016 yılları arasında Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye olan ülkelerin yüksek katma değerli ürünler bazında ihracatta uzmanlaşma seviyeleri CTB endeksi ve diğer endeksler yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Şanghay İşbirliği Örgütü üyelerinin katma değeri düşük ve inovatif olmayan ürünlerin ihracatında uzmanlaştığı bulgusuna ulaşılmıştır.

2.3.4 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi'ne İlişkin Literatür Taraması

TCI'ya ilişkin literatür taraması yerli ve yabancı literatür olarak iki ayrı kategoride ele alınmıştır.

2.3.4.1 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi'ne İlişkin Yabancı Literatür Taraması

Chandran (2010) tarafından yapılan çalışmada, 1990-2007 yılları arasında Hindistan ve ASEAN ülkelerinin ticaret yapılarındaki uyum TCI yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, ASEAN ülkelerinin farklı ekonomik gelişmişlik ve rekabet edebilirlik seviyesinde olmasından dolayı Hindistan'ın bazı ürün ya da ürün gruplarında ASEAN ülkeleri ile ticaret uyumu yakaladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Shuai ve Wang (2011) tarafından yapılan çalışmada, 1997-2011 yılları arasında Çin ve ABD'nin tarımsal ticareti TCI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Çin ve ABD'nin ticaret uyumunun Çin'in DTÖ'ye katılmasından sonra güçlenme eğilimi gösterdiği ve iki ülkenin tarımsal ticarete bir uyum yakaladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Shehu ve Ibrahim (2016) tarafından yapılan çalışmada, 2000-2014 yılları arasında Nijerya ve Hindistan ülkelerinin ticaret uyumu TCI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Nijerya ihracat arzı ile Hindistan ithalat talepleri arasında kısmi bir eşleşmenin olduğu ve Nijerya'nın ihracatını artırıp çeşitlendirebilmesi için Hindistan pazarlarındaki ihracat fırsatlarını yakalaması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Hoang (2018) tarafından yapılan çalışmada, ASEAN ülkelerinin 1997-2015 yılları arasında küresel tarım pazarındaki tamamlayıcılığı TCI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, ASEAN ülkelerinin tarımsal ihracat alanında bölgesel ithalat taleplerinin karşılanmasında zayıf bir şekilde tamamlayıcı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

2.3.4.2 Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi'ne İlişkin Yerli Literatür Taraması

Saygılı ve Terzioğlu (2008) tarafından yapılan çalışmada, 1985-2004 yılları arasında TCI kullanılarak Türkiye ve AB'ye yeni üye olan ülkelerin AB ile uyumu analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, AB'ye yeni üyelik sağlayan ülkelerin Türkiye'ye görece daha uyumlu bir performans sergilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Çeştepe (2012) tarafından yapılan çalışmada, 1999-2009 yılları arasında Türkiye'nin ve seçilmiş bazı Ortadoğu ülkeleri ile olan ticaret uyumu TCI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda; Türkiye'nin bu ülkelerle dış ticaretinin

yükseldiği, işlenmiş mallarda yüksek tamamlayıcılığa sahip olduğu ve Türkiye'nin bir iki mal grubu dışında rekabet edebilirliğinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Çelen ve Demirel (2017) tarafından yapılan çalışmada, 2011-2015 yılları arasında Türkiye'nin ticari yapısının diğer ülkelerle olan uyumu TCI kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise Türkiye'nin Kuveyt, Suudi Arabistan, Özbekistan, Katar ve Avusturya ile yüksek düzeyde birbirini tamamladığı; Singapur, Malta, Yunanistan, Hindistan ve Japonya ile düşük düzeyde tamamlayıcılığa sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Keskingöz (2018) tarafından yapılan çalışmada, 2008 küresel krizinden sonra Türkiye'nin Gümrük Birliği ile ticari ilişkilerinin azalma eğiliminde olduğu bunun aksine İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) üye olan ülkeler ile olan ticari ilişkilerinin ise artma eğiliminde olduğu belirlenmiştir. TCI kullanılan bu çalışmada İİT'ye üye ülkelerin Türkiye ile artan ticari ilişkileri göz önüne alındığında bu pazarın Gümrük Birliği'ne alternatif olma potansiyelini taşıdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.18 Literatür Taraması

Çalışma	Yöntem	Zaman Aralığı/Ülkeler	Sonuç
Freudenberg vd. (2002)	CTB	1980-1999, Avrupa ülkeleri	Dikey olarak farklılaştırılmış ürün grupları endüstri içi ticarete ihmale maruz kalmıştır ve bu durum rekabet edebilirliğe olumsuz yansımıştır.
Vokorokosova (2005)	CTB	Çek Cumhuriyeti-Slovakya	Çek Cumhuriyeti ve Slovakya Cumhuriyeti'nin yapısal dönüşüm ve üretim süreçleri farklı aşamadır.
Sezgin (2007)	Lafay endeksi	1980-2015, Türkiye	Türkiye tekstil, giyim ve tarımsal ürünler gibi katma değeri düşük ürün gruplarının ihracatçısı konumunda iken, dönüşüm sonrasında motorlu araçlar, demir-çelik ürünleri, elektrikli ve elektriksiz makinelerin ihracatçısı olmuştur.
Düzgün (2007)	Lafay endeksi ve 46 adet rekabet gücü göstergesi	20 AB üyesi ülke ve Türkiye	Türkiye diğer 20 AB ülkesinin gerisinde kalmıştır.
Utkulu vd. (2007)	SITC (Rev.3) Sınıflandırılması	1993-2005, AB-Türkiye	Türkiye, hammadde ve emek-yoğun mallarda uzmanlaşmış, sermaye-yoğun mallarda nispi avantajlıdır.
Chandran (2010)	TCI	1990-2007, Hindistan-ASEAN ülkeleri	Hindistan bazı ürün ya da ürün gruplarında ASEAN ülkeleri ile ticaret uyumu yakalamıştır.
Ferrarini ve Scaramozzino (2010)	LI	Çin, Almanya, ABD, Hindistan ve Japonya	Düşük ve yüksek teknolojlü ürünlerin kapsamı farklıdır.
Burianova (2011)	MI	2008-2009, Çek Cumhuriyeti	Çek Cumhuriyeti, 24 ürün grubunda karşılaştırmalı avantaja sahiptir.
Shuai ve Wang (2011)	TCI	1997-2011, Çin-ABD	Çin ve ABD tarımsal ticarete bir uyum yakalamıştır.

Burianová ve Belová (2012)	LI	2008-2011, Çek Cumhuriyeti	2008 krizinin Çek tarımsal ihracatına etkisi düşüktür.
Pavlickova (2013)	MI	1999-2011, Slovakya Cumhuriyeti	Slovakya Cumhuriyeti sermaye-yoğun mallarda ve otomotiv endüstrisinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Ishchukova ve Smutka (2013)	LI	Rusya	Rusya, tahıl, bitkisel yağ, yağlı tohum, tütün ve tütün mamullerinin ihracatında karşılaştırmalı avantaja sahip, hayvansal ürünler meyve ve sebze ihracatında ise karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.
Yurttañıkımaz vd. (2014)	LI	Türkiye	Türkiye bazı sektörlerde karşılaştırmalı üstünlüğe, bazı sektörlerde ise karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.
Platania (2014)	LI	2000-2009, İtalya	İtalya'nın pazarda ayakta kalabilmesi için pazara adapte olabilmesi gerekmektedir.
Reyes (2014)	LI	2007-2011, Asean ülkeleri	Brunei; petrolde, Endonezya ve Malezya hayvansal, bitkisel, katı ve sıvı yağlarda, Filipinler; elektrikli ve elektronik ekipmanlarda, Singapur; organik kimya ürünlerinde, Tayland; tramvay ve benzeri araçlarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Laursen (2015)	CTB	2000-2012, AB ülkeleri	AB kimya endüstrisinin dış piyasada ölçülüp değerlendirilmesi, yüksek uluslararası ticarete ve rekabet edilebilirliğe etki edecektir..
Galovic (2015)	CTB	1996-2008, OECD ülkeleri	OECD ülkelerinin ilaçlarının, özellikle dış pazardaki konumlarının tahmin edilebilmesi daha yüksek bir uluslararası rekabet avantajı sağlayacaktır.
Bashimov (2016)	MI	2001-2014, Rusya	Rusya, küresel ölçekte buğday piyasasında karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Kaya ve Manavgat (2016)	MI	2003-2012, Türkiye ve 25 ülke	Türkiye, rekabet gücü elde etmede ticaret ortağı 25 ülkenin talep yapısına uyum sağlayamamıştır.
Şahin (2016)	MI	1992-2013, Türkiye-Çin	Türkiye, emek-yoğun, sermaye-yoğun mallar ve AR-GE bazlı mallarda zayıf rekabet gücüne sahiptir. Çin ise emek-yoğun ve AR-GE bazlı mallarda karşılaştırmalı avantajlıdır.
Hudakova (2016)	MI	2010-2015, Slovakya Cumhuriyeti	Slovakya Cumhuriyeti, motorlu taşıtlarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Shehu ve Ibrahim (2016)	TCI	2000-2014, Nijerya-Hindistan	Nijerya ihracat arzı ile Hindistan ithalat talebi arasında kısmi bir eşleşme söz konusudur.
Erkan (2017)	MI	2000-2015, Türkiye-AB ülkeleri	Türkiye'nin AB piyasalarında rekabet edebilirliği düşüktür.
Sarıçoban ve Kösekahyaoglu (2017)	Rekabet gücü endeksleri	Literatür	CTB endeksine de literatürde önemine geniş bir şekilde yer verilmiştir.
Çelen ve Demirel (2017)	TCI	2011-2015, Türkiye ve bazı ülkeler	Türkiye Kuveyt, Suudi Arabistan, Özbekistan, Katar ve Avusturya ile yüksek düzeyde birbirini tamamlamakta, Singapur, Malta, Yunanistan, Hindistan ve Japonya ile düşük düzeyde tamamlamaktadır.
Hoang (2018)	TCI	1997-2015, ASEAN ülkeleri	ASEAN ülkeleri tarımsal ihracat alanında bölgesel ithalat taleplerinin karşılanmasında zayıf bir tamamlayıcıdır.
Keskingöz (2018)	TCI	2008, Türkiye-Gümrük Birliği ve İslam İşbirliği Örgütü ülkeleri	İİT üye ülkelerinin Türkiye ile artan ticari ilişkileri göz önüne alındığında bu pazar Gümrük Birliği'ne alternatif olma potansiyeli taşımaktadır.
Erkan ve Bozduman (2019a)	LI ve MI	2000-2017, Türkiye	Türkiye emek-yoğun imalat malları ihracatında dış ticarete rekabet edilebilirliğe sahiptir.
Erkan ve Bozduman (2019b)	CTB	2000-2016, Şanghay İşbirliği Örgütü ülkeleri	Şanghay İşbirliği Örgütü üyeleri katma değeri düşük ve inovatif olmayan ürünlerin ihracatında uzmanlaşmıştır.

3.BÖLÜM: TÜRKİYE VE GÜNEY KORE’NİN KATMA DEĞER BAZINDA ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye ve Güney Kore’nin uluslararası rekabet gücü katma değer bazında karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Analizlerde LI, MI, CTB ve TI kullanılmıştır. Çalışmada her iki ülkenin de 2000-2018 yılları arasında katma değeri yüksek ürün grupları bazında uluslararası rekabet gücü analiz edilmiştir.

3.1 KATMA DEĞERİ YÜKSEK ÜRÜN GRUPLARI

Bu bölümde katma değeri yüksek ürün grupları, SITC Rev.3 ve ISIC Rev.3 sınıflandırmasına göre iki ayrı şekilde ele alınmıştır.

3.1.1 Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması’na (SITC Rev.3) Göre Katma Değeri Yüksek Ürün Grupları

Yüksek katma değerli ürün grupları sınıflandırılmasından ele alınacak olan ilk sınıflandırma (SITC Rev.3) teknolojik tabanlı uluslararası ticaret sınıflandırmasıdır. SITC Rev.3 sınıflandırmasına tabi olan ürün grupları 5 ana başlıkta ele alınmaktadır: (Hufbauer & Chilas, 1974).

- Hammadde Yoğun Mallar
- Emek Yoğun Mallar
- Sermaye Yoğun Mallar
- Kolay Taklit Edilen Araştırma Bazlı Mallar
- Zor Taklit Edilen Araştırma Bazlı Mallar

Teknolojik Tabanlı Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) içerisinde bulunan bu beş kategoriden kolay taklit edilen ve zor taklit edilen araştırma bazlı ürün ya da ürün grupları nispi olarak yüksek katma değere sahiptir. Bu bağlamda küresel rekabet gücü düzeyini yükseltmek isteyen ülkelerin nihai amaçları bu ürün gruplarındaki rekabet düzeyinin artırılmasına yönelik olmalıdır.

Tablo 3.19 Teknolojik Tabanlı Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması
(SITC Rev.3)

Ham madde Yoğun Mallar	Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri Tarımsal hammaddeler Mineral yakıtlar ve mineral yağlar Hayvansal ve bitkisel yağlar Gübreler
Emek Yoğun Mallar	Dokumaya Elverişli Lifler İmalat malları Diğer üretim malları
Sermaye Yoğun Mallar	İçkiler tütün ve mamulleri Elektrik enerjisi Boyacılıkta kullanılan ürünler Uçucu yağlar, rezinoitler, parfümeri, kozmetik Kauçuk eşya Demir ve çelik Demir ihtiva etmeyen madenler Kara taşıtları
Kolay Taklit Edilen Araştırma Bazlı Mallar	Organik kimyasal ürünler İnorganik kimyasal ürünler Tıp ve eczacılık ürünleri İlk haliyle olmayan plastikler Kimyasal maddeler ve ürünler Büro makineleri, otomatik veri işleme makineleri İletişim, ses kaydı ve ses kaydedici
Zor Taklit Edilen Araştırma Bazlı Mallar	İlk haliyle plastikler Makineler ve ulaşım araçları Mesleki, bilimsel ölçüm ve kontrol cihazları Fotoğrafik donanımlar, optik donanımlar, saatler

Kaynak: (Hufbauer & Chilas, 1974)

3.1.2 Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması'na (ISIC Rev.3) Göre Katma Değeri Yüksek Ürün Grupları

Yüksek katma değerli ürün grupları sınıflandırılmasından ele alınacak olan ikinci sınıflandırma (ISIC Rev.3) uluslararası standart endüstriyel sınıflandırmadır. ISIC Rev.3 sınıflandırmasına tabi olan ürün grupları 4 ana başlıkta ele alınmaktadır ve bu başlıklar şöyledir: (Erkan & Aybudak, 2019, s. 93).

- Yüksek Teknoloji Endüstrisi
- Orta Yüksek Teknoloji Endüstrisi
- Düşük Teknoloji Endüstrisi
- Orta Düşük Teknoloji Endüstrisi

Tablo 3.20 Uluslararası Standart Endüstriyel Sınıflandırma (ISIC Rev.3)

Yüksek Teknoloji Endüstrisi	Uçak ve uzay aracı İlaç Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri Radyo, TV ve haberleşme teçhizatı Tıbbi, hassas ve optik aletler
Orta Yüksek Teknoloji Endüstrisi	Elektrikli makine ve cihazlar Motorlu taşıtlar, römork ve yarı römorklar Farmasötikler hariç kimyasallar Demiryolu ekipmanı ve nakliye ekipmanı Makine ve teçhizat
Düşük Teknoloji Endüstrisi	İmalat, geri dönüşüm Odun, kâğıt hamuru, kâğıt, kağıt ürünleri, basım ve yayın Yiyecek ürünleri, içecekler ve tütün Tekstil, tekstil ürünleri, deri ve ayakkabı
Orta Düşük Teknoloji	Gemi ve bot yapımı ve tamiri Kauçuk ve plastik ürünler Kok, rafine petrol ürünleri ve nükleer yakıt Diğer metalik olmayan mineral ürünler Temel metaller ve işlenmiş metal ürünler

Kaynak: OECD, Directorate for Science, Technology and Industry, Economic Analysis and Statistics Division, 2011.

Uluslararası Standart Endüstriyel Sınıflandırma (ISIC) içerisinde bulunan bu dört kategoriden yüksek teknoloji ve orta yüksek teknoloji ile üretilen ürün ya da ürün grupları nispi olarak yüksek katma değere sahiptir. Bu bağlamda küresel rekabet gücü düzeyini yükseltmek isteyen ülkelerin bu ürün gruplarındaki rekabet düzeyini artırmaları gerekmektedir.

3.2 LAFAY ENDEKSİ ANALİZİ

LI, Türkiye ve Güney Kore için SITC Rev.3 ve ISIC Rev.3 olmak üzere iki farklı sınıflandırmaya göre analiz edilmiştir.

3.2.1 Türkiye Analizi

Türkiye'nin küresel rekabet gücü LI yardımı ile sırası ile SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. 2000-2018 yıllarını kapsayan bu analiz ilk olarak SITC daha sonra ISIC sınıflandırılmasına göre yorumlanmıştır.

3.2.1.1 SITC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler kapsamında SITC (Rev.3) teknoloji yoğunluğuna göre Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında LI skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.21 Türkiye'nin LI Skorları (SITC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Emek Yoğun	12,35	9,86	8,48	15,71	11,17
Hammadde Yoğun	-4,40	-2,30	-5,59	-0,75	-3,40
Kolay Taklit Edilen	-3,99	-4,02	-5,22	-3,10	-4,00
Sermaye Yoğun	2,56	2,53	-0,96	4,39	2,54
Zor Taklit Edilen	-6,53	-6,07	-8,73	-4,92	-6,31

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Endeks sonuçları incelendiğinde Türkiye'nin emek yoğun mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu görülürken, hammadde yoğun mallarda karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmamaktadır. Kolay taklit edilen ve zor taklit edilen araştırma bazlı ürün gruplarında ise LI değerinin sıfırdan küçük çıkması, Türkiye'nin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip olmadığını göstermektedir (Tablo 3.21).

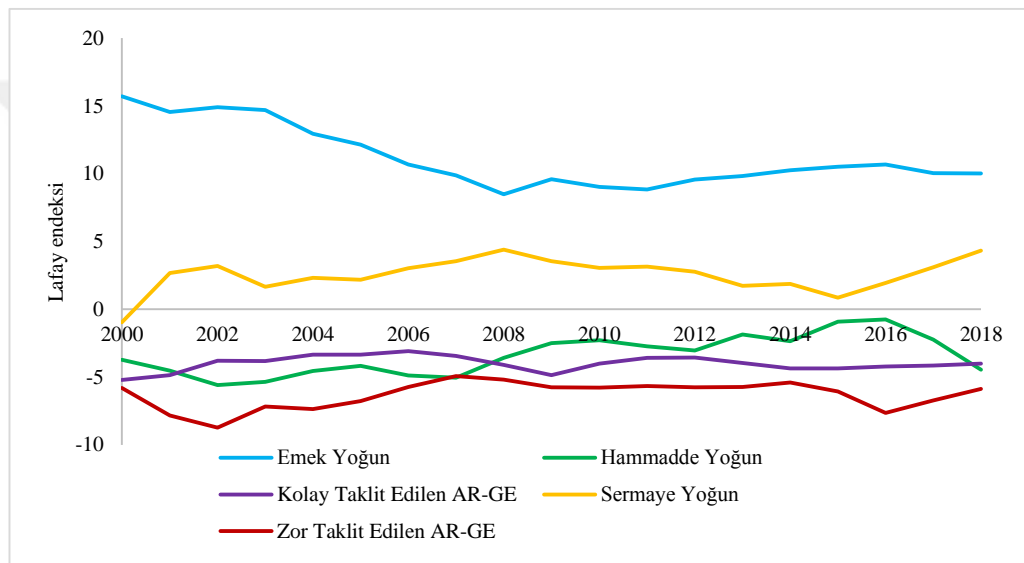
Türkiye'nin en yüksek düzeyde karşılaştırmalı rekabet üstünlükleri emek yoğun ürün grubuna aittir. 2000-2009 yılı ortalaması ile 2010-2018 yılı ortalamaları karşılaştırıldığında, Türkiye'nin emek yoğun mallardaki karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünün azalma eğiliminde olduğu söylenebilir.

LI -50 ve +50 değerleri arasında yer almaktadır. Bu aralıklar dikkate alınacak olursa, zor taklit edilen araştırma bazlı mallarda endeks değeri oldukça düşük ve

negatiftir. Sermaye yoğun mallarda ise görece karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü söz konusudur. Hammadde yoğun ve kolay taklit edilen araştırma bazlı mallarda da Türkiye'nin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunmamaktadır. Haliyle ülke bu ürün gruplarında uzmanlaşmamıştır.

Tüm skorlar birlikte ele alındığında, emek yoğun mallardaki ve görece sermaye yoğun mallardaki karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünün; hammadde yoğun mallarda, kolay taklit edilen araştırma bazlı mallarda ve zor taklit edilen araştırma bazlı mallarda yakalanamadığı söylenebilir.

Grafik 3.15 Türkiye'nin LI Analizi (SITC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Emek yoğun mallarda 2000 yılından 2008 yılına kadar görece istikrarlı bir düşüş gözlenmektedir. Türkiye'nin son 18 yıl içinde emek yoğun mallardaki karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünün en yüksek olduğu yılın 2000 olması bu düşüşün neticesi olabilir. 2008 krizinde yaşanan dip noktanın ardından 2009-2018 döneminde skorların birbirine yakın seyrettiği görülmektedir. Buradan hareketle, Türkiye'nin 2009 yılından itibaren emek yoğun mallardaki karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünü muhafaza ettiği söylenebilir (Grafik 3.15).

Emek yoğun mallarda LI'nın pozitif değerli ve karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip olmasından dolayı bu kategoride ele alınan ürün gruplarına değinilmesinde fayda vardır. Emek yoğun mallara; dokumaya elverişli lifler, imalat malları ve diğer üretim malları dâhil edilmektedir. Sermaye yoğun mallarda 2000

yılından 2015 yılına kadar artan bir trend söz konusudur. 2015 yılında bir düşüş eğilimi gösteren sermaye yoğun mallar, bu yıldan sonra istikrarlı bir şekilde yükselmiştir.

3.2.1.2 ISIC Rev. 3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile ISIC Rev.3 teknoloji yoğunluğuna göre Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında LI skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.22 Türkiye'nin LI Skorları (ISIC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Düşük Teknoloji	9,64	8,51	5,66	14,11	9,11
Orta Düşük Teknoloji	-4,98	-1,80	-8,92	0,97	-3,47
Yüksek Teknoloji	-5,53	-6,32	-7,89	-4,70	-5,90
Orta Yüksek Teknoloji	0,86	-0,38	-3,74	3,13	0,27

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

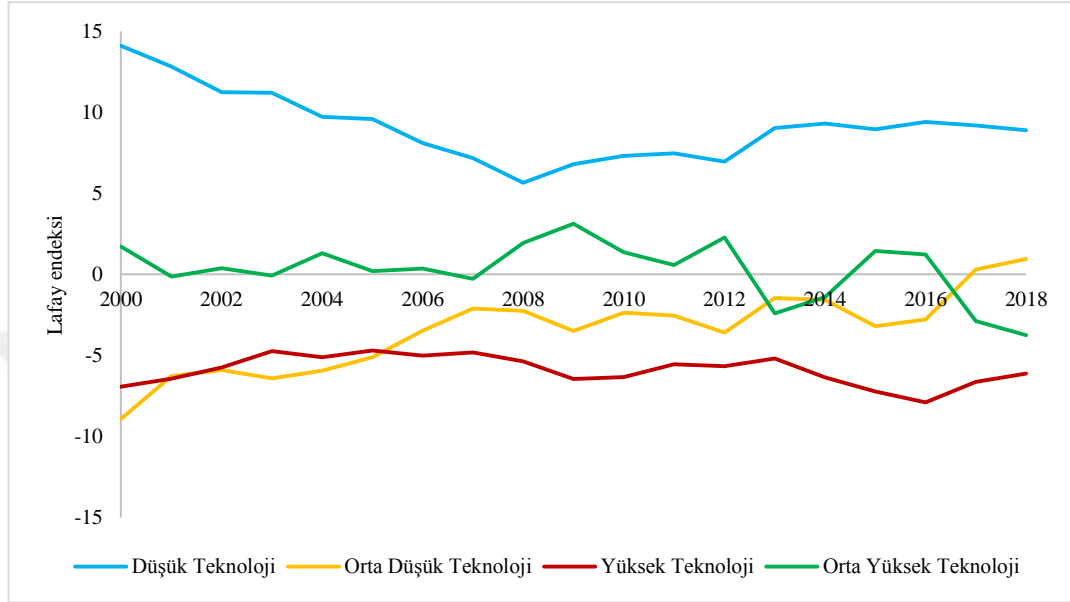
2000-2018 toplam ortalamalar göz önüne alındığında, Türkiye'nin diğer ürün gruplarına nispeten düşük teknoloji grubundaki ürünlerde karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu dönem incelendiğinde, Türkiye'nin düşük teknoloji ürünleri ihracatındaki LI skorunun minimum değeri dahi diğer tüm teknoloji gruplarının maksimum noktasından daha yüksektir. Bu durumda Türkiye endüstrisinin; odun, kâğıt hamuru, yiyecek ürünleri, tekstil, deri ve ayakkabı ürünleri gibi ürün gruplarını içeren düşük teknoloji alanında rekabet avantajı sağladığı görülmektedir (Tablo 3.22).

En düşük skorlara sahip olan alan endüstri grubu yüksek teknoloji endüstrisidir. Uçak ve uzay aracı, ilaç, tıbbi aletler ve bilgi işlem makineleri gibi nitelikli beşeri sermaye ve uzun AR-GE çalışmaları gerektiren ürünleri kapsayan yüksek teknoloji endüstrisinde LI skorları istikrarlı bir biçimde negatiftir.

Orta düşük ve orta yüksek teknolojili endüstriler incelendiğinde, Türkiye 2000-2009 döneminde rekabet üstünlüğüne sahip iken, 2010-2018 döneminde söz konusu üstünlüğünü koruyamamıştır. 19 yılın genel ortalaması sıfırın üzerinde olsa da, bu

değerler Türkiye'nin orta yüksek teknoloji alanında rekabet üstünlüğünün görece olarak azaldığını göstermektedir. Orta düşük teknoloji alanında ise 2010-2018 ortalaması 2000-2009 ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Bu durum ilgili ürün grubunda Türkiye'nin rekabet üstünlüğünün görece olarak arttığını göstermektedir.

Grafik 3.16 Türkiye'nin LI Analizi (ISIC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

En istikrarsız seyrin orta yüksek teknoloji grubunda olduğu görülmektedir. İstikrarsızlığın şiddetinin 2007 yılından sonra arttığı göze çarpmaktadır. Karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünün en yüksek olduğu düşük teknolojili mallarda ise 2008 yılına kadar istikrarlı bir düşüş gözlemlenmekteyken, bu yılın ardından skorlar tekrar yükselişe geçmiştir. Bu durumda 2008 krizinin sebep olduğu olumsuz ekonomik etkilerin aşılmasının ardından yeniden düşük teknolojili ürün gruplarının üretimine ağırlık verilmiş olduğu söylenebilir (Grafik 3.16).

Orta düşük teknoloji ürün gruplarının seyri izlendiğinde, grafiğin başlangıç yılı ile bitiş yılı arasındaki en yüksek skor farklılıklarının bu kategoride olduğu görülmektedir. Zira Türkiye'nin 2000 yılında LI skoru -8.92 gibi oldukça düşük iken, 2018 yılında 0.97 olmuştur. Türkiye, 19 yıl süresince orta düşük teknoloji mal grubunda 10 puana yakın bir skor artışı gerçekleştirmiştir. Başlangıç ve bitiş noktaları göz önüne alındığında Türkiye'nin kendisini en çok geliştirdiği alan orta düşük teknoloji grubu olmuştur.

Endeks skorlarına göre yüksek teknolojili ürün gruplarında 2000-2018 koridoru boyunca önemli bir değişim gözlenmemektedir. Türkiye'nin bu grupta bir karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünden söz edilemez.

3.2.2 Güney Kore Analizi

Güney Kore'nin küresel rekabet gücü LI yardımı ile SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. 2000-2018 yıllarını kapsayan bu analiz ilk olarak SITC daha sonra ISIC sınıflandırılmasına göre yorumlanmıştır.

3.2.2.1 SITC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile SITC Rev.3 faktör yoğunluğuna göre Güney Kore'nin 2000-2018 yılları arasında LI analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.23 Güney Kore'nin LI Skorları (SITC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Emek Yoğun	3,50	1,20	0,90	6,26	2,41
Hammadde Yoğun	-11,96	-11,93	-13,85	-9,11	-11,94
Kolay Taklit Edilen	3,68	0,42	-0,68	5,46	2,13
Sermaye Yoğun	3,53	4,31	2,18	5,27	3,90
Zor Taklit Edilen	1,25	6,00	-1,47	6,81	3,50

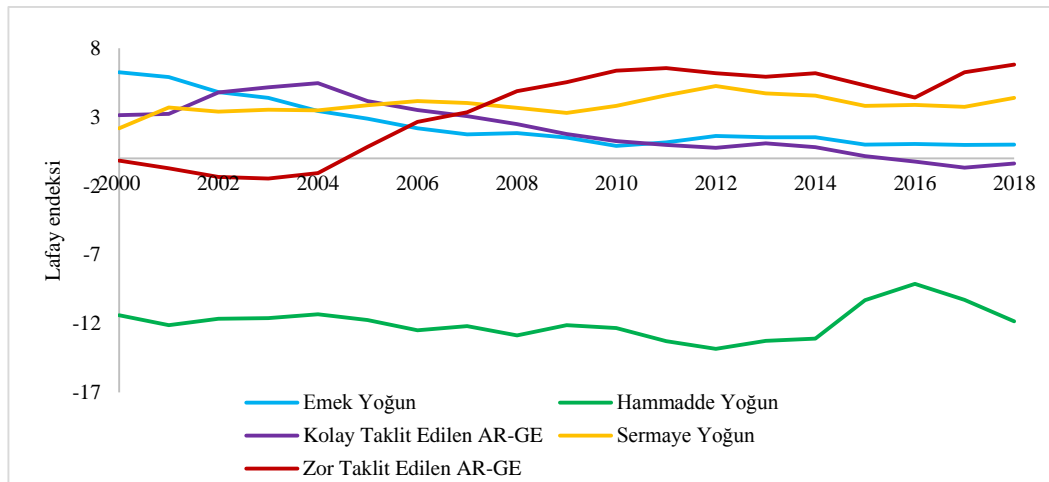
Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

LI analiz skorlarına göre emek yoğun ve sermaye yoğun ürün grupları ele alındığında, iki mal grubu da 2000-2009 döneminde birbirine çok yakın performans sergilemiştir. 2010-2018 döneminde ise sermaye yoğun mal grubu emek yoğun mal grubunu gerisinde bırakmıştır. Emek yoğun mal grubunun minimum noktası sermaye yoğun mal grubunun minimum noktasının altında kalırken, emek yoğun mal grubunun maksimum noktası ise sermaye yoğun mal grubunun maksimum noktasını geçmeyi başarmıştır. Bu noktalardan hareketle özellikle 2010 yılının sonrasında Güney Kore sanayisinin sermaye yoğun ürün ya da ürün gruplarına yöneldiği söylenebilir (Tablo 3.23).

Kolay taklit edilen ve zor taklit edilen ürünler ele alındığında, iki ürün grubunun skorunun da minimum noktasının negatif değerde kaldığı görülmektedir. Kolay taklit edilen malların 2000-2009 ortalaması aynı aralıkta zor taklit edilen mal grubundan daha iyi değerlere sahipken, 2010-2018 koridorunda zor taklit edilen ürün grubunun ortalaması kolay taklit edilen ürün grubunu açık ara geçmeyi başarmıştır. Bu veriler göz önüne alındığında, Güney Kore’de 2010 yılından itibaren saat, optik cihazlar, makineler ve ulaşım araçları gibi ürünlerin daha yoğun imal edilmeye başladığı anlaşılmaktadır. Güney Kore’nin özellikle zor taklit edilen ürün gruplarındaki rekabet gücünü yükseltmesi çok önemli bir gelişmedir. Bu katma değeri yüksek ürün gruplarındaki rekabet gücü artışının ülkenin küresel katma değerden alacağı payının da artması sonucunu doğurabilecektir.

Tüm skorlarda en düşük değerlere sahip olan grup ise hammadde yoğun ürünleri içeren gruptur. Güney Kore’nin hammadde yoğun ürün grubunda karşılaştırmalı rekabete sahip olmadığı ve dolayısıyla bu ürün grubunda uzmanlaşmadığı söylenebilir. Bu durumun sebebi olarak Güney Kore sanayisinin daha çok teknoloji yoğun ürünlerin imalatına dayanıyor olması gösterilebilir. Güney Kore’de tarım ve hayvancılık sektörünün toplam GSYH içindeki payının %2’nin altında olduğu düşünülürse hammadde yoğun ürün grubunda rekabet üstünlüğüne sahip olmaması olağan bir sonuçtur.

Grafik 3.17 Güney Kore’nin LI Analizi (SITC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000-2004 aralığına kadar negatif değerlerde seyreden zor taklit edilen ürün grubunun rekabet gücünün 2004 yılından itibaren bir sıçrama gösterip yükselişe

geçtiği ve 2008 yılından itibaren tüm alanlarda en yüksek skora ulaştığı izlenmektedir. Bu yükselişten anlaşılmaktadır ki, Güney Kore ekonomisinde 2004 yılından itibaren zor taklit edilen ürün gruplarının üretimine yönelik bir sanayileşme politikası söz konusudur (Grafik 3.17).

Sermaye yoğun ürün gruplarına gelindiğinde ise 2000-2018 aralığında belirgin bir değişim gözlenmemektedir. Grafiğin en istikrarlı alanını bu grubun skoru oluşturmaktadır.

Emek yoğun ve kolay taklit edilen ürün grupları 2014 yılına kadar başa baş gitmiştir. 2014 yılından sonra ise kolay taklit edilen ürün gruplarının performansında bir düşüş meydana gelmiştir. Hammade yoğun ürün grubunun grafik boyunca diğer trendlerin altında kalması; Güney Kore'nin canlı hayvanlar, gıda maddeleri, tarımsal hammaddeler, mineral yakıtlar, mineral yağlar, hayvansal ve bitkisel yağ ve gübre ürünlerinde karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olmadığını göstermektedir.

3.2.2.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile ISIC Rev.3 teknoloji yoğunluğuna göre Güney Kore'nin 2000-2018 yılları arasında LI analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.24 Güney Kore'nin LI Skorları (ISIC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Düşük Teknoloji	1,33	1,17	-1,73	2,27	1,26
Orta Düşük Teknoloji	1,15	0,09	-2,16	3,72	0,65
Yüksek Teknoloji	-2,03	-0,37	-3,71	1,24	-1,25
Orta Yüksek Teknoloji	-0,45	-0,89	-2,49	2,26	-0,66

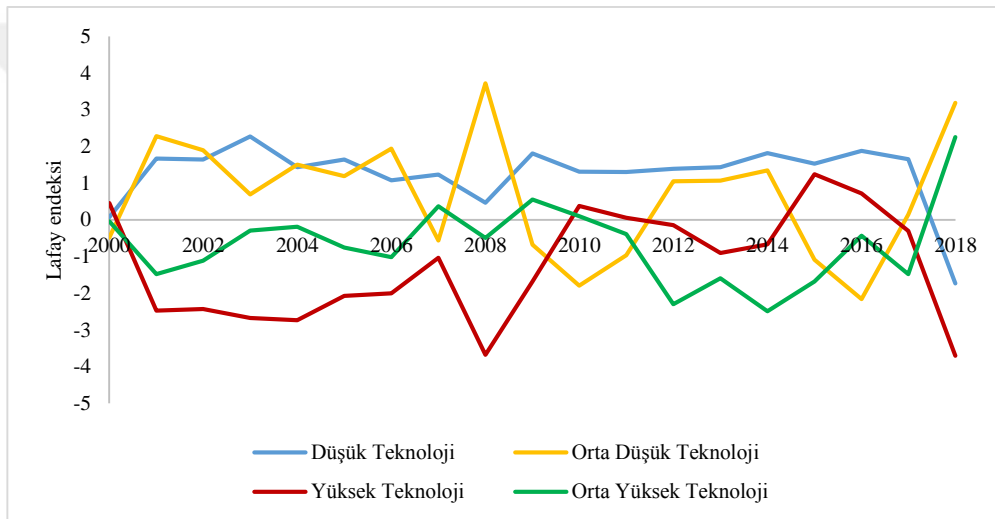
Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000-2009 ve 2010-2018 dönemlerinin en yüksek LI skorları düşük teknoloji ürün grubunda gözlenmektedir. Bu ürün grubunun minimum noktası incelendiğinde, diğer ürün gruplarının minimum noktasından daha yüksekte olduğu görülmektedir (Tablo 3.24).

Orta düşük teknoloji grubunun skorlarına bakıldığında ise, bu grubun maksimum noktası aynı zamanda tüm tablonun en yüksek değeridir. Tablodaki tüm minimum noktalar negatif değere sahipken tüm maksimum noktalar pozitif değere sahiptir. Orta düşük teknoloji ürün grubunda Güney Kore'nin karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olduğu görülmektedir.

Yüksek teknoloji grubunda maksimum nokta hariç pozitif değerlerin mevcut olmayışı uçak ve uzay aracı, ilaç, büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri, radyo, TV ve haberleşme teçhizatı, tıbbi, hassas ve optik aletler gibi ürünlerde rekabet avantajına sahip olunmadığının göstergesidir.

Grafik 3.18 Güney Kore'nin LI Analizi (ISIC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000 yılından itibaren yükselişe geçen orta düşük teknoloji grubu, 2003 yılında 0,70 değerine düşerek bir ivme kaybetmiştir. Bu yıldan sonra endeksin dalgalı bir şekilde yükselmesi 2006 yılına kadar sürmüştür. 2007 yılında -0,57 değerine düşen orta düşük teknoloji grubu LI değeri 2008 yılında 3,72'ye çıkıp maksimum değere ulaşmıştır. 2008 küresel krizinin etkisi ile orta düşük teknoloji grubunda rekabet gücü olumsuz yönde etkilenmiş ve ani bir düşüş yaşamıştır. 2016 yılından sonra tekrar pozitif yönlü ivme kazanan orta düşük teknoloji grubu LI skorları 2018 yılı itibari ile Güney Kore sanayisinin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürün gruplarından biri haline gelmesini sağlamıştır (Grafik 3.18).

İstikrarsız bir seyir izleyen yüksek teknoloji grubu rekabet gücü 2008 krizi ile birlikte dip noktasını görmüş ve bu yıldan sonra tırmanışa geçmiştir. 2015 yılından itibaren yeniden bir düşüş yaşamış ve 2018 yılı itibari ile 2008 krizinin ardından gördüğü dip noktanın daha da altına inerek yeni bir dip noktasına ulaşmıştır.

Düşük teknoloji grubundaki rekabet gücünde dalgalı bir seyrin görülmesi 2017 yılına kadar devam etmiştir. 2017 yılından sonra ivme kaybeden düşük teknoloji ürün grubu rekabet gücü 2018 yılı itibari ile -1,73 değerini göstermiştir. Grafik 3.18'deki diğer gruplar gibi istikrarsız bir seyir izleyen orta yüksek teknoloji grubu rekabet gücü skoru ise 2017 yılından itibaren bir tırmanışa geçmiş ve bu teknoloji ile üretilen ürün gruplarına bir rekabet avantajı kazandırmıştır.

3.2.3 Genel Değerlendirme

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, Türkiye SITC Rev.3 sınıflandırmasında emek yoğun ve sermaye yoğun ürün gruplarında karşılaştırmalı rekabet avantajına sahiptir. Güney Kore'nin ise sermaye yoğun, emek yoğun, zor taklit edilen araştırma bazlı ürünler ile kolay taklit edilen araştırma bazlı ürünlerin üretiminde uzmanlaştığı görülürken, hammadde yoğun ürün gruplarında ise bir uzmanlaşma söz konusu değildir.

ISIC Rev.3 sınıflandırmasına göre analiz sonuçları Türkiye'nin düşük teknoloji ürün gruplarında uzmanlaştığını kanıtlarken, Güney Kore'nin orta düşük ve düşük teknoloji ürün gruplarında uzmanlaştığını gösterir niteliktedir.

3.3 MICHAELY ENDEKSİ ANALİZİ

MI, Türkiye ve Güney Kore için SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) olmak üzere iki farklı sınıflandırmaya göre analiz edilmiştir.

3.3.1 Türkiye Analizi

Türkiye'nin küresel rekabet gücü MI yardımı ile SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. 2000-2018 yıllarını kapsayan bu analiz ilk olarak SITC daha sonra ISIC sınıflandırılmasına göre yorumlanmıştır.

3.3.1.1 SITC Rev. 3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile SITC Rev.3 faktör yoğunluğuna göre Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında MI analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.25 Türkiye'nin MI Skorları (SITC Rev.3)

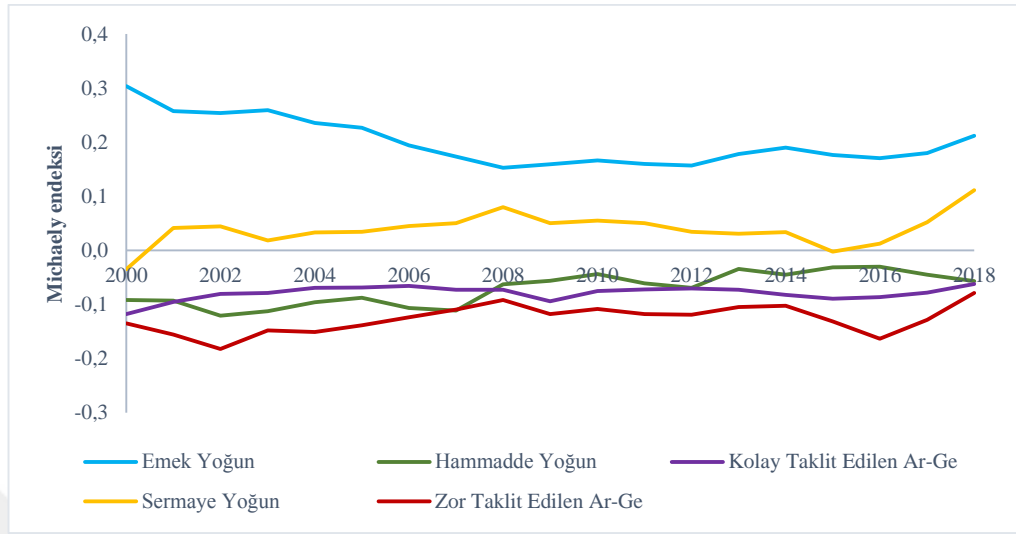
	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Emek Yoğun	0,22	0,18	0,15	0,30	0,20
Hammadde Yoğun	-0,09	-0,05	-0,12	-0,03	-0,07
Kolay Taklit Edilen	-0,08	-0,08	-0,12	-0,06	-0,08
Sermaye Yoğun	0,04	0,04	-0,03	0,11	0,04
Zor Taklit Edilen	-0,13	-0,12	-0,18	-0,08	-0,13

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000-2009 yılları ve 2010-2018 yılları arasında emek yoğun ve sermaye yoğun ürün gruplarının rekabet gücü pozitif seyir izlemiştir. Başka bir açıdan ise, emek yoğun ürün grubunun minimum noktası diğer grupların minimum noktasının üzerinde yer almıştır. Analiz skorlarının maksimum noktasına bakıldığında ise sermaye yoğun ve emek yoğun mal gruplarının sonuçlarının pozitif noktalarda olduğu görülmektedir (Tablo 3.25).

Kolay taklit edilen ve zor taklit edilen ürün gruplarına bakıldığında, 2000-2009 ve 2010-2018 ortalama değerleri negatif olduğu gibi bu ürün gruplarının maksimum noktaları da negatif sonuçlar vermiştir. Kolay taklit edilen ürün grupları organik kimyasal ürünler, inorganik kimyasal ürünler, tıp ve eczacılık ürünleri, ilk haliyle olmayan plastikler, kimyasal maddeler ve ürünler, büro makineleri, otomatik veri işleme makineleri, iletişim, ses kaydı ve ses kaydedici ürünler şeklindedir. Zor taklit edilen ürün grupları ilk haliyle plastikler, makineler ve ulaşım araçları, mesleki, bilimsel ölçüm ve kontrol cihazları, fotoğrafik ve optik donanımlar ayrıca saatler şeklindedir. Bu sayılan mal gruplarının rekabet gücünde hiçbir dönemde pozitif değerlere ulaşamaması Türkiye'nin bu ürün gruplarında bir rekabet avantajının olmadığını göstermektedir.

Grafik 3.19 Türkiye'nin MI Analizi (SITC Rev. 3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Emek yoğun ürün grupları incelendiğinde, Türkiye sanayisinin bu alandaki rekabet avantajını 2000 yılından 2008 yılına kadar yavaş yavaş yitirdiği gözlenmektedir. 2008 yılından sonra ise yaşanan krize rağmen bu ürün grubundaki MI skorlarının yavaş da olsa yükselme eğiliminde olduğu görülmektedir. Emek yoğun ürün grubu MI skorları 2014 yılında 0,19'a ulaşmış ve 2018 yılı itibari ile 0,21 değerini görmüştür (Grafik 3.19).

Sermaye yoğun malların rekabet gücü de emek yoğun mallarda olduğu gibi, 2008 yılına kadar iyi bir performans göstermiştir. 2008 yılından sonra küresel kriz olumsuz etkisini burada da belli etmiş ve söz konusu ürünlerin rekabet gücünde bir düşme eğilimi gözlenmiştir. 2015 yılına kadar istikrarsız devam eden durum bu yıldan sonra yeniden ivme kazanmış ve 2018 yılında aralığın maksimum noktası olan 0,21 değerine ulaşmıştır. Değerin 1'e yaklaşması rekabet avantajının şiddetinin artması nedeniyle önem arz etmektedir.

Hammadde yoğun ürün grubu 2000-2018 dönemi boyunca istikrarsız bir seyir izlemiştir. Kolay taklit edilen ve zor taklit edilen mal gruplarına bakıldığında birbirine paralel ve istikrarsız bir rekabet gücü seyri söz konusudur. Ayrıca bu mal gruplarının 2000-2018 dönemi boyunca pozitif değerlere hiç ulaşamaması, Türkiye'nin bu ürün gruplarında rekabet avantajının olmadığı göstergesidir.

3.3.1.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile ISIC Rev.3 teknoloji yoğunluğuna göre Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında MI analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.26 Türkiye'nin MI Skorları (ISIC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Düşük Teknoloji	0,14	0,14	0,10	0,20	0,14
Orta Düşük Teknoloji	-0,07	-0,01	-0,15	0,07	-0,04
Yüksek Teknoloji	-0,08	-0,09	-0,12	-0,07	-0,09
Orta Yüksek Teknoloji	0,02	0,01	-0,04	0,06	0,01

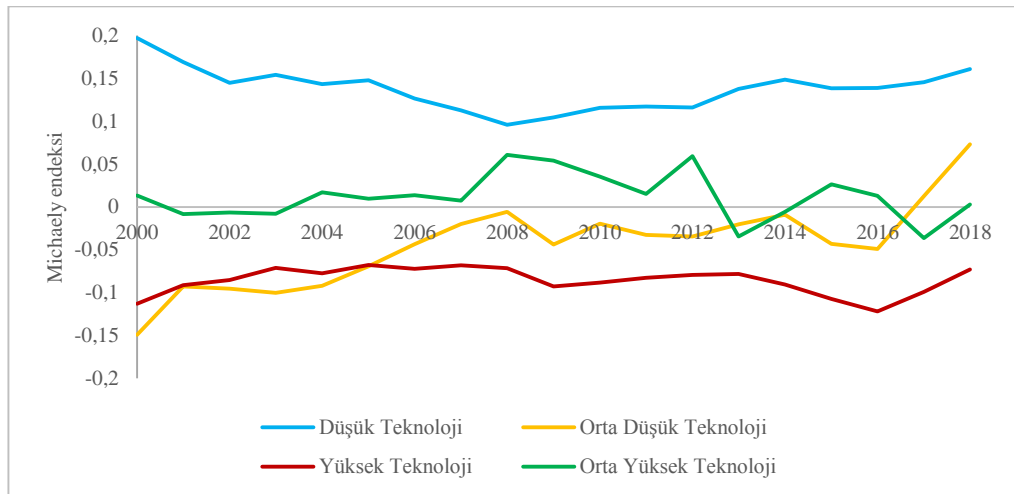
Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Düşük teknoloji ürün grubunun skor ortalaması 2000-2009 ve 2010-2018 dönemlerinde aynıdır. Ayrıca diğer tüm grupların minimum noktaları karşılaştırıldığında, düşük teknoloji grubunun minimum noktasının en yüksekte olduğu görülmektedir. Maksimum noktalar incelendiğinde de düşük teknoloji grubunun maksimum noktasının diğer gruplara kıyasla yüksekte kaldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin düşük teknolojili ürün gruplarının ihracatında rekabet gücü olduğunu göstermektedir (Tablo 3.26).

Orta düşük teknoloji grubu MI skorları 2000-2018 döneminde negatif değerler almıştır. Bu grubun MI skorları yalnızca maksimum noktada pozitif değere ulaşılmıştır. Türkiye bu ürün grubunda da rekabet avantajına sahip değildir.

Yüksek teknoloji grubuna bakıldığında, sözü edilen yılların tamamında MI skorları negatiftir. Dolayısıyla ülke bu ürün gruplarında rekabet dezavantajına sahiptir. Orta yüksek teknolojili ürün gruplarında ise Türkiye yüksek düzeyde olmasa da rekabet avantajına sahiptir.

Grafik 3.20 Türkiye'nin MI Analizi (ISIC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Türkiye'nin MI analizinde düşük teknoloji grubunun rekabet gücünün pozitif şekilde seyrettiği görülmektedir. Ayrıca düşük teknoloji grubu diğer grupların oldukça üzerinde değerlere ulaşmıştır. 2008 krizi ile birlikte istikrarsız bir trend izleyen orta yüksek teknoloji grubu rekabet gücü 2018 yılı itibari ile pozitif şekilde seyretmeye başlamıştır. Yüksek teknoloji ürün grubu rekabet gücü dönem boyunca pozitif değerlere ulaşamamıştır (Grafik 3.20).

Orta düşük teknoloji grubunun rekabet gücünde ise 2008 yılına kadar dalgalı bir şekilde yükselme görülmüş ve bu yıldan sonra yine istikrarsız bir trend takip edilmiştir. 2016 yılından itibaren yükselişe geçen orta düşük teknoloji grubun ihracat rekabet gücü, Türkiye'nin gemi, bot yapımı ve tamiri, kauçuk ve plastik ürünler, rafine petrol ürünleri ve nükleer yakıt, temel metaller ve işlenmiş metal ürünlerde rekabet edebilirliğini yükselttiğini göstermektedir (Grafik 3.23).

3.3.2 Güney Kore Analizi

Güney Kore'nin küresel rekabet gücü MI yardımı ile SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. 2000-2018 yıllarını kapsayan bu analiz ilk olarak SITC daha sonra ISIC sınıflandırılmasına göre yorumlanmıştır.

3.3.2.1 SITC Rev. 3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile SITC Rev.3 faktör yoğunluğuna göre Güney Kore'nin 2000-2018 yılları arasında MI analiz skorları elde edilmiştir.

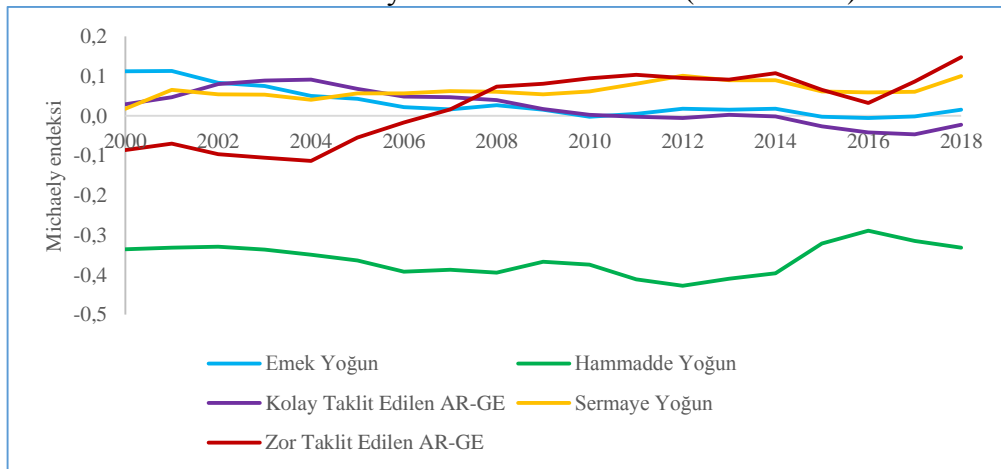
Tablo 3.27 Güney Kore'nin MI Skorları (SITC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Emek Yoğun	0,06	0,01	-0,01	0,11	0,03
Hammadde Yoğun	-0,36	-0,36	-0,43	-0,29	-0,36
Kolay Taklit Edilen	0,06	-0,02	-0,05	0,09	0,02
Sermaye Yoğun	0,05	0,08	0,02	0,10	0,06
Zor Taklit Edilen	-0,04	0,09	-0,11	0,15	0,02

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Emek yoğun ürün grubu rekabet gücü düşük düzeyde de olsa pozitiftir. Hammadde yoğun ürün grubu rekabet gücü skorlarının tüm aralıklarda negatif değer alması, Güney Kore'nin hammadde yoğun mallarda rekabet dezavantajı olduğunu göstermektedir. Hammadde yoğun malların içinde canlı hayvan ve gıda maddesi, tarımsal hammadde, mineral yakıt ve mineral yağ, hayvansal ve bitkisel yağlar ile gübre ürünleri bulunmaktadır. Hammadde yoğun malların üretiminin hammaddeye yakın olmakla da bir bağlantısı bulunduğundan Güney Kore'nin bu açıdan bir dezavantaja sahip olduğu düşünülebilir (Tablo 3.27).

Grafik 3.21 Güney Kore'nin MI Analizi (SITC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Sermaye yoğun ürün grubu rekabet gücü dönem boyunca istikrarlı bir eğilim izlemiştir. Bu ürün grubunun rekabet gücünde 2008 krizinin etkisi hissedilmemiştir. 2008 yılında 0,07 olan MI skorunun 2009 yılında 0,08'e yükselmesi bu durumu destekler niteliktedir. Ayrıca 2000 yılında 0,02'yi gösteren bu grubun MI değeri 2018 yılında 0,10'a ulaşmıştır. Aradan geçen 19 yılda sermaye yoğun ürün grubunun rekabet edebilirlik seviyesi yükselmiştir. Emek yoğun ürün grubuna bakıldığında ise, 2000 yılında 0,11 değerinde olan bu grubun 2018 yılı itibari ile değeri 0,02'dir. 2000-2018 aralığı boyunca emek yoğun ürünlerin performansında meydana gelen bu düşüş, Güney Kore'nin bu grupta rekabet avantajının nispi olarak azaldığını göstermektedir (Grafik 3.21).

Kolay taklit edilen ürün grubu rekabet gücünde 2012 yılından itibaren bir ivme kaybı gözlenmiştir. 2000-2018 koridoru boyunca pozitif seyir izleyen bu ürün grubu MI skoru 2010-2018 aralığında negatif değer almıştır. Bununla birlikte, 2000 yılında kolay taklit edilen ürün grubunun MI değeri 0,03 iken 2018 yılında -0,02 değerine düşmüştür. Aradan geçen 19 yılda bu ürün grubunun rekabet gücünde önemli bir kayıp yaşanmıştır.

Zor taklit edilen ürün grubundaki rekabet üstünlüğüne bakılacak olursa, 2006 yılına kadar performansın negatif olduğu gözlemlenmiştir. 2007 yılından itibaren yükselişe geçen bu grupta 2008 krizinin etkisi 2009 yılında olumsuz bir şekilde izlenmemiş ve bu iki yılda değerler aynı kalmıştır. Bu ürün grubunun rekabet gücü performansında 2016 yılına kadar bir düşme gözlenmiş ve dip noktası görülmüş olsa da, 2018 yılına kadar iyi bir ivme yakalanmış ve 2018 itibari ile MI değeri 0,15'e yükselmiştir. Zor taklit edilen ürün grubunun MI değerleri 2018 yılında diğer ürün gruplarının üzerinde kalmaktadır.

Hammadde yoğun ürün grubunun rekabet gücü skorları her iki dönemde de benzer olup, hiçbir dönemde MI skorları pozitif seyir izleyememiştir. Hammadde yoğun ürün grubunda Güney Kore'nin ihracat rekabet dezavantajı söz konusudur.

3.3.2.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile ISIC Rev.3 teknoloji yoğunluğuna göre Güney Kore'nin 2000-2018 yılları arasında MI analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.28 Güney Kore'nin MI Skorları (ISIC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Düşük Teknoloji	0,01	-0,01	-0,03	0,05	0,00
Orta Düşük Teknoloji	0,01	0,12	-0,02	0,20	0,06
Yüksek Teknoloji	0,29	0,55	0,00	0,77	0,41
Orta Yüksek Teknoloji	0,23	0,70	-0,05	1,00	0,45

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

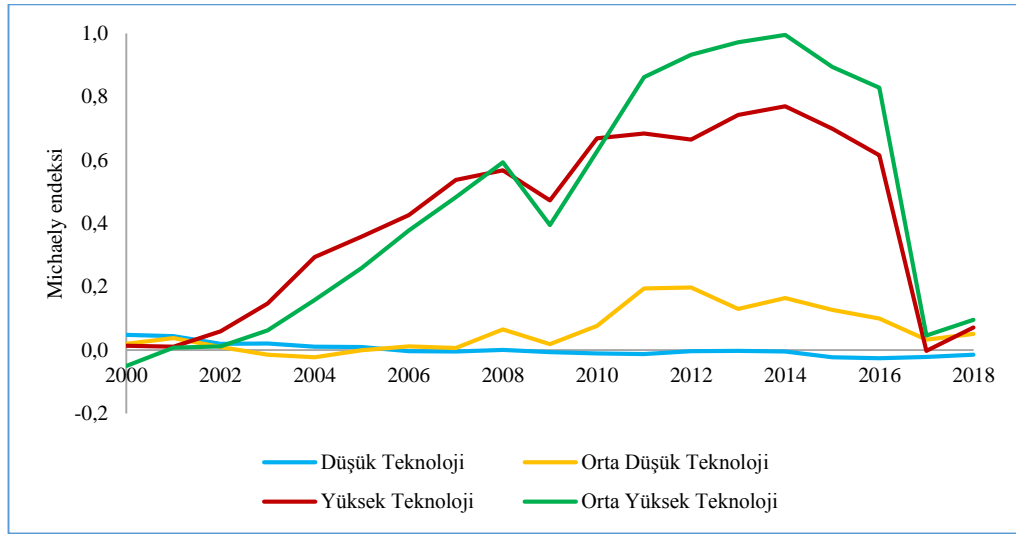
2000-2009 döneminde en yüksek MI değerine yüksek teknoloji grubu ulaşmıştır. Yüksek teknolojiyi takip eden grup ise orta yüksek teknoloji grubudur. Düşük teknoloji ve orta düşük teknoloji ürün grubu MI skorları ise 2000-2009 döneminde düşük değerlere sahiptir (Tablo 3.28).

2010-2018 dönemi incelendiğinde, en yüksek rekabet gücüne orta yüksek teknoloji ürün grubunun ulaştığı görülmektedir. Bu ürün grubunu yüksek teknoloji ürün grubu takip etmiştir. Bu dönemde en düşük rekabet gücü performansını düşük teknoloji grubu sergilemiştir. Orta düşük teknoloji grubunun rekabet gücü ise düşük teknoloji ürün grubuna göre daha yüksektir.

Yüksek teknoloji ürün grubunun minimum noktasının MI değerinin sıfıra eşit olduğu görülmektedir. Bu durum, ürün gruplarının tam benzerlik gösterdiğini ifade etmektedir. Yüksek teknoloji ürün grubuna dâhil olan ürün ya da ürün grupları uçak ve uzay aracı, ilaç büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri, radyo, TV ve haberleşme teçhizatı, tıbbi, hassas ve optik aletler olarak sıralanabilir.

Tablonun maksimum noktalarına bakıldığında en iyi sonucu orta yüksek teknoloji grubu vermektedir. Takip eden gruplar ise yüksek teknoloji, orta düşük teknoloji ve en düşük performansa sahip olan düşük teknoloji grubudur. Orta yüksek teknoloji ürün grubu MI değerinin 1 çıkması ülkenin bu ürün grubunun ihracatında tam uzmanlaşmaya sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda referans aralıkları dikkate alındığında, endeks değerinin 1'e yaklaşması da rekabet avantajı şiddetinin yükseldiği savını destekler niteliktedir. Sonuç olarak maksimum noktada orta yüksek teknoloji grubu tam uzmanlaşmaya sahiptir.

Grafik 3.22 Güney Kore'nin MI Analizi (ISIC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Düşük teknoloji grubuna bakıldığında, 2010 yılına kadar istikrarlı bir seyir izleyen MI skorları 2010 yılından sonra negatif değerler almıştır. Bu ürün grubunun 2018 yılında ulaştığı MI değeri -0,015 olarak ölçülmektedir. Orta düşük teknoloji grubu rekabet gücü ise 2007 yılına kadar istikrarlı seyir izlemiş ve 2007 yılında 0,006'dan ani bir ivme ile 0,065'e yükselmiştir. 2008 küresel krizinin etkisi burada kendini göstermiş ve endeks değeri 2009 yılında oldukça gerilemiştir (Grafik 3.22).

Grafikte yüksek teknoloji ve orta yüksek teknoloji ürün grubunun performansı ile geriye kalan grupların performansının arasındaki fark gözle görülür derecede yüksektir. İlk olarak orta yüksek teknoloji grubuna bakıldığında, 2000 yılında -0,051 olan endeks değeri 2002 yılından itibaren ivmesini artırmış ve 2008 yılında maksimum noktasını yaşadıkdan sonra küresel krizin olumsuz etkisi ile bir düşüşe başlamıştır. 2009 yılında yaşanan düşüşün ardından yeniden yükselişe geçmiştir. 2014 yılında maksimum noktasına ulaşan orta yüksek teknoloji grubu rekabet gücü değerleri, 2017 yılına kadar görece ivme kaybetse de 2018 yılında 0,096 değerine ulaşmış. Orta yüksek teknoloji grubunda, elektrikli makine ve cihazlar, motorlu taşıtlar, römork ve yarı römorklar, farmasötikler hariç kimyasallar, demiryolu ve nakliye malzemeleri, makine ve teçhizat ürünleri bulunmaktadır. Bu ürün gruplarında Güney Kore'nin karşılaştırmalı rekabet avantajı oldukça yüksektir.

3.3.3 Genel Değerlendirme

SITC Rev. 3 sınıflandırmasına göre analiz sonuçları değerlendirildiğinde, Türkiye emek yoğun ve sermaye yoğun ürün gruplarında karşılaştırmalı rekabet avantajına sahiptir. Güney Kore'nin ise sermaye yoğun ve zor taklit edilen ve kolay taklit edilen araştırma bazlı ürün gruplarında uzmanlaştığı görülmektedir. Bu durum, Güney Kore'nin rekabet avantajının daha çok katma değeri nispeten yüksek ürün gruplarına dayandığını göstermektedir.

ISIC Rev. 3 sınıflandırmasına göre analiz sonuçları, Türkiye'nin düşük teknoloji ve orta düşük teknoloji ürün gruplarında uzmanlaştığını göstermektedir. Güney Kore'nin ise yüksek teknoloji ve orta yüksek teknoloji ürün gruplarında ihracat rekabet avantajı bulunmaktadır. Her iki teknoloji sınıflandırması analizi de Türkiye'nin uzmanlaşmasının nispeten daha düşük katma değer ve AR-GE ile gerçekleştiğini göstermektedir.

3.4 TİCARET DENGESİNE KATKIYI ÖLÇEN AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜK ENDEKSİ ANALİZİ

Ticaret dengesine katkıyı ölçen açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük endeksi Türkiye ve Güney Kore için SITC Rev.3 ve ISIC Rev.3 olmak üzere iki farklı sınıflandırmaya göre analiz edilecektir.

3.4.1 Türkiye Analizi

Türkiye'nin küresel rekabet gücü CTB endeksi aracılığıyla sırası ile SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. 2000-2018 yıllarını kapsayan bu analiz ilk olarak SITC daha sonra ISIC sınıflandırılmasına göre yorumlanmıştır.

3.4.1.1 SITC Rev. 3'e Göre Analizi

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile SITC Rev.3 faktör yoğunluğuna göre Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında CTB endeksi analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.29 Türkiye'nin CTB Skorları (SITC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Emek Yoğun	107,98	87,49	75,25	140,03	98,27
Hammadde Yoğun	-45,66	-21,88	-59,71	-14,74	-34,40
Kolay Taklit Edilen	-39,64	-37,10	-54,22	-28,57	-38,44
Sermaye Yoğun	18,04	21,48	-15,98	59,24	19,67
Zor Taklit Edilen	-65,90	-56,52	-89,93	-34,46	-61,46

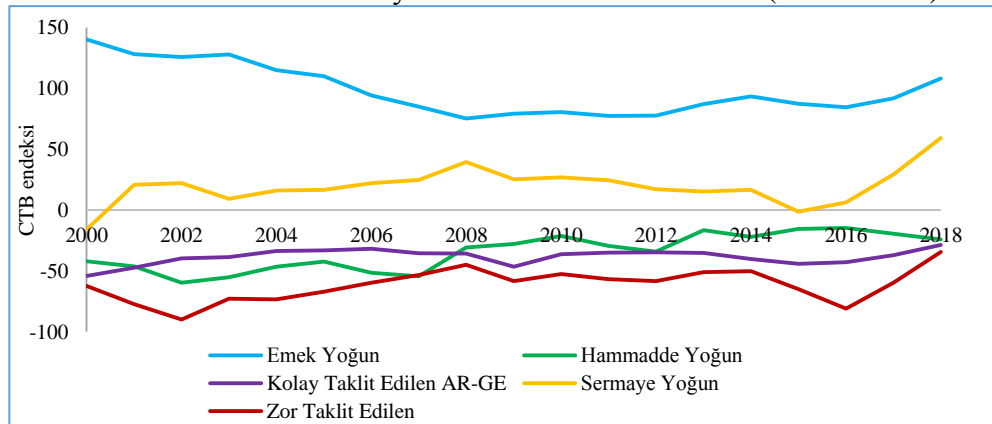
Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000-2009 döneminin en yüksek rekabet gücü değeri emek yoğun ürün grubuna aittir. Emek yoğun ürün grubunu sermaye yoğun ürün grubu takip etmektedir. Dönem boyunca hammadde yoğun, kolay ve zor taklit edilen ürün gruplarının negatif değerler aldığı görülmektedir (Tablo 3.29).

2010-2018 döneminde de en yüksek CTB değerleri emek yoğun ürün gruplarına aittir. Sermaye yoğun ürün grubunun emek yoğun grubundan sonra en iyi rekabet gücü performansı sergilediği görülmektedir. Bununla beraber, diğer ürün gruplarının CTB değerleri negatiftir. Bu ürün gruplarında Türkiye'nin ihracat rekabet avantajı yoktur. Bu grupta en düşük skorlar zor taklit edilen ürün grubuna aittir.

Minimum noktalara bakıldığında yalnızca emek yoğun ürün grubunun pozitif olduğu, diğer grup skorlarının ise negatif değerlere sahip olduğu görülmektedir. Maksimum noktalara bakıldığında ise emek yoğun ve sermaye yoğun ürün gruplarının pozitif noktaya sahip olduğu diğer grupların ise maksimum noktada dahi sıfırın üzerine çıkamadığı anlaşılmaktadır.

Grafik 3.23 Türkiye'nin CTB Endeksi Analizi (SITC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Emek yoğun ürün grubu ihracat rekabet gücü 2000 yılında 140,02 endeks değerine sahipken 2018 yılında 108,07 olarak ölçülmüştür. Sermaye yoğun ürün grubu rekabet gücü değeri 2008 yılına kadar yükselmiş, küresel krizin etkisi ile birlikte bu yıldan sonra düşüşe geçmiştir. 2018 yılı itibari ile sermaye yoğun ürün grubunun değeri 59,24 olarak görülmektedir (Grafik 3.23).

Hammadde yoğun, zor taklit edilen ve kolay taklit edilen ürün gruplarında Türkiye'nin CTB endeksi hiçbir dönemde pozitif değere ulaşamamıştır. Yani bu ürün gruplarında ülkenin ihracat rekabet dezavantajı vardır.

3.4.1.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile ISIC Rev. 3 teknoloji yoğunluğuna göre Türkiye'nin 2000-2018 yılları arasında CTB endeksi analiz skorları elde edilmiştir.

2000-2009 döneminin en yüksek CTB değeri düşük teknoloji grubunda ölçülmüştür. Düşük teknoloji grubundan sonra en yüksek CTB skoruna sahip olan ürün grubu orta yüksek teknoloji grubudur (Tablo 3.30).

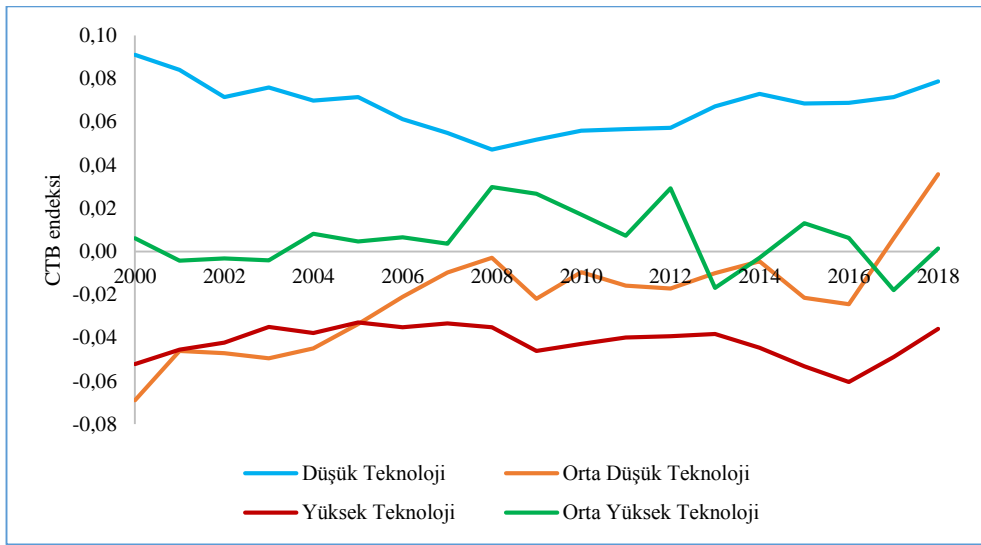
Tablo 3.30 Türkiye'nin CTB Skorları (ISIC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Düşük Teknoloji	0,07	0,07	0,05	0,09	0,07
Orta Düşük Teknoloji	-0,03	-0,01	-0,07	0,04	-0,02
Yüksek Teknoloji	-0,04	-0,04	-0,06	-0,03	-0,04
Orta Yüksek Teknoloji	0,01	0,00	-0,02	0,03	0,01

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Minimum noktalara bakıldığında, en yüksek değere sahip olan grup düşük teknoloji grubudur. Orta düşük teknoloji grubunun minimum noktası ise tablonun en kötü değerine sahiptir. Maksimum noktalarda grupların sıralamalarına bakıldığında, 1.sırayı düşük teknoloji grubu alırken 2.sırayı orta düşük teknoloji grubu ve 3.sırayı da orta yüksek teknoloji grubu almaktadır.

Grafik 3.24 Türkiye'nin CTB Endeksi Analizi (ISIC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Düşük teknoloji grubunun istikrarlı ve yüksek bir seyir izlediği görülmektedir. Orta yüksek teknoloji grubu CTB değeri 2000 yılında 0,006 iken, Türkiye'nin 2001 krizine maruz kalmasından dolayı bu yıl -0,004 olarak ölçülmüştür. 2004 yılında bir ivme kazanan orta yüksek teknoloji grubu rekabet gücü 2008 yılına kadar yükselmeye devam etmiştir. 2008 küresel krizi ile birlikte bir ivme kaybı yaşanmış ve 2011 yılına kadar bu olumsuz süreç devam etmiştir. 2011 yılından sonra kaybettiği ivmesini geri kazanan orta yüksek teknoloji grubu rekabet gücü 2013 yılında -0,016 değerine gerileyerek dip noktasını görmüştür. 2018 yılı itibari ile 0,001 endeks değerine sahiptir (Grafik 3.24).

Orta düşük teknoloji grubuna bakıldığında, 2000 yılında -0,068 CTB değerine sahip orta düşük teknoloji grubu ihracat rekabet gücü 2008 yılına kadar yükselmeye devam etmiştir. 2008 küresel krizi ile birlikte bu ürün grubunun rekabet gücünde bir ivme kaybı yaşamıştır. Bu yıldan sonra bu ürün grubunun rekabet gücünde istikrarsız bir durum söz konusu olup, 2016 yılında -0,024, 2018 yılında 0,035 CTB değerleri elde edilmiştir. CTB endeksinin etkinliği endeks değerinin sıfırdan büyük olması halinde geçerli olacağından, sıfırdan pozitif yönde uzaklaşma oldukça önem arz etmektedir. Grafik boyunca pozitif noktalara hiç ulaşamayan ve en kötü seyri izleyen ürün grubu yüksek teknoloji ürün grubudur. Dolayısıyla Türkiye, katma değeri yüksek ürün gruplarının ihracatında rekabet avantajı elde edememiştir.

3.4.2 Güney Kore Analizi

Güney Kore'nin küresel rekabet gücü CTB endeksi aracılığıyla SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. 2000-2018 yıllarını kapsayan bu analiz ilk olarak SITC daha sonra ISIC sınıflandırılmasına göre yorumlanmıştır.

3.4.2.1 SITC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile SITC Rev.3 faktör yoğunluğuna göre Güney Kore'nin 2000-2018 yılları arasında CTB endeksi analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.31 Güney Kore'nin CTB Skorları (SITC Rev.3)

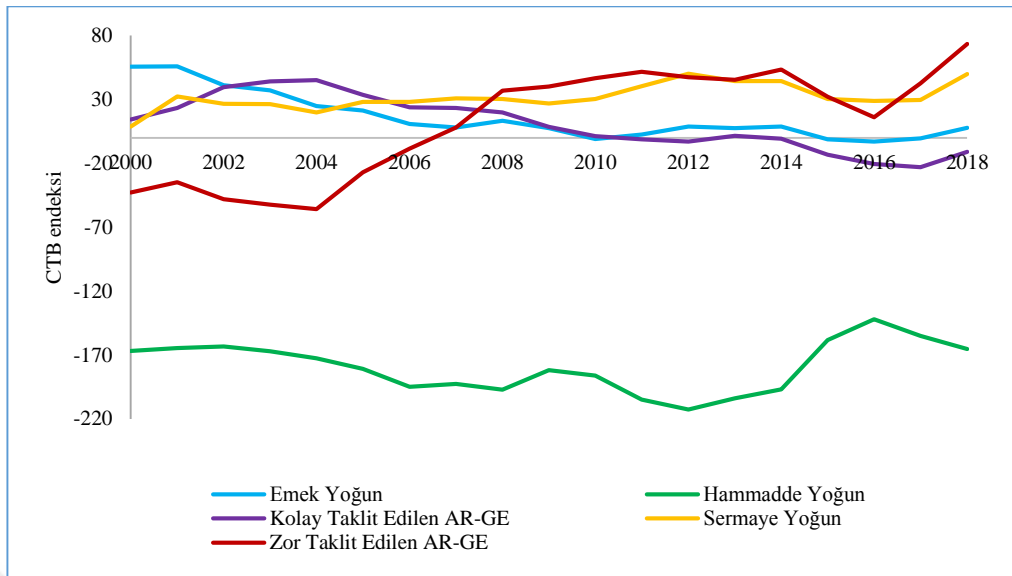
	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Emek Yoğun	27,56	3,33	-2,88	55,92	16,08
Hammadde Yoğun	-178,25	-180,57	-212,68	-142,13	-179,35
Kolay Taklit Edilen	27,58	-7,79	-23,04	45,05	10,83
Sermaye Yoğun	25,81	38,67	8,87	50,01	31,90
Zor Taklit Edilen	-18,42	45,40	-55,86	73,44	11,81

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000-2009 döneminin en iyi rekabet gücü endeks ortalamasına kolay taklit edilen ürün grubu ulaşmıştır. Hammadde yoğun malların ihracatındaki rekabet değeri ise bu dönemde negatif olup oldukça düşük düzeydedir. 2010-2018 döneminin ise en yüksek ortalama rekabet gücü değeri zor taklit edilen ürün grubuna aittir. Bu ürün grubunu sermaye yoğun ürün grubu takip etmektedir. Hammadde yoğun ürün grubunun rekabet dezavantajı durumu bu dönemde de devam etmiştir (Tablo 3.31).

Minimum noktalara bakıldığında sermaye yoğun ürün grubunun minimum noktası diğer grupların minimum noktalarının üzerindedir. En düşük minimum noktasına sahip olan nokta hammadde yoğun ürün grubu olmuştur. Keza bu ürün grubunda önemli bir rekabet dezavantajı durumu söz konusudur. Maksimum değerlerin en büyüğü zor taklit edilen ürün grubuna aittir. Ülke bu ürün grubu ihracatında önemli düzeyde rekabet avantajına sahiptir.

Grafik 3.25 Güney Kore'nin CTB Endeksi Analizi (SITC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000 yılında -42 olan zor taklit edilen ürün grubunun CTB değeri 2004 yılından itibaren yükselmeye başlamış ve 2008 yılına kadar yükselişini sürdürmüştür. 2014 yılına kadar devam eden istikrarlı yükselişin sonrasında bu yıldan sonra bir ivme kaybetmiş ve 2016 yılında minimum noktasını görmüştür. 2018 yılı itibari ile en yüksek rekabet gücü zor taklit edilen ürün gruplarına aittir. Katma değeri yüksek bu ürün gruplarında ülke önemli bir rekabet avantajı sağlamıştır (Grafik 3.25).

Ülkenin sermaye yoğun ürün gruplarının ihracatında da istikrarlı bir rekabet avantajı durumu söz konusudur. 2018 yılındaki endeks değerine göre sermaye yoğun ürün grubunun rekabet avantajı oldukça yüksektir.

Emek yoğun ve kolay taklit edilen araştırma bazlı ürün grubunun 2000 ve 2018 dönemi CTB skorları karşılaştırılarak ele alındığında, bu iki grubun ihracatında da rekabet gücünün istikrarlı bir şekilde azaldığı görülmektedir. Hammadde yoğun ürün grubunun rekabet dezavantajı durumu yıllar itibariyle devam etmiştir.

3.4.2.2 ISIC Rev.3'e Göre Analiz

Comtrade veri tabanından alınan veriler yardımı ile ISIC Rev.3 teknoloji yoğunluğuna göre Güney Kore'nin 2000-2018 yılları arasında CTB endeksi analiz skorları elde edilmiştir.

Tablo 3.32 Güney Kore'nin CTB Skorları (ISIC Rev.3)

	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Düşük Teknoloji	6,84	-6,63	-12,79	23,99	0,46
Orta Düşük Teknoloji	9,39	26,17	-11,13	43,69	17,34
Yüksek Teknoloji	24,85	14,90	-16,15	41,51	20,14
Orta Yüksek Teknoloji	0,64	31,27	-25,21	47,74	15,15

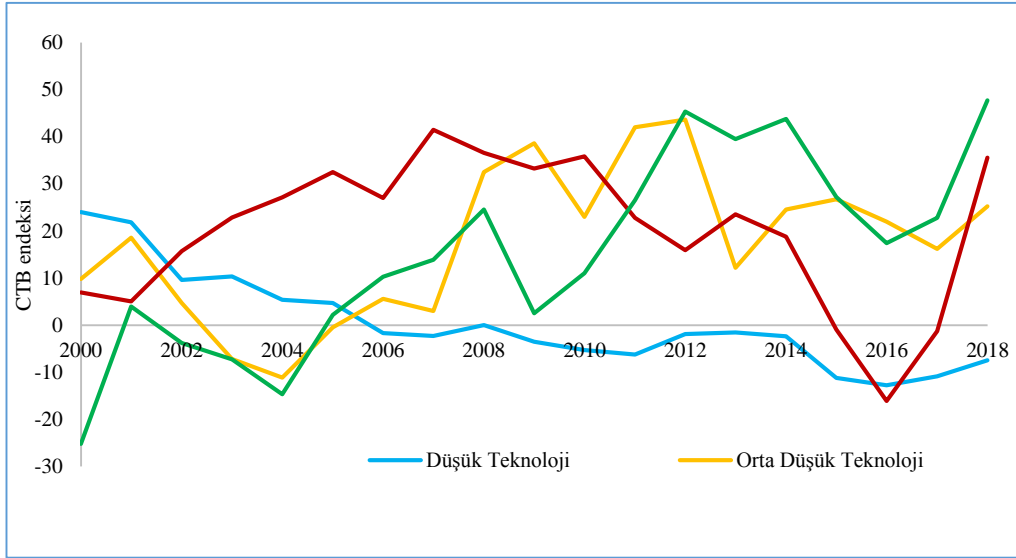
Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Yüksek teknoloji grubu ihracatındaki rekabet gücü 2000-2009 döneminde maksimum değere sahiptir. Bu ürün grubunu orta düşük teknoloji ve düşük teknoloji grubu izlemektedir. Bu dönemde en kötü CTB ortalamasına sahip ürün grubu orta yüksek teknoloji grubudur (Tablo 3.32).

Orta yüksek teknoloji grubu rekabet gücü 2010-2018 döneminde bir önceki döneme göre daha yüksek bir performans göstermiştir. Bu dönemde elektrikli makine ve cihazlar, motorlu taşıtlar, römork ve yarı römorklar, farmasötikler hariç kimyasallar, demiryolu ve nakliye ekipmanı, makine ve teçhizat ihracatında Güney Kore rekabet edebilirlik noktasında avantaj kazanmıştır.

Minimum noktalara bakıldığında, en düşük CTB değerine orta yüksek teknoloji grubu sahipken, en yüksek değere orta düşük teknoloji grubu sahiptir. Maksimum noktalara bakıldığında ise, en yüksek CTB değerine orta yüksek teknoloji grubu sahip iken en düşük değere düşük teknoloji ürün grubu sahiptir.

Grafik 3.26 Güney Kore'nin CTB Endeksi Analizi (ISIC Rev.3)

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Orta yüksek teknoloji grubunda 2000 yılında CTB endeks değerinin -25,2'yi göstermesi ve 2018 yılında bu değer 47,7'ye ulaşması Güney Kore'nin bu ürün grubunda önemli bir ivme yakaladığının göstergesidir. 2008 yılına kadar yükselen endeks değeri küresel krizin etkisi ile bu yıldan itibaren bir düşüşe geçmiştir. 2012 yılında 45,3'e yükselen endeks istikrarsız bir eğilim göstererek 2018 itibari ile maksimum noktasına ulaşmıştır (Grafik 3.26).

İkinci en iyi CTB değerine 35,5 ile yüksek teknoloji grubu sahiptir. 2000 yılında 6,9 CTB değerine sahip olan yüksek teknoloji ürün grubu, 2018 yılında 35,5 değerine ulaşmıştır. 2013 yılına kadar istikrarsız bir yönelim gösteren bu grup 2016 yılında -16,1 değerine ulaşıp dip noktasını görmüştür. Bu yıldan sonra söz konusu grubun yeniden ivme kazanıp 2018 itibari ile pozitif değerlere ulaşması Güney Kore'nin yüksek teknoloji grubunda rekabet edebilirliğini artırmıştır.

Orta düşük teknoloji grubu dönem boyunca çok dalgalı bir seyir izlemiştir. Küresel krizin ardından 2011 yılında maksimum değere ulaşan endeks 2018 itibari ile 25,2 seviyesine ulaşmıştır. Bu durum ülkenin bu ürün grubunun ihracatında da karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olduğunu göstermektedir.

Düşük teknoloji grubu CTB skorları ise oldukça kötüdür. Dönemin başında pozitif seyir izlese de, 2018 yılında bu ürün grubunda Güney Kore'nin CTB skorları

oldukça düşüktür. Dolayısıyla Güney Kore sanayisinde düşük teknoloji ile üretilen ürün ya da ürün gruplarında uzmanlaşmaya gidilebilmesi söz konusu değildir.

3.4.3 Genel Değerlendirme

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, Türkiye SITC (Rev.3) sınıflandırmasında emek ve sermaye yoğun ürün gruplarında karşılaştırmalı rekabet avantajına sahiptir. Güney Kore'nin ise emek yoğun, sermaye yoğun ve zor taklit edilen araştırma bazlı ürün gruplarında uzmanlaştığı görülürken, hammadde yoğun ürünlerde ve kolay taklit edilen ürünlerde uzmanlaşmanın söz konusu olmadığı görülmektedir.

ISIC (Rev.3) sınıflandırmasına göre analiz sonuçları Türkiye'nin düşük teknoloji ve orta yüksek teknoloji ürün ya da ürün gruplarında uzmanlaştığını kanıtlar nitelikteyken; Güney Kore'nin orta düşük, yüksek ve orta yüksek teknoloji ürün ya da ürün gruplarında uzmanlaştığı görülmektedir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin ihracatındaki AR-GE ve inovasyon düzeyinin nispi olarak daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

3.5 TİCARET TAMAMLAYICILIK ENDEKSİ ANALİZİ

Ticaret tamamlayıcılık endeksi (TCI), ülkelerin dış ticaret ilişkilerinde birbirleri ile uyumlu olmaları ve dolayısıyla ticari ilişkiler bakımından birbirlerini tamamlamalarını konu edinmektedir. Çalışmada bu başlıkta Türkiye ve Güney Kore'nin ticari ilişkileri bakımından uyumluluğu tamamlayıcılık endeksi yardımı ile analiz edilmiştir.

3.5.1 Türkiye-Güney Kore Analizi

Türkiye'nin ihracatının, Güney Kore'nin ithalatını tamamlama düzeyi 2000-2018 dönemi ele alınarak TCI yardımı ile analiz edilmiştir.

Güney Kore'nin ürün ya da ürün grubu bağlamında ithalat talebi Türkiye'nin ihracatı tarafından yeteri düzeyde karşılanmamaktadır (Tablo 3.33).

Tablo 3.33 Türkiye-Güney Kore Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi

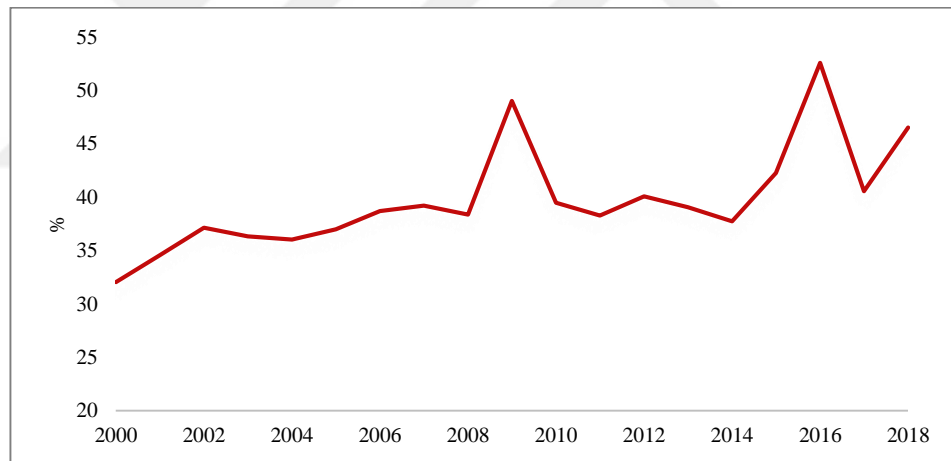
	2000-2009	2010-2018	min	max	2000-2018 ort.
Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi	37,84	41,85	32,03	52,59	39,74

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Türkiye'nin ihracatının Güney Kore ithalatını karşılama düzeyi oldukça düşüktür. Bu durum da Türkiye'nin Güney Kore'ye uyumluluk bağlamında düşük bir tamamlama düzeyinde kaldığının göstergesidir. Güney Kore'nin ithalat talebi ağırlıklı olarak hammadde yoğun ürün grubuna göre şekillenmiştir. Türkiye'nin hammadde yoğun ürün gruplarında bir karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olmaması bu talebin karşılanamama sonucunu doğurmuştur. Bu açıdan Güney Kore için daha fazla hammaddeye dayalı bir ihracat yapan bir ülkenin daha uyumlu olacağı söylenebilir.

2000-2009 yılları arasında %37,84 olan TCI değeri 2010-2018 yıllarında artarak %41,85 değerine ulaşmıştır. Bu durum Güney Kore'nin ithalat talebinin Türkiye ihracatı tarafından her geçen dönem daha fazla karşılandığını göstermektedir. Genel ortalamaya bakıldığında ise TCI değeri %39,74 şeklindedir. TCI'nın uyumluluk oranı 100'e yaklaştıkça iyileşme gösterdiği göz önünde bulundurulursa, Türkiye'nin Güney Kore için çok iyi bir ticaret partneri olma potansiyeli taşıdığı söylenemez.

Grafik 3.27 Türkiye-Güney Kore Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

TCI değeri 2000 yılından itibaren sürekli olarak artış göstermiştir. 2008 krizinde %38,37 olan endeks değeri 2009 yılında %49 olarak çıkmıştır. Bu yükselişten sonra 2009 yılından itibaren bir ivme kaybı gözlenmiştir. Grafiğin maksimum değeri 2016 yılında gözlenmiş fakat bu yıldan sonra bir düşüş yaşanmıştır. 2018 itibari ile TCI %46,52 olarak ölçülmektedir (Grafik 3.27).

3.5.2 Güney Kore-Türkiye Analizi

Güney Kore'nin ihracatının, Türkiye'nin ithalatını tamamlama düzeyi 2000-2018 koridoru ele alınarak TCI yardımı ile analiz edilmiştir.

Tablo 3.34 Güney Kore-Türkiye Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi

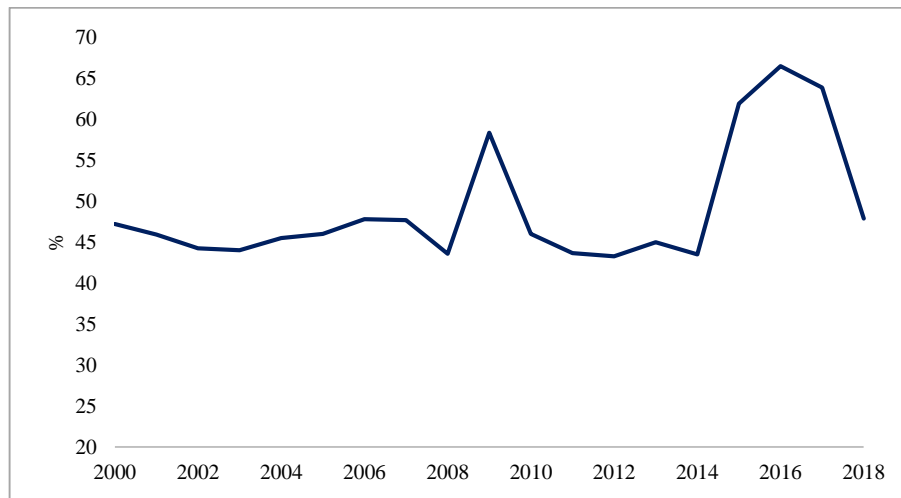
	2000- 2009	2010- 2018	min	max	2000- 2018 ort.
Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi	47,01	51,25	43,25	66,43	49,02

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Güney Kore'nin ihraç ettiği ürünler, Türkiye'nin ithalat talebini yeteri düzeyde karşılamaktadır. Türkiye'nin ithalat bağlamındaki ürün ya da ürün grubu istekleri Güney Kore'nin ihracat anlamındaki ürün ya da ürün grubu arzı ile örtüşmektedir (Tablo 3.34).

Güney Kore'nin ihracatı göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye, Güney Kore için iyi bir ithalatçı konumundadır. Güney Kore ihracat olarak Türkiye'nin ithalat bağlamındaki beklentilerinin önemli bir kısmını karşılamaktadır. Güney Kore'nin ihraç ettiği ürün ya da ürün grupları ağırlıklı olarak AR-GE ve katma değer düzeyi nispeten yüksek ürün gruplarıdır. Türkiye'nin ithalatında bu ürün gruplarının önemli bir payı olmasından dolayı, Güney Kore Türkiye için iyi bir ticaret ortağı konumundadır.

Grafik 3.28 Güney Kore-Türkiye Ticaret Tamamlayıcılık Endeksi Analizi

Kaynak: <https://wits.worldbank.org/> adresinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2000 yılından 2007 yılına kadar istikrarlı bir seyir gösteren TCI değeri 2008 yılından 2009 yılına kadar bir yükseliş gösterse de bu yıldan sonra keskin bir düşüş yaşamıştır. 2010 yılından 2014 yılına kadar yine istikrarlı seyir izleyen değer bu yılda ani bir sıçramaya geçmiş ve 2016 yılında %66,43'e ulaşmıştır. Bu oran aynı zamanda 100'e daha fazla yaklaşılmasından dolayı uyumluluğun Güney Kore'nin Türkiye'ye iyi bir partner olmasının ölçüsünü de göstermektedir (Grafik 3.28).

3.5.3 Genel Değerlendirme

Türkiye ve Güney Kore'nin ticaret uyumuna TCI yardımı ile bakılmıştır. Güney Kore'nin ithalat talebinin hammadde yoğun gruba yönelmesinden ve Türkiye'nin ise bu grupta rekabet edebilirliğinin düşük olmasından dolayı Türkiye'nin ihracatı Güney Kore'nin ithalatını yeteri düzeyde karşılayamamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin ihracat bağlamında Güney Kore'ye uyumlu bir ticaret ortağı olmadığı sonucu çıkmaktadır.

Türkiye'nin teknolojik ürün ya da ürün gruplarında ithalat talebinde bulunması ve Güney Kore'nin bu gruplarda karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olması, Türkiye'nin ithalat talebine yeteri düzeyde cevap verildiğinin ve Güney Kore'nin Türkiye için iyi bir ticaret ortağı olduğunun göstergesidir.

3.6 ENDEKS SONUÇLARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye ve Güney Kore'nin uluslararası rekabet gücü SITC (Rev.3) ve ISIC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre LI, MI, CTB ve TCI kullanılarak analiz edilmiştir. Endeks sonuçlarına ilişkin genel değerlendirme aşağıda ele alınmıştır:

SITC (Rev.3) sınıflandırılmasına göre genel değerlendirme şöyledir: LI sonuçlarına göre, Türkiye'nin katma değeri yüksek AR-GE bazlı ürün gruplarının ihracatındaki skorlar oldukça düşüktür. Skorların düşük olması, katma değeri yüksek ve inovatif ürünlerin ihracatında Türkiye'nin karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu göstermektedir. Güney Kore'nin ise emek yoğun, sermaye yoğun ve katma değeri yüksek kolay ve zor taklit edilen ürün gruplarının dış ticaretinde uzmanlaştığı görülmektedir. Özellikle zor taklit edilen AR-GE bazlı ürün gruplarında LI değerleri istikrarlı bir şekilde yükselme göstermiştir. Ayrıca Güney Kore'nin hammadde yoğun ürün gruplarında karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olmadığı açıktır.

MI sonuçlarına göre Türkiye, emek yoğun ve sermaye yoğun ürün gruplarının dış ticaretinde uzmanlaşmıştır. Dolayısıyla bu grupların ihracatında ülke

karşılaştırmalı rekabet avantajına sahiptir. Güney Kore'nin ise hammadde yoğun ürün grubu hariç olmak üzere, emek yoğun, kolay ve zor taklit edilen AR-GE bazlı ve sermaye yoğun ürün gruplarının dış ticaretinde uzmanlaştığı görülmektedir.

CTB endeksi sonuçlarına göre, Türkiye emek yoğun ve sermaye yoğun ürün gruplarında uzmanlaşmıştır. Türkiye'nin emek yoğun ürünlerde CTB puanları oldukça yüksektir. Güney Kore ise hammadde yoğun ağırlıklı ürün ya da ürün gruplarının dış ticaretinde karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip değildir. Hammadde yoğun ürün grubu haricindeki diğer grupların ihracatında Güney Kore uzmanlaşmıştır.

ISIC (Rev.3) sınıflandırmasına göre endekslere ilişkin genel değerlendirme şöyledir: LI sonuçlarına göre Türkiye'nin ağırlıklı olarak düşük teknoloji grubundaki ürünlerin ihracatında uzmanlaştığı ve karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, Türkiye'nin orta yüksek teknoloji ile üretilen ürün gruplarındaki uzmanlığının düşük seviyede kaldığı görülmektedir. Türkiye'nin yüksek teknoloji ile üretilen ürün gruplarının ihracatında uzmanlaşmamış olması yüksek teknolojili ürünlerin ithalatçısı olma sonucunu doğurmaktadır. Güney Kore ise hem düşük teknoloji hem de orta düşük teknoloji grubunda rekabet avantajına sahiptir.

MI sonuçlarına göre, Türkiye'nin düşük teknolojili ve orta teknolojili ürünlerin ihracatında uzmanlaştığı görülmektedir. Bu iki ürün grubunun yanında, Türkiye'nin orta-yüksek teknolojili ürünlerin ihracatında da uzmanlaştığı görülmektedir. Güney Kore ise orta-düşük teknoloji, orta-yüksek teknoloji ve yüksek teknolojili ürünlerin ihracatında uzmanlaşmıştır. Ayrıca, katma değeri yüksek ürün gruplarının ihracatındaki rekabet düzeyinin yükselmesi ile birlikte, Güney Kore'nin uluslararası rekabet gücü de yükselmektedir.

TCI sonuçlarına göre, Güney Kore'nin Türkiye için uyumlu bir ihracatçı olduğu anlaşılırken, Türkiye'nin Güney Kore için iyi bir ihracatçı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Güney Kore'nin ithalat talebi çoğunlukla hammadde yoğun ürün ya da ürün gruplarındadır. Fakat Türkiye'nin hammadde yoğun ürün grubunun ihracatında bir uzmanlığının varlığından söz edilemez. Dolayısıyla, Türkiye'nin ihracatı Güney Kore'nin ithalatını yeteri düzeyde karşılayamamaktadır. Türkiye'nin ithalat eğilimi çoğunlukla katma değeri ve teknoloji düzeyi yüksek ürün gruplarına dayanmaktadır. Güney Kore'nin yüksek ve orta-yüksek teknolojili ürün grubu ihracatındaki rekabet

gücünün yüksek olması, Türkiye'nin ithalat talebine yeteri düzeyde karşılık verebilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

4. SONUÇ

İki ülke iktisadi açıdan karşılaştırılırken sadece makroekonomik göstergelerden hareket etmek yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Örneğin iktisadi gelişmişlik seviyesi olarak sadece gayri safi yurtiçi hasılayı ele almak yüksek nüfuslu ülkeler ile düşük nüfuslu ülkeleri karşılaştırırken gerçeğe aykırı sonuçlara varılmasına sebep olabilir. Bununla birlikte, GSYH ve kişi başına GSYH düzeyleri yüksek olan bazı ülkelerin iktisadi hoşnutsuzluk endeksi de yüksektir. Bu bağlamda, ülkeler iktisadi açıdan karşılaştırılırken salt makroekonomik göstergelerden daha fazlasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye ile Güney Kore dış ticaret yönünden karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma daha çok mikro boyutta olup, iki ülkenin sektörel düzeydeki dış ticaretleri uzmanlaşma ve rekabet gücü perspektifinde ele alınmıştır. Bununla beraber, bu karşılaştırmanın daha somut, anlaşılabilir ve ölçülebilir olabilmesi amacıyla, ülkelerin uzmanlaşma ve rekabet gücü düzeylerinin hesaplanmasında kullanılan çeşitli endekslerden faydalanılmıştır.

Güney Kore ekonomisinin neredeyse tüm göstergelerde Türkiye ekonomisinden daha önde olduğu görülmektedir. Elbette bu durum pek çok farklı sebebin bir yansımasıdır. Bu çalışmada ülkelerin ne tür ürün gruplarında uzmanlaştığı incelenerek iki ekonomi arasındaki fark niceliksel olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Güney Kore ekonomisi 1997 Asya krizinin ardından katma değeri yüksek alanlara yoğunlaşan bir ekonomik reform politikası izlemiştir. Bu politika kapsamında ekonomide teknoloji yatırımları arttırılmış ve AR-GE için ayrılan bütçeler yükselmeye başlamıştır. 2000 sonrasında da teknolojiye yapılan yatırımlar karşılığı görülmeye başlanmıştır. Bu durumun en belirgin göstergelerinden birisi küresel rekabet gücü sıralamasında kendisini göstermektedir. 2000 yılında Türkiye, küresel rekabet gücü sıralamasında Güney Kore'nin sadece 2 sıra gerisinde 29. sırada yer alırken; 2018 yılına gelindiğinde ise Güney Kore 15. sıraya yükselmiş, Türkiye 61. sıraya gerilemiştir. Küresel rekabet gücü sıralamasında olduğu gibi diğer pek çok iktisadi göstergelerin sıralamasında da Güney Kore'nin 2000 sonrası yaşadığı yukarı yönlü ivmenin temel sebeplerinden birinin teknolojiye yaptığı yatırımlar olduğu konusunda kuşku yoktur.

Türkiye ve Güney Kore'nin iktisadi olarak karşılaştırılmasında ihracat ve ithalat üzerine yoğunlaşmanın yanı sıra, bu iki yoğunluğun ürün bazında ölçülmesinde iki çeşit sınıflandırmadan yararlanılmıştır. Bu sınıflandırmalardan ilki Teknolojik Tabanlı Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması (SITC Rev.3), ikincisi ise Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması'dır (ISIC Rev.3). Sözü edilen sınıflandırmalar bazında, ülkelerin sektörel uzmanlaşma ve rekabet düzeylerinin ortaya koyulabilmesi maksadıyla Lafay endeksi, Michaely endeksi, Ticaret Dengesine Katkısı ölçen RCA Katsayısı ve Ticaret Tamamlayıcılık endeksi kullanılmıştır.

Araştırmada ilk olarak Lafay endeksi hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Bu başlık altında öncelikle Türkiye ekonomisinin ISIC ve SITC sınıflandırmasına göre Lafay endeks sonuçları ardından ise yine aynı sınıflandırma sırası ile Güney Kore'nin sonuçları yer almaktadır. Türkiye'nin SITC sınıflandırmasına göre uzmanlaşması ve karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü sadece emek yoğun ürün grubunda söz konusudur. ISIC sonuçları da Türkiye'nin ihracattaki uzmanlaşma ve rekabet avantajının düşük teknoloji endüstrilerde ortaya çıktığını göstermektedir. Her iki sınıflandırmanın Lafay Endeks skorları birbiriyle paralellik göstermektedir. Zira ürün grubunun adı ne olursa olsun, Türkiye'nin rekabet üstünlükleri ağırlıklı olarak katma değeri nispeten düşük ürün gruplarına dayanmaktadır.

Güney Kore'nin Lafay endeksi sonuçları ele alındığında neredeyse Türkiye'nin sonuçlarının tersi bir tablo ile karşılaşmıştır. SITC sınıflandırmasına göre, Güney Kore ekonomisi sadece hammadde yoğun ürün grubunun ihracatında rekabet üstünlüğü sağlayamamıştır. Ülke emek yoğun ve katma değeri yüksek AR-GE bazlı ürünlerin ihracatında uzmanlaşmış ve rekabet gücünü arttırmıştır. ISIC sınıflandırmasında da ülke düşük teknoloji ve orta düşük teknoloji endüstrilerinde karşılaştırmalı rekabet avantajı sağlayabilmiştir.

Michaely endeks sonuçları incelendiğinde, SITC sınıflandırmasına göre Türkiye'nin emek yoğun ürün grubu ihracatında bariz bir rekabet avantajı elde ettiği görülmektedir. Sermaye yoğun ürün grubu ihracatında da Türkiye düşük düzeyde de olsa uzmanlaşmıştır. ISIC bazında da Türkiye'nin sadece düşük teknoloji endüstrilerde ihracat rekabet avantajı elde ettiği görülmektedir. Her iki sınıflandırma da, Türkiye'nin ihracatının ve dış ticarete uzmanlaşmasının ağırlıklı olarak katma değeri düşük ürünlere dayandığını göstermektedir. Michaely endeksinin Güney Kore sonuçları

incelendiğinde ise SITC sınıflandırmasında ülkenin sadece hammadde yoğun ürün grubunun ihracatında rekabet dezavantajı olduğu görülmekteyken; emek yoğun, sermaye yoğun ve AR-GE bazlı ürün gruplarının ihracatında rekabet avantajı söz konusudur. ISIC sınıflandırmasında ise Güney Kore'nin ortalama rekabet skorları pozitifdir. Dolayısıyla ülke tüm ürün gruplarında uzmanlaşma sağlamıştır. Ülkenin orta ve yüksek teknoloji ürünlerin dış ticaretinde uzmanlaşmış olması dikkat çekicidir.

CTB endeks değerleri diğer endeksler ile paralellik göstermektedir. Zira diğer endekslerde olduğu gibi, Türkiye'nin uzmanlaşma düzeyi en yüksek ürün grupları emek yoğun ürün gruplarıdır. Bununla beraber, Türkiye ağırlıklı olarak düşük teknoloji ürün gruplarının dış ticaretinde uzmanlaşmıştır. Güney Kore'nin CTB endeks değerleri Türkiye'nin değerleri ile iraksamaktadır. Keza ülke hammadde yoğun ürün grubu haricindeki tüm ürün gruplarının dış ticaretinde uzmanlaşma sağlayabilmiştir. Bu ürün gruplarının önemli bir kısmı da katma değeri yüksek sermaye yoğun ve AR-GE bazlı ürün gruplarıdır. Teknoloji düzeyi bazında irdelendiğinde de Güney Kore'nin üstünlüklerinin daha çok AR-GE ve inovasyona dayandığı söylenebilir.

Lafay, Michaely ve CTB endeksleri birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye dış ticaretinin genel itibarıyla emek yoğun ürün grubunda ve düşük teknoloji endüstrilerde rekabet avantajına sahip olduğu ve uzmanlaştığı söylenebilir. Türkiye'nin ihracatında katma değeri düşük ürün grupları ve düşük teknoloji endüstriler ağırlıktadır. Haliyle ülkenin rekabet gücü de bu ürünlerde endüstrilerde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada kâr marjı daha yüksek olan ve ulusal ekonomiye daha fazla döviz girdisi sağlayacak katma değeri yüksek ürün grupları ve endüstrilere yönelik bir atılıma ihtiyaç duyulduğu açıktır. Uluslararası ekonomide sık sık karşılaşılan ekonomik krizlerden daha az hasar ile kurtulmanın yollarından birisinin katma değeri yüksek ve vazgeçilmesi zor ürünlerin üretimine ve ihracatına yönelik bir rekabet avantajı elde etmek olduğu söylenebilir.

Güney Kore'nin endeks sonuçları incelendiğinde ise, ülkenin hammadde yoğun ürün gruplarının ihracatında çok büyük bir dezavantaja sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun birincil sebebi, ülkenin toprak verimliliği, maden zenginliği gibi değiştirilemeyecek kıstaslardır. Bu alandaki dezavantajına rağmen Güney Kore ekonomisinin zor taklit edilen ürün gruplarında önemli bir uzmanlaşmaya

sahip olduğu görülebilmektedir. Zor taklit edilen ürün gruplarının içerisinde makineler ve ulaşım araçları, mesleki ve bilimsel kontrol ve ölçüm cihazları gibi katma değeri yüksek ürünlerin yer aldığı göz önüne alınırsa, Güney Kore endüstrisinin ithal ettiği hammaddeyi yüksek bir katma değer katarak ihraç ettiği sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmada son olarak Ticaret Tamamlayıcılık endeksi kullanılmıştır. Bu endeks, bir ülkenin ihraç ettiği bir başka ülkenin ise ithal ettiği malın niteliğine bakılarak söz konusu iki ülkenin birbirlerine ne kadar uyumlu bir ticaret partneri olabileceğini ölçmektedir. Bu açıdan Türkiye'nin ihracatı ile Güney Kore'nin ithalatı karşılaştırıldığında, ticaret tamamlayıcılık skoru 39,74 çıkmaktadır. Güney Kore'nin ihracatı ile Türkiye'nin ithalatı karşılaştırıldığında ise endeks skoru 49,02 çıkmaktadır. Bu skorlar göz önüne alındığında, Türkiye'nin Güney Kore'den yapabileceği ithalattaki ürün yelpazesinin, Güney Kore'nin Türkiye'den yapabileceği ithalattaki ürün yelpazesinden daha geniş olduğu sonucuna ulaşılabilir. Güney Kore endüstrinin uzmanlaştığı ürün gruplarında Türkiye'nin uzmanlaşmaya gidememesi ve Türkiye'nin çoğu endekste Güney Kore'yi sadece hammadde yoğun, emek yoğun gibi katma değeri görece daha düşük ürün gruplarında geride bırakabilmesinin böyle bir sonuca zemin hazırladığı söylenebilir.

Türkiye ve Güney Kore'nin katma değeri yüksek ürünler bazında rekabet güçleri karşılaştırıldığında, Türkiye nispi olarak hammadde yoğun üretimde ve düşük teknoloji ürünlerde uzmanlaşırken sermaye yoğun ve yüksek teknoloji ürünlerde rekabet gücüne sahip değildir. Bu bağlamda Türkiye, ihracat çeşitlendirmesini teknoloji yoğun ve AR-GE odaklı ürünlere yöneltmelidir. Zira yüksek teknoloji ile üretim yapacak olan yatırımların teşviki ve ülkeye çekilmesi ilgili alandaki rekabet gücünü geliştirecektir.

Türkiye'nin gerek Güney Kore'ye karşı gerekse küresel ölçekte rekabet gücünü yükseltebilmesi, ihracat odaklı üretime verilecek olan ağırlık ile mümkün kılınabilir. İhracat odaklı üretim hem ürün hem de pazar kompozisyonu ile mümkün olabilir. Türkiye'nin rekabet gücünü artırabilmesi hem gelir esnekliği yüksek hem de katma değeri yüksek ürünlerin üretim tesislerini kazanmasıyla sağlanabilir. Kriz dönemlerinde dünya çapında yaşanan gelir kaybına paralel olarak uluslararası ticarete daralmalar görülmektedir. Gelir kaybı yaşansa dahi gelir esnekliği yüksek ürünlerin

talebi, yaşanan gelir kaybından daha az düşeceğinden bu tür ürünlerin ihracına ağırlık veren ülkeler kriz dönemlerinin şiddetini daha az hissedecektir.

Sonuç olarak bir ülkenin katma değeri yüksek ürünlere yönelik yaptığı teknolojik yatırım neticesinde küresel rekabet gücünü yükseltmesi doğal bir sonuç olacaktır. Katma değeri yüksek ürün gruplarına yapılacak yatırımların yanı sıra emek stoğunun niteliğini ve verimliliğini artırmaya yönelik eğitim politikaları da önem arz etmektedir. Şüphesiz ki yüksek teknoloji ile üretim yapacak olan yatırımcılar için eğitilmiş ve nitelik kazanmış bir işgücü cezbedici olacaktır.

İhracat odaklı yapılacak üretimin AR-GE'ye dayandırılması da önemlidir. Yatırımcılara yönelik yapılacak doğrudan ve/veya dolaylı vergi düzenlemeleri, sübvansiyonlar, teşvikler de oldukça önemlidir. Yapılacak muhtemel teşvikler neticesinde oluşacak yatırım, Türkiye'nin AR-GE bazlı ürün ya da ürün gruplarında dışa bağımlılığının ortadan kaldırmasına imkân sağlayabilir.

Hülasa edilirse Türkiye, zayıf pozisyonda bulunduğu ancak iktisadi olarak yüksek kâr marjına sahip sektörlerdeki konumunu güçlendirmelidir. Bunun içinse AR-GE, inovasyon, işgücünün eğitimi, teşvikler gibi geniş bir yelpazede eşgüdümlü biçimde uygulanacak politikalar faydalı olabilir. Küresel rekabet gücünün belirli yollar ve belirli şekillerde yükselmesi ile birlikte ülkedeki makroekonomik göstergelerin olumlu yönde etkilenmesi ve ülkenin refah düzeyinin yükselmesi de kaçınılmaz olacaktır.

Kaynakça

- Ainur, A., & Diana, M. (2015). Assessment of the Competitiveness of Kazakhstan's Exports. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6), 443-447.
- Altay, B., & Gürpınar, K. (2008). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri: Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1), 257-274.
- Altay, H. (2008). Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi 1995-2007. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(21), 215-239.
- Amundsen, I. (1999). *“Political Corruption: An Introduction to the Issues”*. Bergen: Michelsen Institute.
- Armaoğlu, F. (1993). *20.yy Siyasi Tarihi (1914-1980)* (9 b.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arslanhan, S., & Kurtsal, Y. (2010). *Güney Kore inovasyondaki başarısını nelere borçlu? Türkiye İçin Çıkarımlar*. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Aslan, C., & Taner, A. (2016). Kalkınma Hamlelerinin Batı Dışı Örnekleri: Türkiye Ve Güney Kore'nin Karşılaştırılması. *Adam Akademi*(6), 27-58.
- Atay, E. (2012). Krizden İnavasyona Güney Kore Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(32), 239-254.
- Azgün, S. (2017). *Dış Ticaret ve Rekabet Gücü*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bashimov, G. (2016). Küresel Buğday Piyasasında Rusya'nın Karşılaştırmalı Üstünlüğü. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 91-97.
- Bashimov, G. (2016). Rusya'nın Tarım Ürünlerinde Karşılaştırmalı Üstünlüğü. *Siirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 3(2), 19-26.
- Başkol, O. (1999). Asya Krizi. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 1(1), 29-32.
- Burianova, J. (2011). Effect of the 2008–2009 Economic Crisis on the results of Agricultural Foreign Trade of the Czech Republic. *Czech University of Life Sciences*, 5(57), 226-231.
- Burianova, J., & Belova, A. (2012). The Competitiveness of Agricultural Foreign Trade Commodities of the CR Assessed by way of the Lafay Index. *Agris On-line Papers in Economics and Informatics*(4), 27-36.
- Celasun, M. (2002). Gelişen Ekonomilerin Dış Kaynak Kullanımı, Finansal Krizler ve Türkiye Örneği, 2001. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*(17), 161-180.

- Chandran, S. (2010). Trade in Manufactured Products between India and ASEAN – A Symmetric RCA Analysis. *Shree Damodar College of Commerce and Economics*, 111-117.
- Ciommi, M., Francesca, A., Donatella, F., & Enrico, V. (2010). International Specialization and Vertical Differentiation. *Annals of Faculty of Economics*, 1(1), 146-150.
- Coxhead, L. (2007). A New Resource Curse? Impacts of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia. *World Development*, 35(7), 1099-1119.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(11), 33-41.
- Çakmak, U. (2016). Güney Kore Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri (1960-1990). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 151-171.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye'de Beşeri Sermaye Harcamaları ve İnsani Gelişmişlik. *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 12(1), 10-27.
- Çataloluk, C. (2009). Kamu Borçlanması, Gerçekleşme Biçimi ve Makroekonomik Etkileri Teorik Bir Yaklaşım, Türkiye Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 240-258.
- Çivi, E. (2001). Rekabet Gücü : Literatür Araştırması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 8(2), 22-38.
- Çivi, E., Erol, İ., İnanlı, T., & Erol, E. (2008). Uluslararası Rekabet Gücüne Farklı Bakışlar. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 1-22.
- Çolakoğlu, S. (2009). *Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya* (Cilt 1). Ankara: USAK.
- Desai, F. (2012). Trends in Fragmentation of Production: A Comparative Study of Asia and Latin America. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*(37), 217-229.
- Development, O. f. (1992). *OECD Programme on Technology and the Economy*. Paris: OECD.
- Doğan, S., & Özekicioğlu, H. (2005). Güney Kore ve Türkiye'de Uygulanan İmf Politikaları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 147-176.
- Düzgün. (2007). Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Gücü: Çok Değişkenli İstatistiksel Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(23), 421-440.
- Eğilmez, M. (2010). *Makro-Ekonomi Türkiye'den Örneklerle*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Engin, E. (2013). *Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yaklaşımına Göre Türkiye Ohuklu Mukavva Ambalaj Sektörünün Rekabet Gücü*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Erdoğan, S., & Yıldırım, D. (2009). Türkiye’de Eğitim – İktisadi Büyüme İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, 4(1), 11-22.
- Erkan, B. (2012). BRIC Ülkeleri ve Türkiye’nin İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 101-131.
- Erkan, B. (2012). Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 196-218.
- Erkan, B. (2016). Türkiye’nin Canlı Hayvan, Et ve Deniz Ürünleri İhracatındaki Rekabet Gücünün Analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1844-1864.
- Erkan, B., & Aybudak, H. G. (2019). Comparative Specialization and Competition Analysis According to the Technology Hardware of Turkey and South Korea. *8th SCF International Conference on “The Economic and Social Impacts of the Globalization and Liberalization”*, 92-98.
- Erkan, B., & Bozduman, E. (2019). Türkiye’nin Emek Yoğun İmalat Mallarının Rekabet Analizi. *Sosyal Politikalar ve Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, 19-26.
- Esen, S., & Uyar, H. (2012). Examining the Competitive Structure of Turkish Tourism Industry Incomparision with Diamond Model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*(62), 620-627.
- Eşiyok, B. A. (2010). Dünya Ekonomisinin Alacakaranlığında Güney Kore'nin Kalkınma Deneyimini Yeniden Düşünmek. *Mülkiye Dergisi*, 34(268), 329-352.
- Europe, E. C. (2002). *Economic Survey of Europe*. Geneva: United Nations Publication.
- Fagerberg, J. (1988). International Competitiveness. *The Economic Journal*, 98(391), 355-374.
- Faustino, H. (1991). On the Controversy between Ballance-Forstnermurray and Bowen about Measuring Comparative Advantage. *Estudos de Economia*, 11(2), 203-212.
- Ferrarini, B., & Scaramozzino, P. (2010). Indicators and Patterns of Specialization in International Trade. *Fonds National Suisse*, 1-48.
- Galović, T. (2015). The International Competitiveness of the Pharmaceutical Industry within 21 OECD Countries . *Ekonomski vjesnik : Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 1(28), 225-241.

- Gönel, F. D. (2012). Güney Kore-Türkiye Planlı Kalkınma Deneyimlerinin Karşılaştırılması. *Yıldız Teknik Üniversitesi, İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-13.
- Hinloopen, J., & Marrewijk, C. (2004). *Dynamics of Chinese Comparative Advantage*. Amsterdam, Rotterdam : Tinbergen Institute.
- Hoang, V. (2018). Assessing the agricultural trade complementarity of the Association of Southeast Asian Nations countries. *Agriculture Economis*, 10(64), 464-475.
- Hufbauer, G., & Chilas, J. (1974). Specialization by Industrial Countries: Extent and Consequences. (s. 3-38). Germany: The International Division of Labour: Problems and Perspectives-International Symposium.
- Ibrahim, K., & Shehu, A. (2016). Nigeria-India Bilateral Trade Relations: An Analysis of Trade Complementarity Index . *Asian Journal of Economic Modelling*, 4(4), 190-198.
- İstikbal, D. (2017). Brezilya ve Güney Kore'nin 1. ve 2. Ekonomik Kalkınma Planlarının Kıyaslanması. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 119-131.
- Işıkcı, E. (2013). *Türkiye İhracatında Ürün/Ürün Grupları Rekabet Güçlerinin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) Endeksi Kullanılarak Analizi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karaçor, Z., & Alptekin, V. (2006). 1980 Sonrası İstikrar Politikaları Işığında Türkiye Ekonomisinin Trend Analizi Yardımıyla Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi*(11), 307-342.
- Keskingöz, H. (2017). *Uluslararası Ekonomik Kuruluşların Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kokko, A., Matha, T., & Gustavsson, P. (2007). Regional Integration and Trade Diversion in Europe. *Scandinavian Working Papers in Economics*(26), 205-246.
- Konu, A., & Ata, A. (2016). Yolsuzluk ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi AB Ülkeleri Üzerine Yatay Kesit Analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 195-207.
- Krugman , P., Obstfeld , M., & Melitz, M. (2017). *Uluslararası İktisat*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Krugman, P., & Wells, R. (2011). *Makro İktisat*. (F. Oğuz, M. Arslan, K. Akkemik, & K. Göksal, Çev.) Ankara: Palme Yayıncılık.
- Kumral, N. (2008). Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar. *Ege University Working Papers in Economics 2008*(2), 275-287.
- Lafay, G. (1987). Comparative Advantage and Competitiveness. *Economie Prospective Internationale*(29), 210-229.

- Laursen, K. (1998). Revealed Comparative Advantage and the Alternatives as Measures of International Specialization. *Danish Research Unit for Industrial Dynamics*, 99-115.
- Linnemann, H., & Beers, C. (1988). Measures of Export-Import Similarity, and the Linder Hypothesis Once Again. *Review of World Economics*, 3(124), 445-457.
- Lionel , F., Freudenberg, M., & Gaulier, G. (2006). A Systematic Decomposition of World Trade Into Horizontal and Vertical IIT. *Review of World Economics*, 3(142), 459-475.
- Manavgat, G., & Ayten Ayşe, K. (2016). Türk İmalat Sanayinin Uluslararası Rekabet Gücünün Belirleyenleri: Panel Veri Analizi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(34), 3-22.
- Marconi, D., & Rolli, V. (2007). Comparative advantage patterns and domestic determinants in emerging countries: an analysis with a focus on technology. *Economic Research and International Relations Area*(638), 1-37.
- Martin, R. (2004). *A Study on the Factors of Regional Competitiveness* . Rotterdam: UNIVERSITY OF CAMBRIDGE .
- McFetridge, D. (2005, 9 4). *Competitiveness: Concepts and Measures*. 2019 tarihinde [http://www.ic.gc.ca/epic/site/easaes.nsf/vwapj/op05e.pdf/\\$FILE/op05e.pdf](http://www.ic.gc.ca/epic/site/easaes.nsf/vwapj/op05e.pdf/$FILE/op05e.pdf). adresinden alındı
- Mikic, M., & Gilbert, J. (2009). *Trade Statistics in Policymaker: A Handbook of Commonly Used Trade Indices and Indicators*. Thailand: United Nations publication.
- Miral, Z. (2006). *Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Karşı Rekabet Gücü: Seçilmiş Tarımsal Ürünler İçin Bir Uygulama*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Norak, H., & Kakinaka, M. (2007). Trade Structure and Trade Flows in Cambodia: A Gravity Model. *ASEAN Economic Bulletin*, 3(24), 305-319.
- OECD. (2011). *Economic Analysis and Statistics Division*.
- Öz, S. (2008). *Küresel Rekabette Son Aşamaya Ulaşmak: Güney Kore*. İstanbul: Tüsiad - Sabancı Üniversitesi.
- Özcan, S., & Açıkalın, S. (2015). Relationship between Misery Index and Lottery Games: The Case of Turkey. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(7), 159-164.
- Özsoy, E., Ceyda, Tosunoğlu, & Tuğberk, B. (2017). GSYH'nin Ötesi: Ekonomik Gelişmenin Ölçümünde Alternatif Metrikler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 285-301.
- Pamuk, Ş. (2019). Türkiye'de 1980 Sonrasında İktisadi Politika ve Kurumların Evrimi. *İktisat ve Toplum Dergisi*(100), 7-11.

- Pavlickova, V. (2013). The Competitiveness of Slovak Foreign Trade in The European Market. *Economic Annals*, 7-49.
- Platania, M. (2014). Trade Advantage of Italian Industrial Districts: Persistence and Change. *Regional and Sectoral Economic Studies*, 2(14), 40-52.
- Porter, M. (1990, March-April). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*, 72-91.
- Porter, M. (1998). *On Competition*. Boston, USA: Harvard Business School Press.
- Porter, M., & Millar, V. (1985). How Information Gives You Competitive Advantage. *Harvard Business Review*, 149-174.
- Porter, M., Delgado, M., Ketels, C., & Stern, S. (2008). *Global, Moving to a New Competitiveness Index*. World Economic Forum.
- Reyes, G. (2014). Examining the Revealed Comparative Advantage of the ASEAN 6 Countries Using the Balassa Index and Lafay Index. *Journal of Global Business and Trade*, 1(10), 1-12.
- Ricardo, D. (1817). (T. Ertan, Dü.) İstanbul: Belge Yayınları.
- Roubini, N., & Mihm, S. (2011). *Kriz Ekonomisi*. (I. Tezcan, Çev.) İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Sala-i-Martin, X., Blanke, J., Hanouz, M. D., GEIGER, T., MIA, I., & PAUA, F. (2007). *The Global Competitiveness Index: Measuring the Productive Potential of Nations*. World Economic Forum.
- Samur, C. (2010). Uluslararası Finansal Panik Yaklaşımı ve 1997/8 Asya Krizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(23), 173-184.
- Sarıçoban, K., & Kösekahyaoğlu, L. (2017). Ticaret Sonrası Verilerle Rekabet Gücünün Ölçülmesinde Kullanılan İndeksler Üzerine Bir İteratür Taraması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(47), 424-444.
- Saygılı, R. F., & Terzioğlu, B. (2008). Türkiye'nin AB'ye Katılım Sürecine Ticarete Uyumluluk Açısından Bir Bakış. *İktisat İşletme ve Finans*, 23(263), 124-145.
- Seyidoğlu, H. (2017). *Uluslararası İktisat*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sezgin, V. (2007). Türk İhracatında Yaşanan Dönüşümün Analizi: Ticaretin Serbestisinden Bugüne. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-20.
- Shuai, C., & Wang, X. (2011). Comparative Advantages and Complementarity of the Sino-US Agricultural Trade: An Empirical Analysis. *Agriculture Econom*, 3(57), 118-131.
- Smutka, L., & Ishchukova, N. (tarih yok). Revealed comparative advantage of Russian agricultural exports. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 4(61), 941-952.

- Sujová, A., Hlaváčková, P., & Marcinek, K. (2015). Evaluating the Competitiveness of Wood Processing Industry. *Original Scientific Paper*, 281-288.
- Şahin, B. E. (2011). Türkiye'nin Cari Açık Sorunu. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 47-56.
- Şimşek, N., Şimşek, H., & Zhanaltay, Z. (2017). Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation. *Bilig*(83), 1-26.
- Taşar, M. O. (2007). Ekonomik Özgürlük Kavramı ve Türkiye'de Ekonomik Özgürlüklerin Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), 144-167.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*. (2019). [http://www.mfa.gov.tr/guney-kore-kunyesi.tr.mfa.adresinden alındı](http://www.mfa.gov.tr/guney-kore-kunyesi.tr.mfa.adresinden%20alindi)
- USGPO. (1985). *The Report of the President's Commission on Competitiveness*. Devletleri, Amerika Birleşik, Washington.
- Utkulu, U. (2005). *Türkiye'nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları .
- Utkulu, U., Şimşek, N., & Seymen, D. (2007). Turkey's Competitiveness In The EU Market: A Comparison Of Different Trade Measures. *European Trade Study Group*, 1-44.
- Vokorokosová, R. (2005). To Some Methods for Measuring Competitiveness of Slovak and Czech Foreign Trade. *Ekonomický ústav SAV a Prognostický ústav SAV*(16), 808-823.
- Vollrath, T. L. (1991). A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage. *Weltwirtschaftliches Archiv*(127), 265-280.
- WEF. (2000). *European Competitiveness Report*. Luxembourg: European Commission.
- WEF. (2000-2002). *European Competitiveness Report*. Luxembourg: European Commission.
- World Economic Forum. (1989). *World Competitiveness Report*. Imede: Geneva.
- Yalçinkaya, H., Çılbant, C., Erataş, F., & Hartoğlu, D. (2014). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ekseninde Rekabet Gücünün Analizi: Türk-Çin Dış Ticareti Üzerine Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*(24), 41-57.
- Yamak, R., & Tanrıöver, B. (2009). Faiz Oranı, Getiri Farkı ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği (1990-2006). *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 43-58.

- Yapraklı, S. (2011). Uluslararası Rekabet Gücünü Etkileyen Makroekonomik Faktörler: Türk İmalat Sanayi Üzerine Bir Uygulama. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi-Selçuk Üniversitesi*(16), 373-401.
- Yıldız Yavuz, M. (2006). *Çin'de Piyasa Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Sonuçları*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yurttañıkımaz, Z., Kabadayı, B., & Emsen, Ö. (2014). Ekonomik Büyüme Ve Rekabet Gücü Üzerine Türkiye Analizi. *Ekonometri ve İstatistik E-Dergisi*, 0(21), 21-46.
- Zaghini, B. A. (2003). *Trade Advantages and Specialisation Dynamics in Acceding Countries*. Frankfurt: European Central Bank.

